

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
UNIVERSITY OF WEST ATTICA

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

ΤΜΗΜΑ: ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ
ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

Φώτο-Γραφική περιήγηση του Γ.Ν.Α

Θεραπευτήριο “Ο Ευαγγελισμός”

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΠΕΤΑΡ ΠΕΤΚΟΒ, 51816059

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΜΑΧΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ,

ΛΕΚΤΟΡΑΣ

ΑΘΗΝΑ, ΙΟΥΛΙΟΣ 2023

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου που ήταν μαζί μου όλα αυτά τα χρόνια και με στήριξαν όπως μπορούσαν, την κοπέλα μου, Εριφύλη, που με στηρίζει ψυχολογικά και την κυρία Ευαγγελία Μαλισόβα, προϊσταμένη νευρολογικής κλινικής στον Ευαγγελισμό, που στάθηκε αρωγός στην έκδοση άδειας πρόσβασης στα " ενδότερα" του Ευαγγελισμού.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες στον κ.Γιώργο Μαχιά για την καθοδήγηση και την υποστήριξη κατά τη διάρκεια της πτυχιακής εργασίας, όπως και σε όλους τους καθηγητές που βοήθησαν στο να γίνω αυτό που είμαι σήμερα.

Δήλωση μη λογοκλοπής

Βεβαιώνω ότι, είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην πτυχιακή εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η πτυχιακή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος σπουδών του Τμήματος Φωτογραφίας και Οπτικοακουστικών Τεχνών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής.

Υπογραφή: Πέταρ Πετκόβ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΜΑΧΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, ΛΕΚΤΟΡΑΣ

ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ Α': ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΤΣΙΝΑΡΟΓΛΟΥ, ΛΕΚΤΟΡΑΣ

ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ Β': ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ, ΛΕΚΤΟΡΑΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η πτυχιακή εργασία πραγματεύεται αρχικά την ιστορία του Ευαγγελισμού και της (άρρηκτης) σύνδεσης της με την ιστορία της Ελλάδας. Στη συνέχεια, αναλύονται τα αρχιτεκτονικά κινήματα που επηρέασαν το νοσοκομείο κατά τους χρόνους, αλλά και η σημασία της αρχιτεκτονικής στον σχεδιασμό των νοσοκομείων, όπως επίσης και παραδείγματα από την Αθήνα. Τέλος, γίνεται αναφορά στα ίδια αρχιτεκτονικά κινήματα στην ιστορία της Βουλγαρίας, πόσο την επηρέασαν, και ποιά ήταν η επίδραση της σοσιαλιστικής αρχιτεκτονικής στη κοινωνία της Βουλγαρίας. Πέραν του θεωρητικού μέρους, η εργασία υποστηρίζεται και από οπτικό υλικό. Συμπερασματικά, ο Ευαγγελισμός είναι αναπόσπαστο κομμάτι της ελληνικής ιστορίας, μέσω άπειρων αυτοθυσιών του προσωπικού και είναι βέβαια, ένα άκρως ενδιαφέρον αρχιτεκτονικό (φωτογραφικό) θέαμα. Αντικατοπτρίζει και τον τρόπο δόμησης της κάθε εποχής.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο. Θεραπευτήριο “Ο Ευαγγελισμός”	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο. Νεοκλασικισμός	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο. Μοντερνισμός/Bauhaus	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο. Αρχιτεκτονικά Χαρακτηριστικά του Ευαγγελισμού	59
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο. Βουλγαρική Αρχιτεκτονική	71
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο. Διαδικασία και δυσκολία φωτογράφισης	96
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	98
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	100
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄	106
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄	122

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Ευαγγελισμός αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα νοσοκομεία στην ιστορία της Ελλάδας και περιγράφεται από “αρχιτεκτονική πανσπερμία”. Μπορούμε να "χαρτογραφήσουμε" την ιστορία και την εξέλιξη του θεραπευτηρίου βάσει της αρχιτεκτονικής του. Βλέπουμε νεοκλασικό, μοντέρνο, Bauhaus και μεταμοντέρνο στυλ σχεδίασης κτιρίων. Αυτός είναι και ο σκοπός της πτυχιακής, να κάνει μια φώτο-γραφική περιήγηση στο νοσοκομείο και να αναλύσει την αρχιτεκτονική του, να μιλήσει για την ιστορία του και να δώσει παραδείγματα από Ελλάδα και το εξωτερικό, πιο συγκεκριμένα, τη Βουλγαρία. Το πρώτο κεφάλαιο ασχολείται με την ιστορία του θεραπευτηρίου αλλά και την επιρροή του στην ελληνική ιστορία. Στο δεύτερο και τρίτο κεφάλαιο αναλύονται τα κινήματα του νεοκλασικισμού, μοντέρνου, bauhaus και μεταμοντερνισμού στην αρχιτεκτονική. Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύονται τα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά του Θεραπευτηρίου και τονίζεται η σημασία της αρχιτεκτονικής στην εύρυθμη λειτουργία ενός νοσοκομείου. Τέλος, στο τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζεται και αναλύεται η αρχιτεκτονική της Βουλγαρίας, με κάποια ιστορικά στοιχεία.

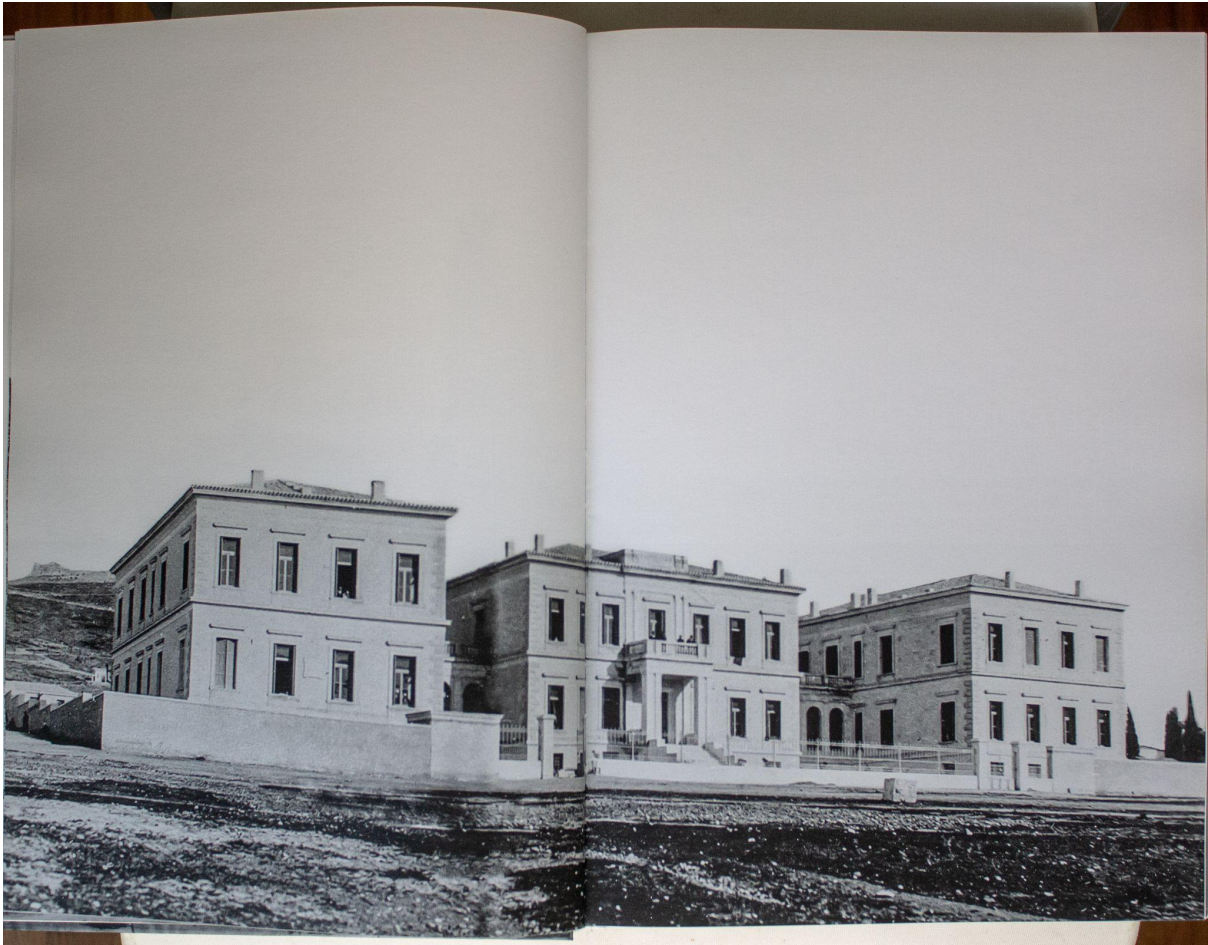
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο. Θεραπευτήριο “Ο Ευαγγελισμός”

Στα χρόνια μετά την απελευθέρωση η κοινωνικοοικονομική κατάσταση της Ελλάδας ήταν κάκιση, ειδικά στον υγειονομικό τομέα.¹ Υπήρχαν σοβαρές ελλείψεις στην νοσοκομειακή φροντίδα και σε καταρτισμένο νοσοκομειακό προσωπικό, με τις επιδημίες να αποτελούν διαρκή κίνδυνο. Η πολιτεία αλλά και η κοινωνία θεωρούσαν ότι η υγεία δεν είναι ένα κοινωνικό αγαθό, άλλα ατομικό και οικονομικό, με επακόλουθο οι άποροι να στερούνται υγειονομικής περίθαλψης (να σημειωθεί ότι το μορφωτικό επίπεδο ήταν ένας ακόμη παράγοντας που οι άποροι στερούνταν νοσοκομειακής περίθαλψης, μιας και δεν είχαν “εξοικειωθεί” με αυτήν την ιδέα) και οι εύποροι να απολαμβάνουν όλα τα προνόμια της. Η Ελλάδα είχε και ένα μεγαλύτερο πρόβλημα μπροστά της, τον αγώνα της απελευθέρωσης, στον οποίο εύλογα προσανατολιζόνταν τα πενιχρά δημόσια έσοδα της. Ετσι, το καλύτερο που μπορούσε να κάνει η πολιτεία εκείνο τον καιρό ήταν να επενδύσει στην πρόληψη με τη σύσταση “υγειονοφυλάκων” στις νοσοκομειακές μονάδες.² Αυτό ερμηνεύει το γεγονός πως η φιλανθρωπία ήταν σε ακραία υψηλά επίπεδα εκείνη την εποχή και εξακολουθεί, παράδειγμα που θα συναντήσουμε και με το Γ.Ν.Α. Θεραπευτήριο “Ο Ευαγγελισμός”.³

¹ (Λανάρα, 1978, 38)

² (Μπαριάμη & Στασινοπούλου, 2002, 4-10)

³ (Πιστόλας & Μανδραβέλη, 2021, 15)

Ο Ευαγγελισμός στα πρώτα χρόνια λειτουργίας του, φωτογραφία από το Λευκωμα "Θεραπευτήριο ο Ευαγγελισμός 1881-2021", σελ.16-17

1.1 Ιστορία

Με αφορμή την εξαθλιωμένη κατάσταση στην οποία βρίσκεται η Ελλάδα, (ιδίως υγειονομικά) ιδρύεται το 1872 ο σύλλογος υπέρ γυναικείας παιδείσεως, μετά από πρωτοβουλία εξηνταδύο κυριών υψηλής κοινωνικής τάξης, με τη συμβολή της Βασίλισσας Όλγας⁴. Το εγχείρημα αυτό ίσως να μην είχε αίσια έκβαση, αν δεν ήταν υπό την αιγίδα της βασίλισσας (διανύουμε μία περίοδο που ο ρόλος της γυναίκας δεν είχε προοδεύσει τόσο όσο σήμερα).⁵ Τον ίδιο χρόνο, εγκρίνεται η σύσταση του συλλόγου από τον Γεώργιο Α'.⁶ Η βασίλισσα Όλγα δεν αρκέστηκε στην ίδρυση ενός συλλόγου, προχώρησε επίσης στη δημιουργία Εργαστηρίου Απορων Γυναικών, του οποίου σκοπός ήταν να εκπαιδεύσει τις

⁴ (Γ.Ν.Α Θεραπευτήριο "Ο Ευαγγελισμός")

⁵ (Πιστόλας & Μανδραβέλη, 2021, 24)

⁶ (Γ.Ν.Α Θεραπευτήριο "Ο Ευαγγελισμός")

γυναίκες σε διάφορους τομείς, μεταξύ των οποίων, η ραπτική και υφαντουργία μεταξωτών και βαμβακερών υφασμάτων, τα οποία στην πορεία θα κοσμούσαν δημόσια κτίρια στην Ελλάδα, αλλά και ανάκτορα στο εξωτερικό όπως Ρωσία, Δανία και Αγγλία.⁷

Το ραφείο, από το “Λεύκωμα Πεντηκονταετηρίδος” 1884-1934, Εκδότης Εργοστάσιο Γραφικών Τεχνών, Ιδρύματος “Νεοελληνικά Γράμματα”, Αθήνα, σελ.147.

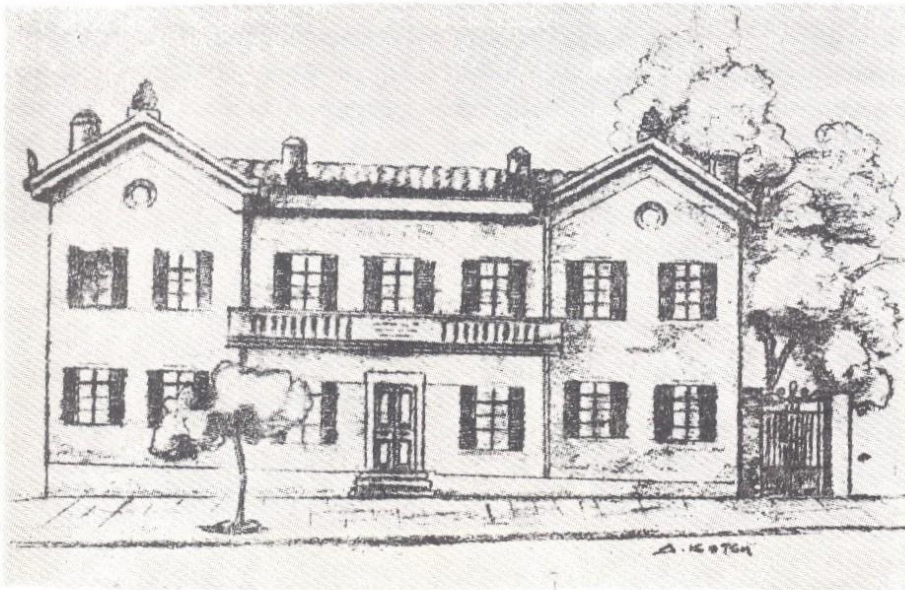
Όπως έχει προαναφερθεί το επίπεδο εκπαίδευσης στον υγειονομικό τομέα ήταν χαμηλό, με αποτέλεσμα να υπάρχει επιτακτική ανάγκη κάλυψης αυτών των προϋποθέσεων.

Με αποτέλεσμα το 1875 να ιδρυθεί το “Νοσοκομικόν Παιδευτήριον”, το οποίο θα αποτελέσει και την πρώτη σχολή που είχε ως στόχο να εκπαιδεύσει τους αδελφούς νοσοκόμους “στην τέχνη της νοσηλευτικής” και την “πρώτη οργανωμένη παροχή κατ’ οίκον νοσηλείας στη νεότερη Ελλάδα”⁸. Άξιο αναφοράς ότι οι σχολές που λειτουργούσαν τότε δεν ήταν πολλές,

⁷ (Πιστόλας & Μανδραβέλη, 2021, 24)

⁸ (Πιστόλας & Μανδραβέλη, 2021, 25)

μας και η εν λόγω ήταν η τρίτη μόλις στον κόσμο με αποτέλεσμα ξένες νοσηλεύτριες να παραδίδουν τα μαθήματα⁹.

*Τὸ Οἶκημα τοῦ Συλλόγου Κυριῶν ὑπὲρ τῆς Γυναικείας Παιδείσεως,
εἰς τὸ ὁποῖον ἐστεργάζετο τὸ «Νοσοκομικὸν Παιδευτήριον».*

*“Το Οἶκημα του Συλλόγου Κυριῶν ὑπὲρ τῆς Γυναικείας Παιδείσεως”, φωτογραφία ἀπὸ το βιβλίο “Τα
εκατὸ χρόνια της Σχολῆς Ἀδελφῶν Νοσοκόμων του Ευαγγελισμοῦ” 1875-1975, Ἀθήνα, 1978. σελ. 63*

Το οἶκημα στις μέρες μας, φωτογραφία ἀπὸ Google Street View, ἀνάκτηση 20 Ἰουνίου 2023

⁹ (Μηχανή του Χρόνου)

Οι επιδιώξεις αυτής της σχολής παρεμποδίζονται από εξωγενείς παράγοντες, όπως η έλλειψη νοσηλευτικών υλικών¹⁰, με αποτέλεσμα η βασίλισσα Όλγα να ωθηθεί στην ίδρυση ενός νοσοκομειακού κέντρου¹¹. Το κέντρο αυτό αποσκοπούσε στην καλύτερη εκπαίδευση των νοσοκόμων¹², οι οποίοι, μετά την ίδρυση του Ευαγγελισμού το 1884, προσλήφθηκαν στο νοσοκομείο και η σχολή ενσωματώθηκε στο θεραπευτήριο.

Βρισκόμαστε μόλις 4 έτη πριν από την ίδρυση του μεγαλύτερου νοσοκομείου στην ιστορία της Ελλάδας. Ο “αγώνας” της ίδρυσης του Ευαγγελισμού αρχίζει το 1880, όταν σε διάσκεψη που είχε συγκαλέσει η Βασίλισσα (υπό την προεδρία του Μητροπολίτη Αθηνών Προκοπίου με μέλη τους καθηγητές του Πανεπιστημίου Αθηνών, Λέοντα και Γεώργιο Μακκά, τον διευθυντή της Εθνικής Τράπεζας, Μάρκο Ρενιέρη και τον διευθυντή της Σχολής Καλών Τεχνών, Αναστάσιο Θεοφιλά), κλήθηκαν να συγκεντρώσουν το απαιτούμενο ποσό για την ανέγερση του θεραπευτηρίου.¹³

Η απήγηση ήταν τεράστια, καθώς εκτός της μείζονος σημασίας συνεισφοράς της Μονής Πετράκη, η οποία χάρισε την έκταση στην οποία χτίστηκε ο Ευαγγελισμός, υπήρξαν πολλοί δήμοι, τράπεζες, εύποροι πολίτες, ομογενείς και ξένοι που προέβησαν σε πολύτιμες δωρεές με αποτέλεσμα το απαιτούμενο ποσό για την κατασκευή του Ευαγγελισμού να συγκεντρωθεί πάραυτα.¹⁴

Έτσι, το 1881 τοποθετείται ο θεμέλιος λίθος από τον βασιλιά Γεώργιο Α' και ακριβώς 3 χρόνια αργότερα, στις 25 Μαρτίου του 1884, πραγματοποιούνται τα εγκαίνια του θεραπευτηρίου “Ο Ευαγγελισμός”.¹⁵ Τα σχέδια είναι του Γεράσιμου μεταξύ με την επίβλεψη του Γεωργίου Θεοφιλά.¹⁶ Πρώτη πρόεδρος του Δ. Σ. διατελεί η Ιφιγένεια Συγγρού με την Αλεξάνδρα Παππούδωφ ως μέλος¹⁷ και από το 1903 κιάλας λειτουργούν τα πρώτα εξωτερικά ιατρεία¹⁸.

¹⁰ (Μπαριάμη & Στασινοπούλου, 2002, 12)

¹¹ (Γ.Ν.Α Θεραπευτήριο "Ο Ευαγγελισμός")

¹² (Πιστόλας & Μανδραβέλη, 2021, 47)

¹³ (Νοσοκομείο «Ευαγγελισμός»: Ποια υπόθεση κατασκοπείας εκτυλίχθηκε στο εκκλησάκι του;, 2023)

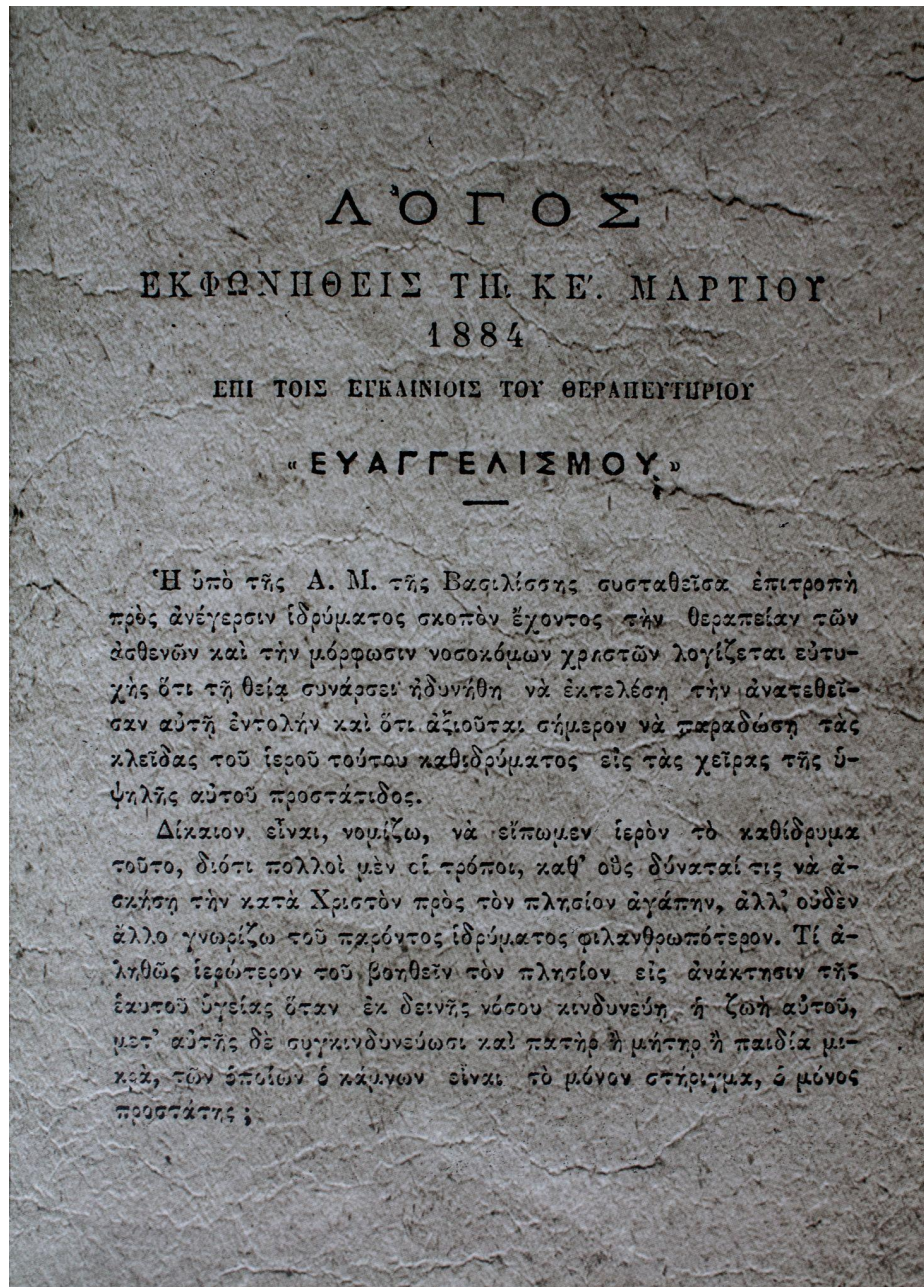
¹⁴ (Πιστόλας & Μανδραβέλη, 2021, 54-55)

¹⁵ (Πιστόλας & Μανδραβέλη, 2021, 54)

¹⁶ (Μηχανή του Χρόνου)

¹⁷ (Νοσοκομείο «Ευαγγελισμός»: Ποια υπόθεση κατασκοπείας εκτυλίχθηκε στο εκκλησάκι του;, 2023)

¹⁸ (Γ.Ν.Α Θεραπευτήριο "Ο Ευαγγελισμός")

Ο λόγος στα εγκαίνια του Ευαγγελισμού το 1884, φωτογραφία από το Λεύκωμα “Θεραπευτήριο ο Ευαγγελισμός 1881-2021”, σελ.53

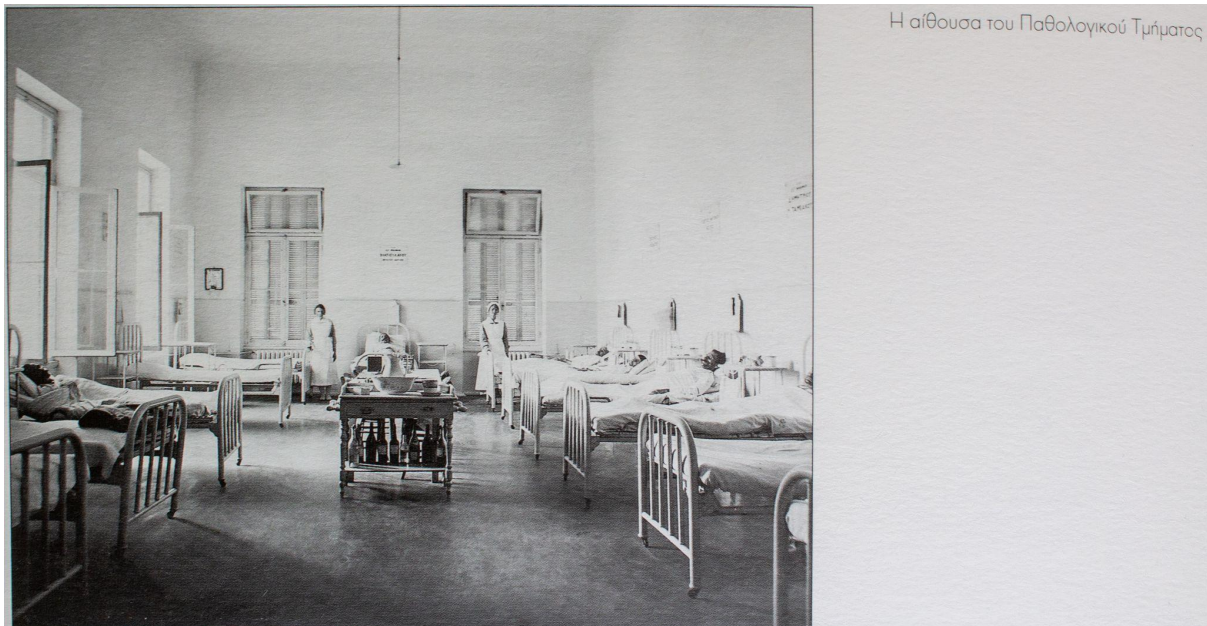

Φωτογραφία στο εσωτερικό του παλαιού κτιρίου, Πέταρ Πετκόβ, Αθήνα, 27 Ιουνίου 2023

Η στόχοι του θεραπευτηρίου ήταν: α) δωρεάν νοσηλεία άπορων ασθενών και έναντι ενός συμβολικού ποσού των εύπορων και β) της δημιουργίας ενός εκπαιδευμένου νοσηλευτικού προσωπικού¹⁹.

¹⁹ (Πιστόλας & Μανδραβέλη, 2021, 15)

Η δυναμική του θεραπευτηρίου μετράται σε δύο κλινικές, της παθολογικής και της χειρουργικής (με διευθυντές τους Ν. Γ. Μακκά και Ιούλιο Γαλβάνη αντίστοιχα)²⁰

“Η αίθουσα του Παθολογικού τμήματος”, φωτογραφία από το Λεύκωμα “Θεραπευτήριο ο Ευαγγελισμός 1881-2021”, σελ. 26

Αρχικά, σύμφωνα με τα αρχεία του νοσοκομείου, νοσηλεύονται κυρίως γυναίκες και παιδιά²¹. Από το 1897 όμως, το νοσοκομείο ανοίγει για πρώτη φορά τις πύλες του σε αγωνιστές του ελληνοτουρκικού πολέμου, με αφορμή την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα²².

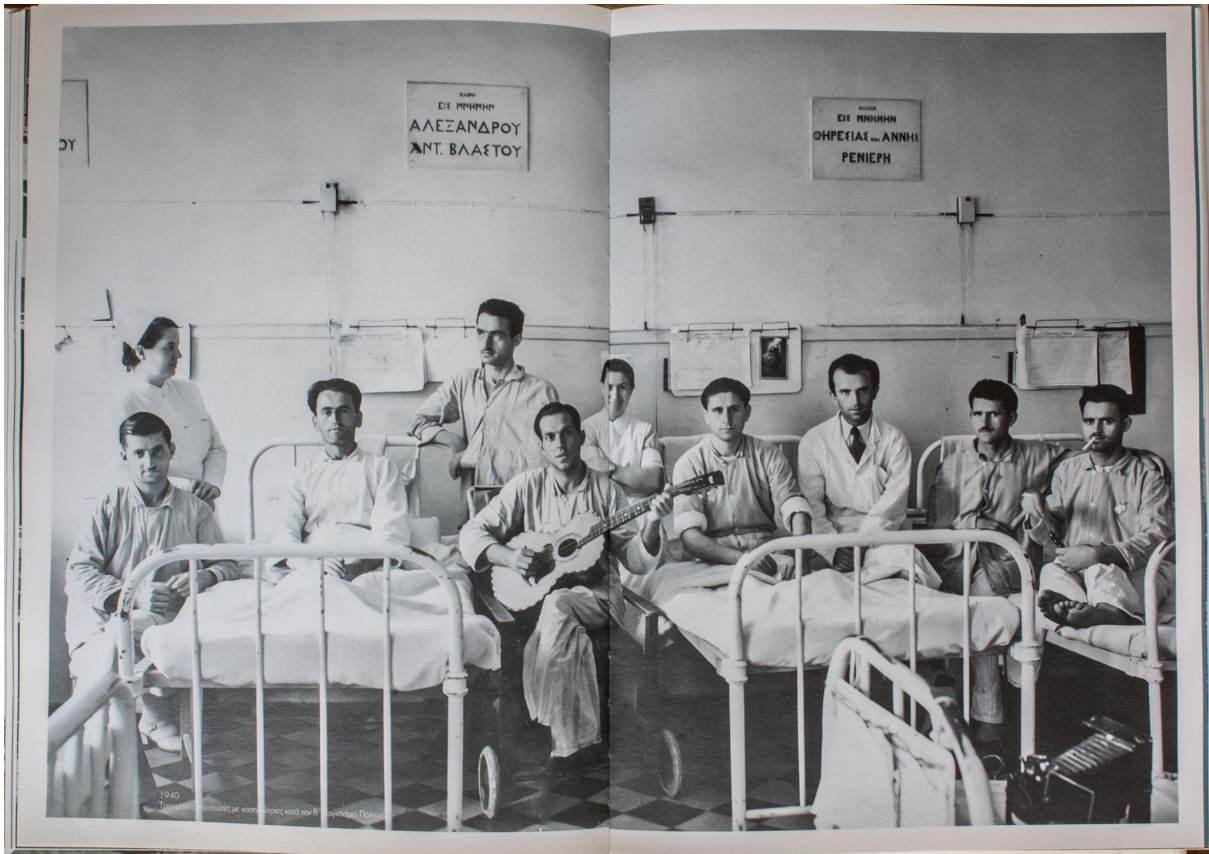
²⁰ (Γ.Ν.Α Θεραπευτήριο "Ο Ευαγγελισμός", n.d.)

²¹ (Γ.Ν.Α Θεραπευτήριο "Ο Ευαγγελισμός", n.d.)

²² (Γ.Ν.Α Θεραπευτήριο "Ο Ευαγγελισμός", n.d.)

“Νοσηλευτικός θάλαμος με τραυματίες στρατιώτες κατά τη διάρκεια του πολέμου”, φωτογραφία από το Λεύκωμα “Θεραπευτήριο ο Ευαγγελισμός 1881-2021”, σελ. 68-69

“Τραυματίες στρατιώτες με νοσηλεύτριες κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, 1940”, φωτογραφία από το Λεύκομα “Θεραπευτήριο ο Ευαγγελισμός 1881-2021”, σελ. 72-73

Με την πάροδο των ετών οι πύλες του νοσοκομείου “διευρύνονται”²³.

Το 1924, μέσω της διαθήκης της βασίλισσας Όλγας στη διάδοχο της, το θεραπευτήριο ανεξαρτητοποιείται και αυτοδιοικείται²⁴, μέχρι το 1983, χρονιά κατά την οποία ο Ευαγγελισμός εντάσσεται στο Εθνικό Σύστημα Υγείας στο πλαίσιο αναβάθμισης και μεταρρύθμισης της δημόσιας υγείας²⁵.

Συμπεραίνουμε ότι η λογική ότι η υγεία αποτελεί ατομικό και οικονομικό αγαθό μετά την απελευθέρωση, 100 χρόνια μετά, παύει να ισχύει και η πολιτεία προσπαθεί να συνεχίσει το κοινωνικό έργο του Ευαγγελισμού, επιδιώκοντας ένα ενιαίο και οργανωμένο σύστημα, κατά το οποίο η πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη είναι δικαίωμα, παρά πρόνομο.

²³ Αγγελάκη, προσωπική επικοινωνία, 20 Φεβρουαρίου, 2023

²⁴ (Πιστόλας & Μανδραβέλη, 2021, 66)

²⁵ (Πιστόλας & Μανδραβέλη, 2021, 84)

1.2. Η κοινωνικοοικονομική κατάσταση της Ελλάδας μέσα στα χρόνια.

Η ιστορία της νοσηλευτικής στην Ελλάδα ξεκινάει από την αρχαία Ελλάδα, με τον Όμηρο στην Ιλιάδα και την Οδύσεια να μνημονεύει ήρωες όπως ο Αχιλλέας, ως φροντιστές των τραυματιών κατά τον Τρωικό πόλεμο²⁶. Στο βιβλίο αναφέρονται και γυναίκες νοσοκόμες όπως η Εκαμήδη, η Αγαμήδη και η Ηπιόνη, με τον επικρατέστερο τρόπο περίθαλψης την κατ' οίκον νοσηλεία²⁷. Αξιοσημείωτο ότι στην αρχαία Ελλάδα, το υγειονομικό σύστημα ήταν αρκετά οργανωμένο και προχωρημένο για την εποχή του. Βλέπουμε ναούς-θεραπευτήρια με “σύγχρονη” οργάνωση και μεγάλη δυναμική κλινών²⁸. Στο Βυζάντιο συνεχίζονται οι πρόοδοι στην υγεία, όπως και κοινωνικά, με τον ρόλο της γυναίκας να αυξάνεται στη νοσηλευτική. Ακόμα και το έργο των νοσοκόμων του Ευαγγελισμού, εμπνέεται από τις επισκέπτριες “αδελφές” (ή αλλιώς, διακόνισσες) του Βυζαντίου. Δυστυχώς, όλα αυτά “καταστρέφονται” κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας και η πρωτοβουλία εναποτίθεται στους ιδιώτες. Μετά την απελευθέρωση, όπως έχει ειπωθεί προηγουμένως, το τοπίο στην υγεία ήταν αντικειμενικά ζοφερό²⁹.

Η Ελλάδα αντιμετωπίζει σοβαρά κοινωνικοοικονομικά προβλήματα επί μακρόν. Της απελευθέρωσης κατά το 1830 και μέχρι το 1900 έπεται μία νοσταλγία, μια νοσταλγία ενός χαμένου παρελθόντος μετά από πολλούς αιώνες τουρκοκρατίας. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι αρχιτέκτονες να γυρίσουν στις ρίζες τους, στην αρχαία Ελλάδα, με απότοκο το Αθηναϊκό πεδίο να γεμίσει με νεοκλασικά κτίρια (ο Ευαγγελισμός, το παλιό κτίριο, αποτελεί τρανό παράδειγμα νεοκλασικού ρυθμού)³⁰. Με την έλευση του νέου αιώνα, τα δεδομένα αλλάζουν, όπως και οι τάσεις. Η γαλλική επιρροή είναι εμφανής, εφόσον έδρασαν αρκετοί αρχιτέκτονες που σπούδασαν στην Γαλλία την περίοδο εκείνη³¹. Η δεκαετία του 1920 σημαδεύεται από μια παλινδρόμηση, η βυζαντινή και λαϊκή τέχνη αποτελούν ξανά έμπνευση για τους Έλληνες αρχιτέκτονες. Η αρχιτεκτονική αυτή δυστυχώς χαρακτηρίζεται από κτίρια μεγάλης κλίμακας με πολύ μικρή δυναμικότητα, ενώ μετά την μικρασιατική καταστροφή του 1922 και την έλευση μεγάλου πλήθους προσφύγων, απαιτούνταν κατασκευή κτιρίων με

²⁶ (Λανάρα, 1978, 17-18)

²⁷ (Λανάρα, 1978, 18)

²⁸ (Λανάρα, 1978, 21)

²⁹ (Λανάρα, 1978, 38)

³⁰ (Shugart, n.d.)

³¹ (Shugart, n.d.)

μεγάλη δυναμική. Με αποτέλεσμα, κατά την επόμενη δεκαετία να παρατηρούμε την ανεξέλεγκτη ανέγερση των πρώτων πολυκατοικιών.

Η δεκαετία του 1940 σημαδεύεται και αυτή από πολέμους, η οποία φέρνει τον όλεθρο και τον θάνατο, όμως από το 1950 και μετά, η Ελλάδα καταφέρνει και αντιμετωπίζει τα προβλήματα της σταδιακά, ανοικοδομώντας σε μεγάλο ποσοστό το αστικό περιβάλλον, με μια μικρή παύση κατά την περίοδο της Χούντας, αλλά μετά από αυτήν στρέφεται εντελώς στο μέλλον, χωρίς κάποιον ενδοιασμό, όπως υπήρχε στις προηγούμενες δεκαετίες. Η τότε αρχιτεκτονική αποτελεί ένα μείγμα νέου και παλαιού (όπως το θέατρο Rex, ίδρυμα Μποδοσάκη), αφήνοντας την λειτουργικότητα των κτιρίων σε δεύτερη μοίρα, και εστιάζοντας στη μορφή (Ξενοδοχείο Χίλτον) ή πειραματιζόμενη με νέα υλικά³².

1.3 Η μοναδικότητα του Ευαγγελισμού

Ο Ευαγγελισμός αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα και πιο σημαντικά νοσοκομεία της Ελλάδας. Η συμβολή του στη δημοσιά υγεία παραμένει τεράστια και σήμερα, με την ιστορία του να συνδέεται άρρηκτα με αυτήν της χώρας. Αυτό το βλέπουμε από την ηράκλεια προσπάθεια εκπαίδευσης ενός ανειδίκευτου προσωπικού στα πρώτα χρόνια της ίδρυσης του, στη θεραπεία των τραυματιών όλων των πολέμων που πέρασε η Ελλάδα, καθώς και στη χούντα. Πρόσφατα Κλήθηκε να σταθεί δίπλα στους πολίτες, σε μια πανδημία κατά την οποία πέθαναν πολλοί, τραγικά κάποιοι, συμπολίτες και συνάνθρωποι μας παγκοσμίως. Καθόλη τη διάρκεια της λειτουργίας του θεραπευτηρίου, οι δωρεές και οι φιλανθρωπίες αποτελούν, αν όχι την κύρια, μια από τις κύριες πηγές “καυσίμου” του.

Μπορεί ο σκοπός ίδρυσης του θεραπευτηρίου να ήταν η εκπαίδευση “αδελφών νοσοκόμων”, αλλά ενδιαφέρον γεγονός αποτελεί η άρνηση του Ευαγγελισμού τις πρώτες δεκαετίες να δεχθεί φοιτητές για εκπαίδευση, με αιτιολογία ότι θα ενοχλούνταν οι ασθενείς της ανώτερης κοινωνικής τάξης³³. Αυτό ανατρέπεται, και στις μέρες μας ο Ευαγγελισμός προσφέρει πολλά προγράμματα εκπαίδευσης και μεταπτυχιακών σπουδών μέσω της Ιατρικής Σχολής Αθηνών (ΕΚΠΑ).

Όπως αναφέρει και στον εορτασμό της εικοσιπενταετηρίδας του Ευαγγελισμού, ο Νικόλαος Μακκάς, η μοναδικότητα του Ευαγγελισμού είναι σπουδαία και εκφράζεται μέσω του

³² (Shugart, n.d.)

³³ (Ανωγιάτης-Pelé et al., 2012)

σκοπού του (την εκπαίδευση αδελφών νοσοκόμων), καθώς η κατάσταση των υπολοίπων νοσοκομείων προ του Ευαγγελισμού ήταν “αποκαρδιωτική” και αιωρούνταν ότι το επάγγελμα ήταν από τα πιο ευτελή³⁴. Ο Ευαγγελισμός όμως, με την πάροδο των χρόνων καταφέρνει και αλλάζει τα δεδομένα, διότι αποτέλεσε πολυεπίπεδο “σταθμό” στην υγειονομική αναβάθμιση³⁵.

³⁴ (Πιστόλας & Μανδραβέλη, 2021, 65)

³⁵ (Πιστόλας & Μανδραβέλη, 2021, 65)

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ἡ σχολή τῶν Νοσοκόμων
τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ» ἀπετέλεσε
σταθμό στήν κοινωνική ἱστορία

ΕΠΡΩΤΑΞΘΗΣΑΝ ΧΘΕΣ ΤΑ 100 ΧΡΟΝΙΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΗΣ κ. ΙΩΑΝ. ΤΣΑΤΣΟΥ

ΒΗΜΑ

ΑΘΗΝΑΪΚΗ

Εκατό χρόνια
τῆς Σχολῆς Ἀδελφῶν
Νοσοκόμων
τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ»

ΕΚΑΤΟ χρόνια συμπληρώνεται φέτος ἀπό τήν ἱδρύσιν τῆς Σχολῆς Ἀδελφῶν Νοσοκόμων «Βασιλίσσα Ὀλγα» τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Τά ἑκατό χρόνια γιορτάζονται σήμερα σί ἐπίσημη ἐκδήλωση πού γίνεται στόν Εὐαγγελισμό, ἐπὶν ὧσιν θά παρουσιασῶν ἡ σύζυγος τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ. Ἰωάννα Τσατσοῦ, ὁ ὑπουργός Προεδρίας Κυβερνήσεως κ. Γ. Ράλλης, ὁ ὑπουργός Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν κ. Μ. Μπαρδίνης καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι.

φρού, σέ χειρουργεία, ἐργαστήρια, σχολεῖα, ἀγροτικά ἰατρεία, ὑγειονομικὲς ὑπηρεσίαι τοῦ ΙΚΑ, Γράμμις καὶ στήν ΔΕΗ καὶ στόν ΟΤΕ.

Οἱ περισσότεραι σπουδαίαι τῆς Σχολῆς ἔχουν μετακταθεῖ σέ πανεπιστήμια τοῦ ἰσραηλικοῦ, πῆραν ἀνώτατα πανεπιστημιακά διπλώματα καὶ κατέχουν ἠγετικές θέσεις σὲ Θεραπευτῆριο «Ο Εὐαγγελισμός» στήν Σχολή τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ σ' ἄλλα νοσοκομεία.

«ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΚΟΣΜΟΣ» Σελίς 3η

Στόν «Εὐαγγελισμόν» εὐρτάθη χθές ἡ ἑκατονταετηρίς τῆς Ἀνατάρας Σχολῆς Ἀδελφῶν Νοσοκόμων «Βασιλίσσα Ὀλγα». Παρέστησαν ἡ κ. Ἰωάννα Κ. Τσατσοῦ, ὁ ὑπουργός Προεδρίας κ. Γ. Ράλλης, ὁ ὑπουργός Κοιν. Ὑπηρεσιῶν κ. Μ. Μπαρδίνης καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι. Μετὰ προσφώνησιν τοῦ προέδρου τοῦ Δ.Σ. τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ» κ. Π. Μπαρδινῆ καὶ τὴν ἐκτίμησιν τῆς Διευθύντριας τῆς σχολῆς, ἐκαίρησαν τὴν ὀβελὸν ὁ κ. Τσατσοῦ καὶ οἱ ὑπουργοί. Στὴν φωτογραφίαν ἡ κ. Τσατσοῦ, ἐνῶ ἀπονέμει ἀναμνηστικὰ μετᾶλλια. Μετὰ τὴν προσφώνησιν τοῦ προέδρου τοῦ ἰδρυμάτος ἡ κ. Ἰωάννα Τσατσοῦ εἶπε μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὰ εἶπε: «Κάνοντας μίαν ἀναδρομὴν σὲ 100 χρόνια πού πέρασαν, εἶπω πῶς ἀποφασιστὴ καὶ σταθερὴ ἡ συμβολὴ τῆς Σχολῆς «Βασιλίσσα Ὀλγα», γιὰ τὴν πρόοδο πού σημειώθηκε. Ἡ Σχολὴ αὐτὴ ὑπῆρξε μὴ δευτερεύουσα πού προσέφερε ὅλο καὶ περισσότερας ἀδελφές, μὲ τὴν πέτρα, μὲ τὴν ἰδέασιν, μὲ τὸ πῶς, πού απαιτεῖ ἡ θόρακὴ καὶ εὐαισθησὶ αὐτὴ ἀποσταλῆ. Πῶς νὰ μὴν ἐκδηλωσῶμε στήν ἐπίσημὴ αὐτὴ ἐτήσιαν ἐνεργειολογία ἕναυσιν γιὰ τὰς γενεὰς ἀπὸς τῶν ἀδελφῶν καὶ ἐνα εὐαῖν εὐκαριστὴ τῆς κομμῆν ἀλλοκλήρις γιὰ τὸ μέγα ἔργον πού ἐπιτελεστέ. Ἀς ἐκινθώμερ σήμερα πῶς ἀρχίζει ἡ 2η ἐκατονταετρία. Ἡ Σχολὴ αὐτὴ νὰ συνεχιστῆ καὶ νὰ αὐξάνη παράλληλα μὲ τὴν ἐπιστήμη. Γιὰ τὸ σταθμό τῆς προόδου εἶναι ἄμετρο ὅπως ἀπαιτεῖ εἶναι, εἰ δυνατότητα τῆς τειμαίως τούτου τοῦ ἔργου»

Στὴν ἐκδήλωση παρέστη ἡ σύζυγος τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ Ἰωάννα Τσατσοῦ. Τὴν κ. Τσατσοῦ προσεφώνησε ὁ Πρόεδρος τοῦ Δ.Σ. τοῦ ἰδρυμάτος, ἡ ὅποια ἀπεφῆθη μὲ συντομία σὲ ἱστορικὴ τῆς ἰδρυμάτος τῆς Σχολῆς, ἐν ἀνακεία δὲ ἡ ἀρχαίτη κομμῆ τῆς χώρας, ἀπὸ τῶν χειρτεριῶν ἀπὸν ὁποῖοι μετὰ τῶν ἄλλων ἔκτισε καὶ τὰ εἶπε: «Εἶμαι εὐτυχὴς πού σήμερα μού δίνεται ἡ τιμὴ νὰ χαρακτιώ τῆς Ἑλληνίδος ἀδελφῆς, καὶ νὰ ἐκφρασῶ ἐν ἀνάμει εἶπον μὲς δοῦντατῆ τῆν ἀνγνωμοσύνη μὲς.

«Κάνοντας μίαν ἀναδρομὴν σὲ 100 χρόνια πού πέρασαν, εἶπω πῶς ἀποφασιστὴ καὶ σταθερὴ ἡ συμβολὴ τῆς Σχολῆς καὶ τῶς ἀποφασιστῆς.

ΕΣΤΙΑ

ΟΡΘΕΙΛΟΜΕΝΗ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗ
Συμπερισταται τὸ Πανελλήνιον ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν ἑσπαστικῶν τῆς 100ετηρησίας τῆς Κομμῆς τῆς Σχολῆς Ἀδελφῶν Νοσοκόμων τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ» καὶ μὲ πολλὴν συμπόνησιν ἀνακεία ἐπὶ ἀσπὴν καὶ προσκομῆν καὶ ἀπεργαστῆ βίον. Διότι ἀπὸ τὸ ἄρχαιον τούτῳ καθιδρυμῶν ἀνωδιδιθῆσαν αἱ πλείστα τῶν ἀπὸ τοῦ 1875 νοσοκόμων, αἰτίαι εἶτε ὡς συμπεριστατικῆς ἐπὶ τὸν πόνον τῶν δοθεῶν καὶ διανοσοδωτῶν, εἶτε ὡς ἀποταρῶν ἐπὶ τῆς ἐκκομμῆς τῶν ἐπὶ τῶν πάλαιον Ἑλλήνων, ἐπέδειξαν πάντοτε κομμῆριαν, προσεκομῆν τὴν ἀποταρῆν καὶ τῆς φροντίδας τῶν πρὸς ἀνακείασι τῶν ἀνθρωπίνων πόνων.
Ἄν ποτεθὲ νὰ λαμῶνται, εἶτι ἐπὶ τῆς Σχολῆς αὐτῆς ἀποκομῆσιν ἀδελφῶν νοσοκόμων αἱ ὅποια ἐκαίρις ἀπέκτησαν τὸν τίτλον τῆς ἡραῖως, εἶτι ἡγωνισθῶσιν μὲ ἀσπῆς τῶν ἀγῶν τῶν καλῶν, ἀπὸ αὐτῶν δὲ ἐξελθῶσιν, ἀγῶστῶν, αἱ Ἑλληνίδες ἐκείναι, αἱ ὅποια, ὡς αἰώνια καὶ μητῆρας, ἐγαλοκλήριαν γενεὰν ἀεῖαν Ἑλλήνων, κατασταται αἱ ὅποια ὑπόδειγμα μὲ τὴν ζωὴν τῶν.

Δημοσίευση σε εφημερίδα, φωτογραφία ἀπὸ τὸ βιβλίον «Τὰ ἑκατό χρόνια τῆς Σχολῆς Ἀδελφῶν Νοσοκόμων τοῦ Εὐαγγελισμοῦ» 1875-1975, Αθήνα, 1978. σελ. 310

Η αναβάθμιση φτάνει σε τέτοιο σημείο που πλέον εξελίσσεται σε “εξαγωγέας” ενός μορφωμένου και υψηλού επιπέδου ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού. Πολλοί γιατροί διακρίθηκαν στο εξωτερικό και στην Ελλάδα³⁶.

Διπλωματούχοι της Σχολής εις Διεθνές Συνέδριον

Διεθνές συνέδριο με διπλωματούχους της σχολής του Ευαγγελισμού, φωτογραφία από το βιβλίο “Τα εκατό χρόνια της Σχολής Αδελφών Νοσοκόμων του Ευαγγελισμού” 1875-1975, Αθήνα, 1978. σελ. 290

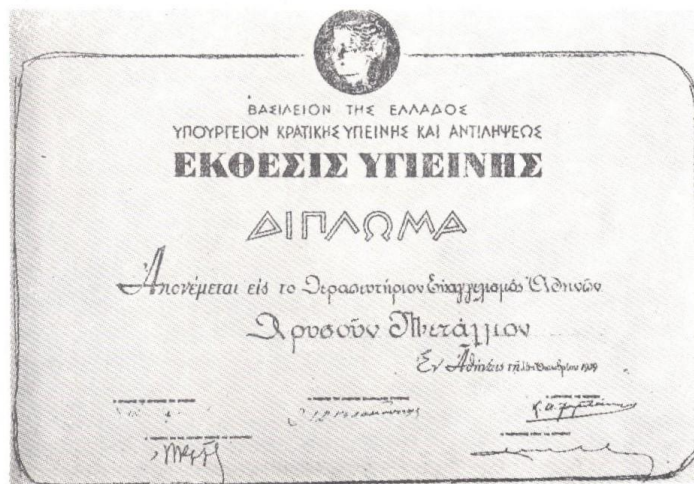
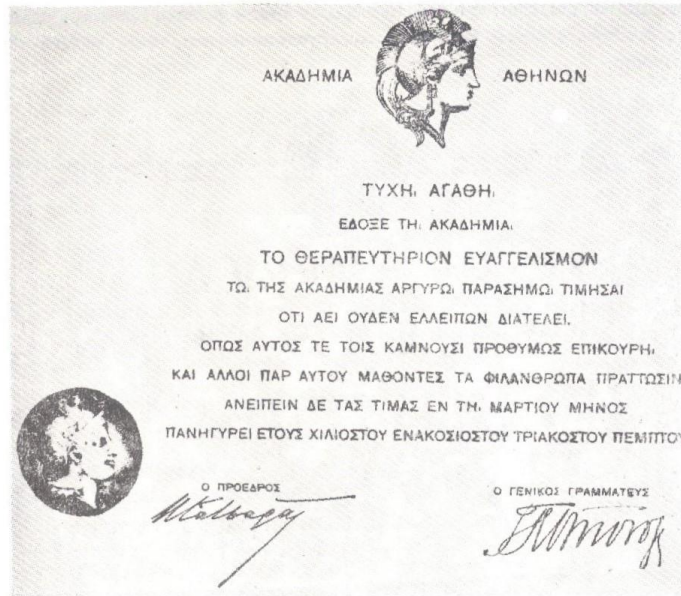
Η συνεισφορά του Ευαγγελισμού αναγνωρίζεται και από τους ίδιους τους πολίτες αλλά και από εθνικούς και διεθνείς θεσμούς. Η Ακαδημία Αθηνών το 1935 βραβεύει με άργυρο μετάλλιο και αργότερα, το 1984, με χρυσό. Η καταξίωση όμως δεν περιορίζεται εδώ, το 1939 η Επιτροπή Εκθέσεως Υγιεινής απονέμει χρυσό μετάλλιο στον Ευαγγελισμό. Επίσης το 1958, το American Hospital Association απονέμει ειδικό δίπλωμα και ο Ευαγγελισμός γίνεται ιδρυτικό μέλος της ένωσης³⁷. Συνεχίζουν να διοργανώνονται και να συμμετέχει ο

³⁶ (Λανάρα, 1978, 13)

³⁷ (Γ.Ν.Α Θεραπευτήριο "Ο Ευαγγελισμός", n.d.)

Ευαγγελισμός σε πολλά εθνικά και διεθνή συνεδρία στο χώρο της υγείας όπως και σε ομάδα εργασίας του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας όσον αφορά την Ευρώπη³⁸.

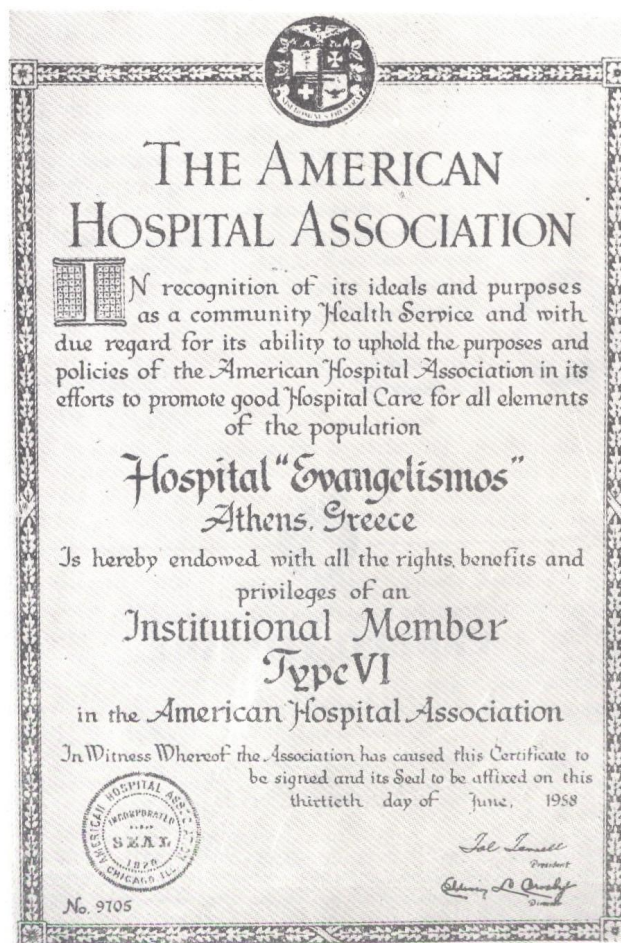
Εδώ, αξίζει να αναφερθεί ότι στα πρώτα 100 χρόνια λειτουργίας του περιέθαλψε σχεδόν ένα εκατομμύριο ασθενείς, με πολλαπλάσιους να εξυπηρετούνται από τα εξωτερικά ιατρεία και εργαστήρια³⁹.

Διεθνές συνέδριο με διπλωματούχους της σχολής του Ευαγγελισμού, φωτογραφία από το βιβλίο “Τα εκατό χρόνια της Σχολής Αδελφών Νοσοκόμων του Ευαγγελισμού” 1875-1975, Αθήνα, 1978. σελ. 93

³⁸ (Λανάρα, 1978, 294)

³⁹ (Νοσοκομείο «Ευαγγελισμός»: Ποια υπόθεση κατασκοπείας εκτυλίχθηκε στο εκκλησάκι του;, 2023)

Διεθνές συνέδριο με διπλωματούχους της σχολής του Ευαγγελισμού, φωτογραφία από το βιβλίο "Τα εκατό χρόνια της Σχολής Αδελφών Νοσοκόμων του Ευαγγελισμού" 1875-1975, Αθήνα, 1978. σελ.94

Ο Ευαγγελισμός αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ελληνικής ιστορίας και αυτό φαίνεται ήδη από τα πρώτα "βήματα" του. Συγκεκριμένα στον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897, τους βαλκανικούς πολέμους, μικρασιατική καταστροφή, Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, κατοχή και τη χούντα⁴⁰. Κατά την κατοχή το προσωπικό του θεραπευτηρίου με αυτοθυσία υπηρέτησε τους τραυματίες του πολέμου και βοήθησε πολλούς να καταφύγουν στο νοσοκομείο⁴¹. Επίσης, λόγω της πείνας και της μειωμένης υγιεινής εμφανίστηκαν κρούσματα εξανθηματικού τύπου με αποτέλεσμα πολλοί να πεθάνουν (ασθενείς και προσωπικό)⁴². Τότε ιδρύεται η Ένωση Προσωπικού του Ευαγγελισμού (το 1943), ένας μνημειώδης άθλος μέσα στη δίνη της κατοχής, μια ένωση που στις μέρες μας συγκαταλέγεται σε έναν από τους καλύτερους

⁴⁰ (Πιστόλας & Μανδραβέλη, 2021, 67)

⁴¹ (Γ.Ν.Α Θεραπευτήριο "Ο Ευαγγελισμός", n.d.)

⁴² (Πιστόλας & Μανδραβέλη, 2021, 67)

επιστημονικούς συλλόγους της Ελλάδας⁴³. Μερικά χρόνια έπειτα, το 1946, το νοσοκομείο κυκλοφορεί και ένα από τα πιο αξιόλογα επιστημονικά περιοδικά, τα Νοσοκομειακά Χρονικά⁴⁴. Συμπεραίνουμε ότι παρά τους ιστορικά χαλεπούς καιρούς για την Ελλάδα, ο Ευαγγελισμός πρωτοστάτησε στην εξέλιξη της ιατρικής επιστήμης και μέχρι και σήμερα προσφέρει υπηρεσίες υψηλού επίπεδου που παραμένουν αναλλοίωτες. Πέραν της ιστορίας της χώρας, στον Ευαγγελισμό "ιχνηλατούμε" και την ιστορία της νοσηλευτικής και της πρώιμης σύγχρονης ιατρικής στην Ελλάδα⁴⁵.

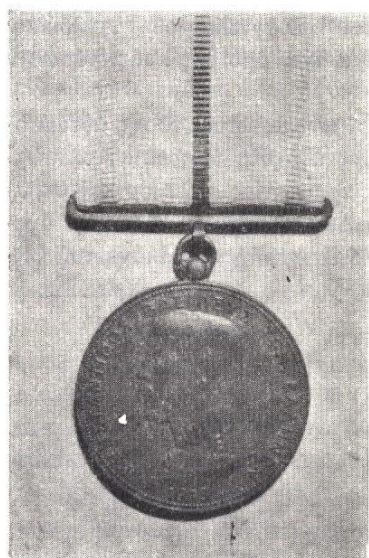

Αρχείο EPT

⁴³ (Γ.Ν.Α Θεραπευτήριο "Ο Ευαγγελισμός", n.d.)

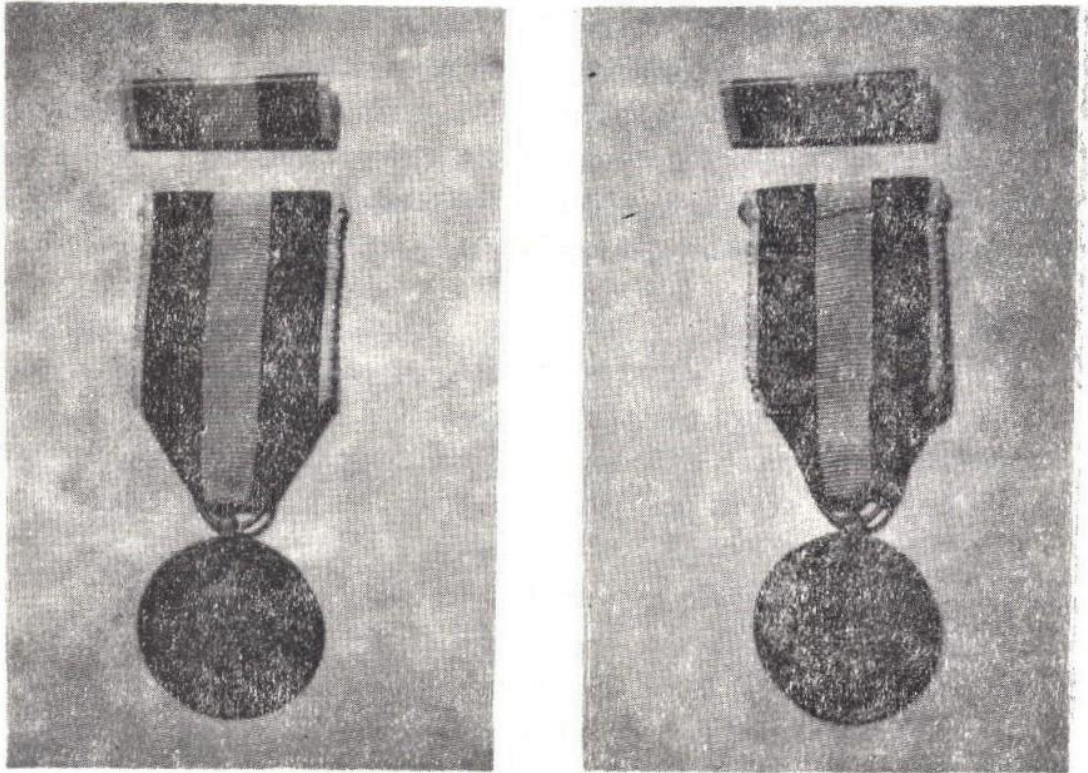
⁴⁴ (Γ.Ν.Α Θεραπευτήριο "Ο Ευαγγελισμός", n.d.)

⁴⁵ (Ανωγιάτης-Pelé et al., 2012)

*Στρατιωτικά Μετάλλια τῶν πολέμων 1912 - 1913
χορηγηθέντα εἰς Ἄδελφας τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ».*

*Μετάλλια ἀπὸ τὸν πόλεμο,, φωτογραφία ἀπὸ τὸ βιβλίο "Τὰ ἑκατο χρόνια τῆς Σχολῆς Ἀδελφῶν
Νοσοκόμων τοῦ Εὐαγγελισμοῦ" 1875-1975, Ἀθήνα, 1978. σελ.280*

Μετάλλιον πολέμου 1940 - 41 χορηγηθὲν εἰς Ἀδελφὰς τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ».

Μετάλλια ἀπὸ τον πόλεμο., φωτογραφία ἀπὸ το βιβλίον “Τα ἑκατὸ χρόνια της Σχολῆς Ἀδελφῶν Νοσοκόμων του Εὐαγγελισμοῦ” 1875-1975, Ἀθήνα, 1978. σελ.283

Ἡ “ἐπιτυχία” του Εὐαγγελισμοῦ οφείλεται καὶ στο γεγονός ὅτι χωροταξικὰ το νοσοκομεῖο βρίσκεται σε μια πυκνοδομημένη περιοχή (του Κολωνακίου), με ἀποτέλεσμα νὰ “κυριαρχεῖ” καὶ ἡ συνεχὴς προσπάθεια νὰ πρωταγωνιστεῖ στις ἐξελίξεις της ἐποχῆς, το καθιστὰ ἓνα ἀπὸ τα πιο σημαντικὰ νοσοκομεῖα της χώρας, γι’αὐτὸ καὶ δέχεται πολλὰ δωρεὰς ἀπὸ ἰδιώτες, ἀλλὰ καὶ τὴν χρηματοδότηση ἀπὸ τὸ δημόσιο⁴⁶.

Παράδειγμα της τάσης του Εὐαγγελισμοῦ νὰ ηγεῖται των τεχνολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἐξελίξεων, θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθεῖ καὶ τὸ παράρτημα που λειτουργοῦσε στην Πάρνηθα κατὰ της φυματίωσης. Το Νοσοκομεῖο Γεωργίου Σταύρου καὶ Γεωργίου Φουγκ ὅπως ονομαζόταν, ἄρχισε νὰ λειτουργεῖ το 1914 με μια πρόχειρη ξύλινη κατασκευὴ⁴⁷. Το νέο κτίριο (σε σχέδια του Ἰωάννη Ἀντωνιάδη) ἀνεγέρθηκε το 1934 καὶ ἓνα χρόνο μετὰ παραδόθηκε στο κοινὸ⁴⁸. Συνέβαλε στην ἀνάπλαση της γύρω περιοχῆς μέσω της χάραξης

⁴⁶ (Βουλή των Ἑλλήνων, 2006)

⁴⁷ (Πιστόλας & Μανδραβέλη, 2021, 93)

⁴⁸ (Πιστόλας & Μανδραβέλη, 2021, 95)

των απαραίτητων δρόμων⁴⁹ και αναπτύχθηκαν και διάφορες μετεωρολογικές υπηρεσίες (που είχαν σχέση με την νόσο), τέθηκαν τα θεμέλια της βιομετεωρολογίας, μιας και εγκαταστάθηκαν τα απαραίτητα εργαλεία για την παρακολούθηση των κλιματολογικών και μετεωρολογικών συνθηκών (η παρακολούθηση του καιρού ήταν σημαντική, μιας και η θεραπεία εξαρτόταν από τις μετεωρολογικές αλλαγές)⁵⁰. Μετά από την βιομηχανική παραγωγή της πενικιλίνης όμως, το 1965 κλείνει και αλλάζει ιδιοκτησία (περιέρχεται στα χέρια του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού) και από το 1985 το κτίριο είναι εγκαταλελειμμένο⁵¹.

“Το Σανατόριο της Πάρνηθας, Προοπτικό σχέδιο του αρχιτέκτονα Ιωάννη Αντωνιάδη”, 1914, φωτογραφία από το Λεύκωμα “Θεραπευτήριο ο Ευαγγελισμός 1881-2021”, σελ.96-97

⁴⁹ (Πιστόλας & Μανδραβέλη, 2021, 94)

⁵⁰ (Πιστόλας & Μανδραβέλη, 2021, 95)

⁵¹ (Πιστόλας & Μανδραβέλη, 2021, 97)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο. Νεοκλασικισμός

Ο νεοκλασικισμός στις τέχνες εμφανίστηκε τον 17ο αιώνα και είναι μια αισθητική τάση εμπνευσμένη από την αρχαιότητα, συγκεκριμένα της αρχαίας Ελλάδας και Ρώμης⁵².

2.1 Το νεοκλασικό στην αρχιτεκτονική

Ο νεοκλασικισμός εισήχθη στην αρχιτεκτονική την περίοδο μεταξύ 18ου και 19ου αιώνα, χάρις στην πρόοδο της αρχαιολογίας⁵³. Το νεοκλασικό ήρθε και ως αντίδραση στις “υπερβολές” του Μπαρόκ και του Ροκοκό⁵⁴ και χαρακτηρίζεται από την τήρηση της συμμετρίας⁵⁵. Επιπλέον, χαρακτηρίζονται από το μεγαλείο της κλίμακας (οι προσόψεις ήταν επίπεδες και μεγάλες), την δραματική χρήση δωρικών και ιονικών στηλών (χρησιμοποιούνται και ως γραφικό στοιχείο και για στήριξη του κτιρίου) και της ρωμαϊκής λεπτομέρειας, προτίμηση απλότητας γεωμετρικών μορφών (τα κτίρια ήταν αυστηρά, άκαμπτα και λιτά⁵⁶) και κενά τείχη⁵⁷. Αξίζει να σημειωθεί ότι επηρέασε τον τρόπο δόμησης και οργάνωσης του αστικού τοπίου, μέσω της χρήσης ενός πλέγματος δρόμων και κεντρικού φόρουμ⁵⁸. Επιπροσθέτως, παρατηρούμε εκτεταμένη χρήση κολώνων όπως και πόρτες και παράθυρα, με τα τελευταία να είναι ομοιόμορφα τοποθετημένα γύρω από το κτίριο, έχοντας διπλά αναρτημένα φύλλα και παντζούρια⁵⁹.

Η νεοκλασική αρχιτεκτονική χαρακτηρίζεται από τρεις παραλλαγές:

α) Το κλασικό μπλοκ, ίσως να παίρνει το όνομα του λόγω της εμφάνισης του ως “μπλοκ”, η οποία προέρχεται από το γεγονός ότι το κτίριο χωρίζεται σε πολλαπλά επίπεδα με επαναλαμβανόμενο “μοτίβο τόξων και κιόνων”⁶⁰. Επίσης, το κλασικό κτίριο μπλοκ είναι ένα κτίριο είτε τετράγωνο είτε ορθογώνιο, διαθέτει επίπεδη οροφή και κλασικά διακοσμητικούς εξωτερικούς χώρους πλούσιοι σε λεπτομέρειες⁶¹. Ο Ευαγγελισμός, όπως θα δούμε και

⁵² (Irwin, n.d.)

⁵³ (Neoclassical Architecture: Top 10 Neoclassical Designs & Buildings, 2021)

⁵⁴ (Carney, 2022)

⁵⁵ (Neoclassical Architecture: Top 10 Neoclassical Designs & Buildings, 2021)

⁵⁶ (Carney, 2022)

⁵⁷ (Νεοκλασική αρχιτεκτονική προέλευση, χαρακτηριστικά, εκπρόσωποι και έργα τους / Art, n.d.)

⁵⁸ (Νεοκλασική αρχιτεκτονική προέλευση, χαρακτηριστικά, εκπρόσωποι και έργα τους / Art, n.d.)

⁵⁹ (Robicelli, 2021)

⁶⁰ (Robicelli, 2021)

⁶¹ (Robicelli, 2021)

παρακάτω, αποτελεί ένα κλασικό κτίριο μπλοκ, με το τετράγωνο κεντρικό του τμήμα και τα ορθογώνια στα αριστερά και στα δεξιά.

β) Τα κτίρια σε ύψος ναού είναι εμπνευσμένα από τους ναούς της αρχαίας Ελλάδας και Ρώμης και διαθέτουν “μία συνεχή γραμμή κιόνων” στην περίμετρο⁶².

γ) Τέλος, τα παλλαδικά κτίρια εμπνευσμένα από τον Andrea Palladio που έχει ως κύριο στοιχείο ένα μεγάλο παράθυρο με κεντρικό τοξωτό τμήμα και δυο στενά ορθογώνια τμήματα εκατέρωθεν⁶³.

Άξιο αναφοράς αποτελούν τα Τρία Τάγματα, ένα σύνολο αρχιτεκτονικών κανόνων της αρχαία Ελλάδα, βάσει των οποίων κατασκευάζονται και τα νεοκλασικά στην Αθήνα και ακολουθούν τον εξής ρυθμό: δωρικό, ιωνικό και κορινθιακό⁶⁴.

2.2 Το νεοκλασικό στην Αθήνα

Η απελευθέρωση της Αθηνάς από τους Οθωμανούς σίγουρα συνετέλεσε στην νοσταλγία του αρχαίου ελληνικού ρυθμού και κατ' επέκταση στην εμφάνιση του νεοκλασικού στην Αθήνα μέχρι τον μεσοπόλεμο, όπου περνάμε από το νεοκλασικό στο μοντέρνο, το Bauhaus και τα υπόλοιπα παράγωγα του μοντερνισμού⁶⁵. “Εισαγωγέας” του νεοκλασικισμού στην Ελλάδα αποτελεί η Γερμανία, η Βαυαρία του Λουδοβίκου - σημαντικό κέντρο νεοκλασικισμού - και οι αρχιτέκτονες που έφτασαν στην Ελλάδα και πρόσφεραν πλούσιο έργο στην Αθήνα⁶⁶. Κάποιους από τους αρχιτέκτονες που δραστηριοποιήθηκαν στην Ελλάδα είναι οι εξής: ο Ερνέστος Τσίλλερ (σχεδίασε το Δημοτικό Θέατρο Πειραιά), ο Βίλχελμ φον Βάιλερ (σχεδίασε το στρατιωτικό νοσοκομείο Μακρυγιάννη), ο Λύσανδρος Κουταντζόγλου (σχεδίασε Πολυτεχνείο και Αρσάκειο), ο Φρανσουά Μπουλανζέ (σχεδίασε Παλαιά Βουλή και Ζάππειο Μέγαρο) και οι Κρίστιαν Χάνσεν (σχεδίασε το Πανεπιστήμιο) και Θεόφιλος Χάνσεν (την Ακαδημία, Εθνική Βιβλιοθήκη και Αστεροσκοπείο)⁶⁷.

Η τεχνοτροπία που καθιερώνεται είναι αυτή του Ερνέστου Τσίλλερ, κατά την τη βασιλεία του Γεωργίου Α', ο οποίος τη διανθίζει με λεπτομερείς και περίτεχνες διακοσμήσεις. Στην

⁶² (Robicelli, 2021)

⁶³ (Robicelli, 2021)

⁶⁴ (Robicelli, 2021)

⁶⁵ Λεωνίδα Καλλιβρετάκης, μελέτη “Η Αθήνα τον 19ο αι.: Από επαρχιακή πόλη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, πρωτεύουσα του Ελληνικού Βασιλείου”

⁶⁶ (Τα πρώτα νεοκλασικά της Αθήνας, 2016)

⁶⁷ (Τι είναι τα Νεοκλασικά | Τι είναι Νεοκλασική αρχιτεκτονική | Γιατί τα γκρεμίσσαμε, 2021)

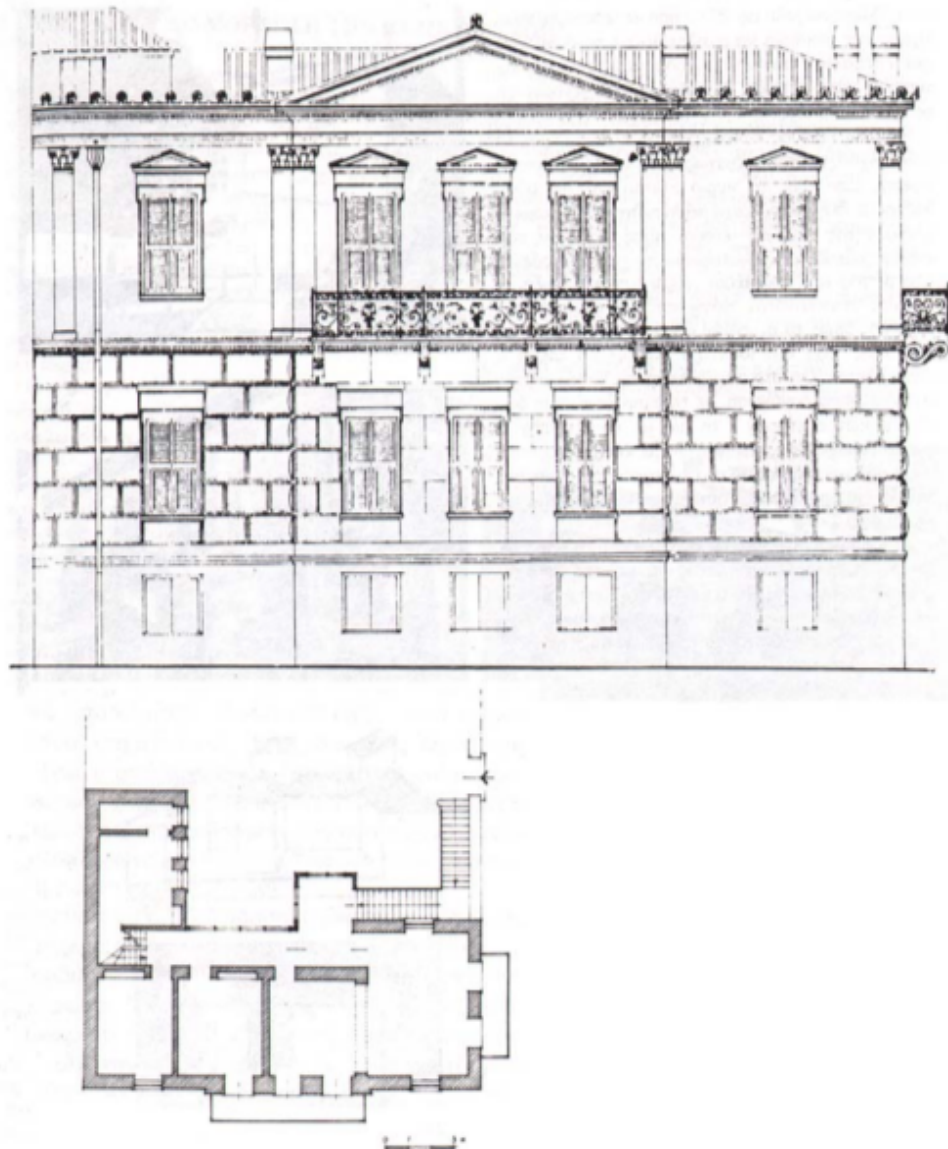
πορεία βλέπουμε ότι από τα δημόσια κτίρια και τις επαύλεις, ο αθηναϊκός νεοκλασικισμός μεταφέρεται στην επαρχία, όπου συναντάμε παραδοσιακή αρχιτεκτονική με νεοκλασικά στοιχεία⁶⁸. Επιπλέον, ο Τσίλλερ συνδυάζει πρότυπα ελληνιστικά και ρωμαϊκά με επιδράσεις των ευρωπαϊκών τάσεων⁶⁹.

Ο Αθηναϊκός νεοκλασικισμός χαρακτηρίζεται από:

- 1) Τριμερή κάτοψη: συμμετρική διάταξη με κεντρικό προθάλαμο και παράταξη χώρων εκατέρωθεν.
- 2) Κεντρικό κλιμακοστάσιο: μνημειακή έκφραση.
- 3) Τριμερή οργάνωση της οψης σε αντιστοιχία με την κάτοψη, το κεντρικό μέρος σε ελαφρά προεξοχή

⁶⁸ (Τι είναι τα Νεοκλασικά | Τι είναι Νεοκλασική αρχιτεκτονική | Γιατί τα γκρεμίσσαμε, 2021)

⁶⁹ (Τι είναι τα Νεοκλασικά | Τι είναι Νεοκλασική αρχιτεκτονική | Γιατί τα γκρεμίσσαμε, 2021)

Από, Λόγια Αρχιτεκτονική, Πρόσβαση 2 Ιουνίου 2023

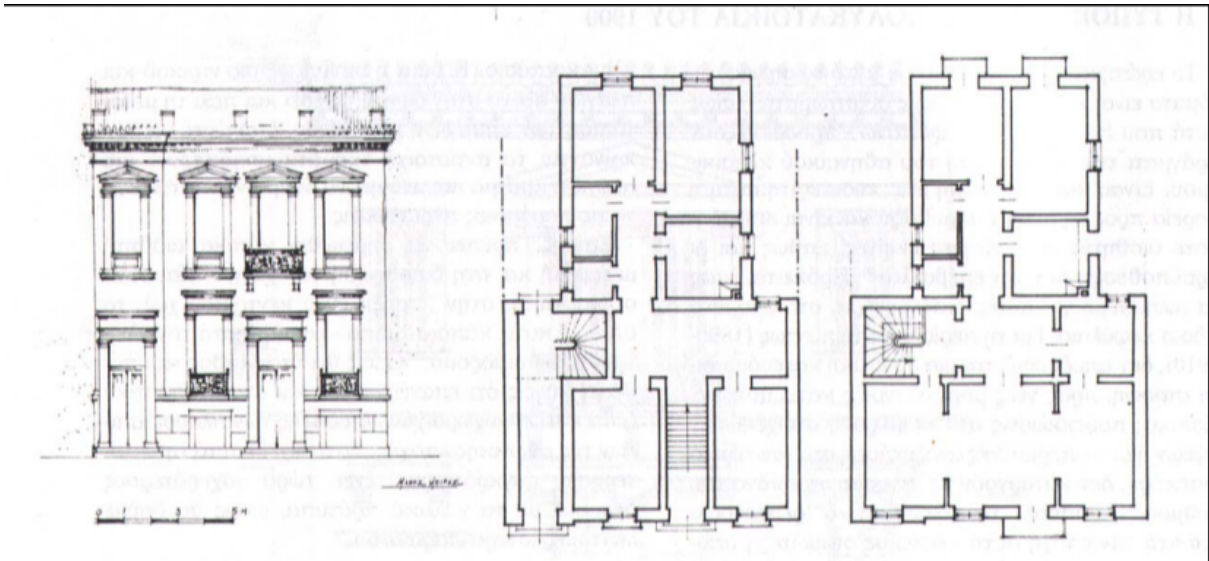
- 4) Αρχές οργάνωσης των όψεων: τριμερής οριζόντιος διαχωρισμός σε βάση, κορμό και στέψη
- 5) Συμμετρία, αξονικότητα και ρυθμική επαναληπτικότητα (άξονες ανοιγμάτων)⁷⁰

Ας λεχθεί επί της ευκαιρίας ότι αυτά τα κτίρια είναι το άκρως αντίθετο των μοντέρνων ή μεταμοντέρνων κτιρίων που δομήθηκαν αργότερα στην Αθηνά. Με τα νεοκλασικά στην καθαρή τους μορφή, τα οποία διέπονταν από τυποποιημένα μορφολογικά συστήματα και

⁷⁰ (Λόγια Αρχιτεκτονική - Νεοκλασικισμός, n.d.)

κανόνες, μέσα από τα οποία έπρεπε να αποτυπωθεί ο ρυθμός, όποτε δεν μπορούσαν να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες της καθημερινότητας. Αργότερα όμως εμφανίζονται πιο “απελευθερωμένες μορφολογικές αποτυπώσεις”⁷¹.

Οι παραλλαγές αυτές παρουσιάζονται με έκκεντρες εισόδους, πλάγιους άξονες, με ελαφρές διαφοροποιήσεις των επίπεδων της όψης.⁷²

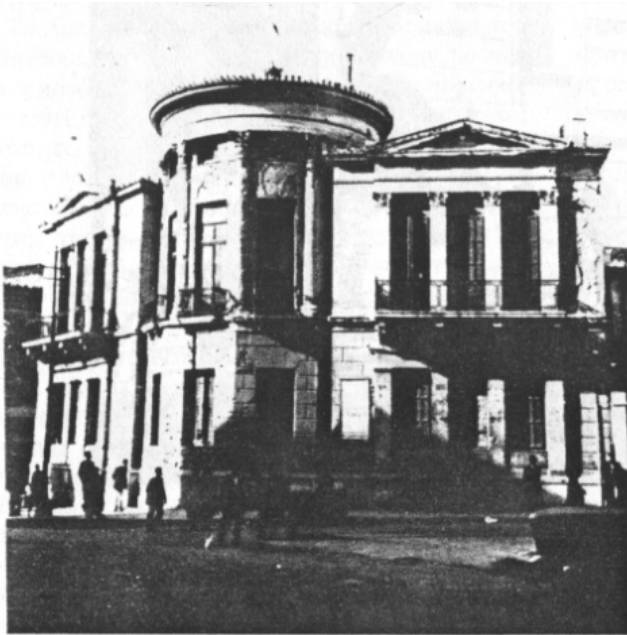

Από, Λόγια Αρχιτεκτονική, Πρόσβαση 2 Ιουνίου 2023

⁷¹ (Λόγια Αρχιτεκτονική - Νεοκλασικισμός, n.d.)

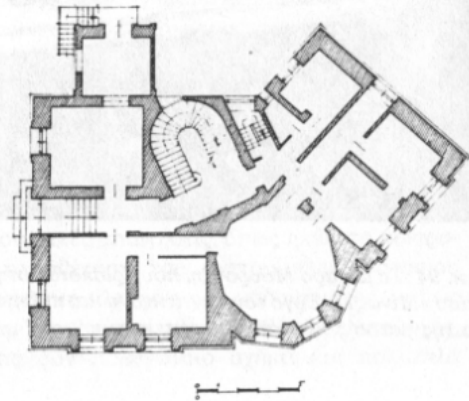
⁷² (Λόγια Αρχιτεκτονική - Νεοκλασικισμός, n.d.)

Παρατηρούμε και κεντρική προεξοχή με πλάγιες πτέρυγες και ασύμμετρη πλάγια υποχώρηση και κυλινδρική γωνιακή άρθρωση⁷³.

Εικ. 96 Ανορθόδοξη λύση άρθρωσης των κτηριακών όγκων. Οικία Τετενέ (ή Τσοποτού), στις οδούς Πειραιώς, Γερανίου, Μενάνδρου - κατεδαφισμένη.

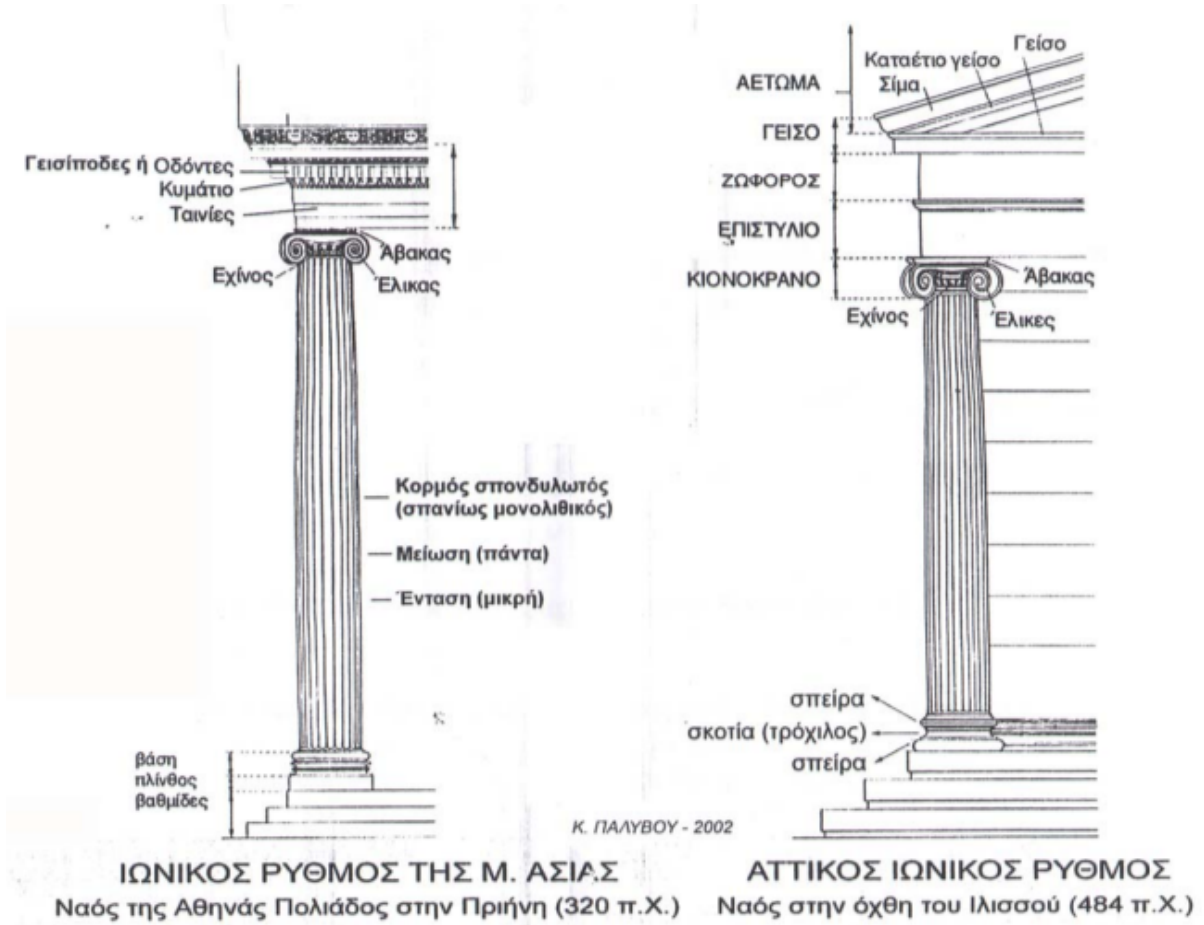
Εικ. 97 Κάτοψη ισογείου οικίας Τετενέ.

Από, Λόγια Αρχιτεκτονική, Πρόσβαση 2 Ιουνίου 2023

⁷³ (Λόγια Αρχιτεκτονική - Νεοκλασικισμός, n.d.)

Επίσης ως προς τον ρυθμό, ο νεοκλασικισμός προσέγγισε τα αρχαία με μια διακριτική αφαίρεση που υπήρχε προτίμηση στο κλασικό ιωνικό σύστημα⁷⁴.

Από, Λόγια Αρχιτεκτονική, Πρόσβαση 2 Ιουνίου 2023

⁷⁴ (Λόγια Αρχιτεκτονική - Νεοκλασικισμός, n.d.)

Χαρακτηριστικό της αρχιτεκτονικής της εποχής είναι η οργάνωση των κτιρίων του 19ού και αρχές 20ού αιώνα με έναν κεντρικό επιμήκη προθάλαμο και την εκατέρωθεν παράταξη δωματίων⁷⁵.

Από, Λόγια Αρχιτεκτονική, Πρόσβαση 2 Ιουνίου 2023

⁷⁵ (Λόγια Αρχιτεκτονική - Νεοκλασικισμός, n.d.)

2.3 Νεοκλασικά παραδείγματα της Αθήνας

Θα αναφερθούμε σε μερικά νεοκλασικά παραδείγματα στο αστικό τοπίο της Αθηνάς.

Το πρώτο στην περιήγησή μας αποτελεί το Μέγαρο Νικολάου Ψύχα. Σχεδιασμένο από τον Ερνέστο Τσίλλερ, είναι ένα λιτό κτίριο, του οποίου τα παράθυρα είναι διακοσμημένα με αετώματα, καθώς και κορινθιακές παραστάδες με εσωτερικές κόγχες για αγάλματα⁷⁶.

Μέγαρο Ψύχα, δημιουργός και ημερομηνία άγνωστα, πρόσβαση από oneman.gr

⁷⁶ (Τι είναι τα Νεοκλασικά | Τι είναι Νεοκλασική αρχιτεκτονική | Γιατί τα γκρεμίσσαμε, 2021)

Συνεχίζοντας με την Ακαδημία Αθηνών, η οποία σχεδιάστηκε από τον Θεόφιλο Χάνσεν και είναι εμπνευσμένη από την αθηναϊκή κλασική αρχιτεκτονική του 5ου αιώνα π. Χ⁷⁷. Αποτελεί το πρώτο από τα τρία κτίρια της τριλογίας της Αθήνας.

Ακαδημία Αθηνών, φωτογραφία της Vanessa Linzenbold / Unsplash

⁷⁷ (Dilouambaka, 2017)

Επιπλέον, η Εθνική Βιβλιοθήκη Αθηνών είναι σχεδιασμένη από τον Θεόφιλο Χάνσεν είναι ένας δωρικός ναός και η βιβλιοθήκη είναι χτισμένη εξ ολοκλήρου από μάρμαρο. Περιλαμβάνει δυο πλευρικές πτέρυγες και στερείται από στολίδια αλλά έχει δυο όμορφες μαρμάρινες σκάλες που οδηγούν στην είσοδο⁷⁸. Η Εθνική Βιβλιοθήκη είναι το δεύτερο από τα τρία κτίρια της τριλογίας της Αθηνάς.

Εθνική Βιβλιοθήκη Αθηνών, φωτογραφία A.Savin, Wikipedia

⁷⁸ (Dilouambaka, 2017)

Το Πανεπιστήμιο Αθηνών (Εθνικό και Καποδιστριακό Αθηνών) σχεδιάστηκε από τον Κρίστιαν Χάνσεν και είναι σε σχήμα Η⁷⁹. Το παρόν αποτελεί το τρίτο και τελευταίο κτίριο στην τριλογία της Αθήνας.

Πανεπιστήμιο Αθηνών, φωτογραφία του Thomas Wolf, Wikipedia

Τέλος, το Ζάππειο σχεδιάστηκε από τον Θεόφιλο Χάνσεν, αποτελεί “υβριδικό χώρο” και περιλαμβάνει κορινθιακή στοά και διαθέτει δυο συμμετρικές πτέρυγες που συνδέονται με ένα κεντρικό αίθριο⁸⁰.

Το Ζάππειο Μέγαρο, φωτογραφος και ημερομηνία άγνωστα, φωτογραφία ανακτημένη απο την ιστοσελίδα του Μεγάρου στο facebook

⁷⁹ (Dilouambaka, 2017)

⁸⁰ (Dilouambaka, 2017)

Το 1960, πολλά από τα νεοκλασικά σπίτια χρειάστηκε να κατεδαφιστούν, με εφιαλτήριο την εκρηκτική αύξηση του πληθυσμού στην πρωτεύουσα και τις διογκωμένες ανάγκες στέγασης. Έτσι, σήμερα βλέπουμε τα νεοκλασικά κτίρια που σώθηκαν να βρίσκονται ανάμεσα σε πελώριες οικοδομές⁸¹.

Ακόμα και επί του παρόντος, το νεοκλασικό στην αρχιτεκτονική δεν παύει να παράγει έργο. Αποτελεί ένα από τα δημοφιλέστερα αρχιτεκτονικά στυλ σε όλο τον κόσμο⁸². Στις μέρες μας, το νεοκλασικό ονομάζεται νέο-κλασικό, αλλά και τα δυο χαρακτηρίζονται από απλές γεωμετρικές αναλογίες και, μεγαλείο της κλίμακας⁸³. Ένα παράδειγμα ενός σύγχρονου νεοκλασικού κτιρίου είναι το Schermerhorn Symphony Center στο Nashville, Tennessee που χτίστηκε το 2006⁸⁴.

Schermerhorn Symphony Center στο Nashville, Tennessee, φωτογράφος και ημερομηνία άγνωστα, ανακτημένο από dmsas.com

⁸¹ (Γνωρίζοντας την ιστορία της Αθήνας μέσα από την αρχιτεκτονική της, 2023)

⁸² (Νεοκλασική αρχιτεκτονική προέλευση, χαρακτηριστικά, εκπρόσωποι και έργα τους / Art, n.d.)

⁸³ (Heckmann, 2022)

⁸⁴ (Heckmann, 2022)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο. Μοντερνισμός/Bauhaus

Ο μοντερνισμός αμφισβήτησε το “κατεστημένο” και είχε ως στόχο την προώθηση νέων, πρωτοποριακών ιδεών. Έδωσε λύσεις σε ζητήματα, όπως την κατακόρυφη αύξηση του αστικού πληθυσμού.

Στην Ελλάδα τα γεγονότα της δεκαετίας του 1920 διαμόρφωσαν το περιβάλλον που έγιναν οι επιλογές για την ανέγερση των μοντέρνων κτιρίων⁸⁵.

Το Bauhaus χρονολογείται στον μεσοπόλεμο και ενώ έχει ομοιότητες με τον μοντερνισμό, σκοπός του ήταν η συγχώνευση όλων των καλλιτεχνικών μέσων σε μια ενιαία οντότητα⁸⁶, με αποτέλεσμα την εξίσωση των καλών τεχνών με τη χειροτεχνία⁸⁷. Μια ομοιότητα του με τον μοντερνισμό είναι η κατάλληλη αξιοποίηση υλικών και πόρων⁸⁸. Επιπλέον, διαπιστώθηκε ότι η χαμηλή ποιότητα κατασκευής “προωθούσε” επιδημίες και ασθένειες, γεγονός που κατέστησε επείγουσα την επανασχεδίαση κτιρίων υγιεινής με υγειονομική επάρκεια⁸⁹.

3.1 Μοντερνισμός και Αρχιτεκτονική

Ο μοντερνισμός εμφανίστηκε τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα ως αντίδραση στις συντηρητικές αξίες και παρουσιάστηκε ως πυλώνας της προόδου⁹⁰. Οι καλλιτέχνες δημιούργησαν έργα που αντικατοπτρίζουν αποδοτικότερα την πραγματικότητα και τις ελπίδες της κοινωνίας, μέσω του πειραματισμού με νέα υλικά και τεχνικές⁹¹. Σε αντίθεση με το νεοκλασικό, ο μοντερνισμός προσπάθησε να πειραματιστεί περισσότερο με τις φόρμες, την απόρριψη προκαθορισμένων κανόνων και της ελεύθερης έκφρασης⁹².

Επιπλέον, η βιομηχανική επανάσταση βοήθησε στην εξέλιξη της καλλιτεχνικής (και αρχιτεκτονικής) τάσης του μοντερνισμού, λόγω της παραγωγής νέων υλικών, όπως το σίδηρο και ο χάλυβας, με τα οποία δόθηκε η δυνατότητα κατασκευής ανθεκτικών και ψηλότερων

⁸⁵ (Τριανταφύλλου, 2016)

⁸⁶ (Provost, 2022)

⁸⁷ (Bauhaus - Designing Buildings, 2021)

⁸⁸ (What Is Bauhaus Architecture?, 2022)

⁸⁹ (Modernist Architecture: The Bauhaus and Beyond · V&A, n.d.)

⁹⁰ (Modernism, n.d.)

⁹¹ (Modernism, n.d.)

⁹² (Migdol, 2020)

κατασκευών⁹³. Η κινητήρια δύναμη της μοντέρνας αρχιτεκτονικής είναι εφεύρεση ενός καινούργιου, λειτουργικότερου τύπου κτιρίων, που θα εξυπηρετεί τις ανάγκες των ανθρώπων. Δεν είναι τυχαίο που η μοντέρνα αρχιτεκτονική αντανακλά την πρόοδο σε διάφορους τομείς, όπως επιστήμη και υγεία, μιας και βοήθησε στην αποτελεσματικότερη διάρθρωση του αστικού τοπίου με την κατασκευή μοντέρνων γραφείων (ο χώρος εργασίας έγινε αποτελεσματικότερος), εργοστασίων και κατοικιών⁹⁴.

Η μοντέρνα αρχιτεκτονική κλήθηκε να αντιμετωπίσει την ραγδαία αύξηση του αστικού πληθυσμού, λόγω της μετανάστευσης αλλά και των ιστορικών καταστροφών (όπως και στην περίπτωση της Ελλάδας) με κατασκευή πολυόροφων κτιρίων (πολυκατοικίες), τα οποία θα συναντήσουμε παρακάτω. Έκτος από τον μοντερνισμό στην αρχιτεκτονική, υπήρξαν και κινήματα, όπως Art Nouveau, Beaux arts, τα οποία επηρέασαν με τον δικό τους τρόπο το αστικό περιβάλλον της. Ωστόσο εμείς θα αναλύσουμε κτίρια βασισμένα στην αισθητική του μοντερνισμού. Φυσικά, κάθε κίνημα, όσο περισσότερο διαδίδεται, τόσες περισσότερες τοπικές προσαρμογές θα υποστεί, οι οποίες να ανταποκρίνονται στις τοπικές ανάγκες⁹⁵.

Ο μοντερνισμός, όπως έχει αναφερθεί στην προηγούμενη παράγραφο έχει πυξίδα του τη λειτουργικότητα σε συνάρτηση με λελογισμένη χρήση των δομικών υλικών⁹⁶. Επίσης, χαρακτηριστικό αποτελεί η φειδωλή διακόσμηση συγκριτικά με την νεοκλασική αρχιτεκτονική⁹⁷.

Μια άλλη διαφορά αποτελεί η “κατάργηση” των κανόνων συμμετρίας, δηλαδή η ασυμμετρία “γιορτάζεται, όπως και η οπτική έκφραση του κτιρίου⁹⁸. Όγκοι όπως ορθογώνια, κυλινδρικά και κυβικά σχήματα αποτελούν συχνό φαινόμενο, με μεγάλα παράθυρα και ανοιχτούς χώρους στους ορόφους⁹⁹.

Η πρόοδος της τεχνολογίας, ειδικά της μηχανικής, η “διεύρυνση” των οικοδομικών υλών και η εκβιομηχάνιση της παραγωγής τους, και η ανάγκη ανέγερσης κατοικιών, λόγω της ραγδαίας αστικοποίησης, συνέτειναν στην κυριαρχία του μοντερνισμού (με σήμα κατατεθέν

⁹³ (Behrens, 2022)

⁹⁴ (Migdol, 2020)

⁹⁵ (Migdol, 2020)

⁹⁶ (Chermayeff & Mendelsohn, n.d.)

⁹⁷ (Modernist Architecture - Designing Buildings, 2023)

⁹⁸ (Chermayeff & Mendelsohn, n.d.)

⁹⁹ (Modernist Architecture - Designing Buildings, 2023)

τους πρώτους ουρανοξύστες)¹⁰⁰. Η μορφή ακολουθεί τη λειτουργία (form follow function), καταργεί την διακόσμηση, τείνει προς τον μινιμαλισμό και υμνεί την “εμφάνιση του δομημένου”¹⁰¹. Τα πρότυπα αυτά ακολουθήθηκαν στο κτίσιμο του πρώτου θεραπευτηρίου με φυματικών παγκοσμίως, στη Φινλανδία. Έγινε χρήση υλικών τα οποία καθαρίζονται με ευκολία και ευρεία παρουσία παραθύρων¹⁰². Επιπλέον, η διαρρύθμιση των σημερινών σπιτιών οφείλεται στην ιδέα που εισήγαγε ο μοντερνισμός, ότι ο σχεδιασμός “οφείλει” να προσδίδει βαρύτητα στην άνεση¹⁰³. Τέλος, ο μοντερνισμός συνέβαλε και στην κοινωνική πρόοδο μέσω της φιλοσοφίας του ότι “η ποιοτική αρχιτεκτονική, πρέπει να είναι προσβάσιμη σε όλους” (κινήματα όπως δικαιώματα γυναικών και εργαζόμενων)¹⁰⁴.

Η επιθυμία του μοντερνισμού να συνδεθεί με την "καινοτομία και την πρόοδο, το οδήγησαν σε “ακραίες κατευθύνσεις και μέσω της συχνά, ουτοπικής λογικής (του ιδανικού)” έφεραν την αντίδραση του μοντερνισμού, το μεταμοντερνισμό¹⁰⁵.

3.2 Μεταμοντερνισμός

Ο μεταμοντερνισμός εμφανίστηκε ως αντίδραση του μοντερνισμού στα τέλη της δεκαετίας του 1970¹⁰⁶. Ο μεταμοντερνισμός επιχειρεί διασύνδεση με το τοπίο και καταδεικνύει επιμονή στις φόρμες, λεπτομέρεια στο στυλ, εμπεριέχει θεατρικότητα, φουτουριστικούς ρευστούς αυτοσχεδιασμούς και εμμονή στην διαφορετικότητα¹⁰⁷. Επίσης, γίνεται χρήση αφαίρεσης και χαρακτηρίζεται από ποικιλία υλικών και σχημάτων. Έχει φωτεινά χρώματα και κλασικά μοτίβα¹⁰⁸. Βλέπουμε ότι ένα κτίριο, μπορεί να αναβαθμίσει μια πόλη, μια περιοχή στον χάρτη.

¹⁰⁰ (Migdol, 2020)

¹⁰¹ (Modernist Architecture - Designing Buildings, 2023)

¹⁰² (Migdol, 2020)

¹⁰³ (Migdol, 2020)

¹⁰⁴ (Migdol, 2020)

¹⁰⁵ (Modernism, n.d.)

¹⁰⁶ (Farrell & Furman, n.d.)

¹⁰⁷ (Τριανταφύλλου, 2016)

¹⁰⁸ (Farrell & Furman, n.d.)

3.3 Bauhaus

Αφετηρία του κινήματος Bauhaus αποτελεί ο Walter Gropius, ο οποίος το 1919 ίδρυσε τη σχολή Bauhaus στη Βαϊμάρη της Γερμανίας¹⁰⁹. Η σχολή μετακόμισε τρεις φορές μέχρι την άνοδο των ναζί, όπου “μετακόμισε” οριστικά στις ΗΠΑ¹¹⁰. Από τους σημαντικούς δασκάλους της σχολής Bauhaus, μεταξύ άλλων, ήταν οι László Moholy-Nagy, Wassily Kandinsky και Marianne Brandt¹¹¹. Το όραμα του ιδρυτή της ήταν να φέρει επανάσταση στον τρόπο σκέψης μέσω της ένωσης των καλών τεχνών με τις εφαρμοσμένες τέχνες, δηλαδή, προσπάθησε να “ενσωματώσει” την τέχνη στην εκβιομηχάνιση¹¹². Δικαίως το πιο διάσημο έργο είναι το ίδιο κτίριο του κινήματος του Bauhaus, το οποίο το σχεδίασε ο ίδιος ο Walter Gropius. Είναι χαρακτηρισμένο από την λειτουργικότητα του, σαφήνεια και μινιμαλισμό.”¹¹³. Αξίζει να αναφερθεί ότι το Bauhaus εξακολουθεί να εμπνέει το σχεδιασμό σύγχρονων προϊόντων, κάτι που αποδεικνύεται από την ομιλία του Steve Jobs, ο οποίος μνημόνευσε την επενέργεια “της απλότητας του Bauhaus στην αισθητική των προϊόντων της Apple”¹¹⁴.

Το Bauhaus χαρακτηρίζεται από λειτουργικά σχήματα, απλούς χρωματικούς συνδυασμούς, βιομηχανικά υλικά και ισορροπημένη ασυμμετρία¹¹⁵.

Τα λειτουργικά σχήματα χαρακτηρίζονται από απλότητα, λειτουργικότητα και χρηστικότητα¹¹⁶. Εστιάζει σε απλές γεωμετρικές φόρμες και τα διακοσμητικά στοιχεία είναι ελάχιστα ή ανύπαρκτα¹¹⁷. Επιπλέον, γίνεται χρήση αφηρημένων μορφών με βασικό στοιχείο τη λογική χρήση της διακόσμησης και πρακτική επιλογή για μαζική κατασκευή¹¹⁸. Για παράδειγμα, κάποια κτίρια διαθέτουν επίπεδες στέγες έτσι ώστε να τα “αντιληφθούμε” ως ένα ενιαίο γεωμετρικό σχήμα¹¹⁹.

¹⁰⁹ (Pehnt & Breuer, n.d.)

¹¹⁰ (Bauhaus Architecture: Origins and Characteristics of Bauhaus - 2023 - MasterClass, 2021)

¹¹¹ (Bauhaus Architecture: Origins and Characteristics of Bauhaus - 2023 - MasterClass, 2021)

¹¹² (Bauhaus Architecture: Origins and Characteristics of Bauhaus - 2023 - MasterClass, 2021)

¹¹³ (Nastasijevic, n.d.)

¹¹⁴ (What Is Bauhaus Architecture?, 2022)

¹¹⁵ (Bauhaus Architecture - An In-Depth Look at Bauhaus Building Styles, 2023)

¹¹⁶ (Η επιβλητική ομορφιά του αθηναϊκού Bauhaus - OIafaq, 2022)

¹¹⁷ (Bauhaus Architecture: Origins and Characteristics of Bauhaus - 2023 - MasterClass, 2021)

¹¹⁸ (Bauhaus Architecture - An In-Depth Look at Bauhaus Building Styles, 2023)

¹¹⁹ (Bauhaus Architecture - An In-Depth Look at Bauhaus Building Styles, 2023)

Το δεύτερο χαρακτηριστικό είναι η στοχευμένη χρήση των βασικών χρωμάτων στον εσωτερικό διάκοσμο (ωστόσο, γίνεται χρήση και βιομηχανικών αποχρώσεων όπως το γκρι, αλλά και όλων των χρωμάτων) με στόχο την συνοχή και απλότητα¹²⁰.

Συνεχίζοντας, ως προς τα βιομηχανικά υλικά, γίνεται προσπάθεια χρήσης όσο το δυνατόν λιγότερων ετερόκλητων υλικών προωθώντας τον μινιμαλισμό και τον βιομηχανισμό¹²¹.

Τα υλικά αυτά είναι το γυαλί (σε παράθυρα), το σκυρόδεμα (σχεδιασμό κτιρίων) και ο χάλυβας (λαμπτήρες, καρέκλες)¹²².

Τέλος, η ισορροπημένη ασυμμετρία είχε ως στόχο την οπτική ισορροπία μέσω ασυμμετρίας¹²³. Προσπαθούσαν να χρησιμοποιήσουν τα ίδια στοιχεία παντού αλλά οι δύο πλευρές να είναι ασύμμετρες¹²⁴. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το κτίριο της σχολής Bauhaus, αφού ενσωματώνει διαφορετικά σχήματα και γωνίες, αλλά παράλληλα, μέσω της λευκής βαφής και των τεραστίων παραθύρων, διατηρεί την ενότητα¹²⁵.

Άξιες μνείας και οι αρχές της σχολής, οι οποίες ήταν: η έμφαση στην τεχνολογία, η λειτουργικότητα ακολουθεί την μορφή, δηλαδή, όπως αναφέρει και ο Gropius, η σχεδίαση βασίζεται στην λειτουργία του, η απλότητα και ο μινιμαλισμός, η αλήθεια στα υλικά (επεξηγώντας, οι καλλιτέχνες πίστευαν ότι τα υλικά πρέπει να χρησιμοποιούνται με ειλικρινή τρόπο ώστε να αντικατοπτρίζουν την πραγματική φύση των αντικειμένων και των κτιρίων), μια ολιστική προσέγγιση στο σχεδιασμό με συνεχή ανάπτυξη και καινοτομία¹²⁶.

3.4 Το κίνημα του μοντερνισμού και η σχολή Bauhaus στην Αθήνα

Η Αθηνά χαρακτηρίζεται από ποικιλομορφία σχεδίων και θα μπορούσαμε να την περιγράψουμε ως ατομικιστική, ενώ σε μια οδό μπορούμε να βρούμε κτίρια διαφορετικών περιόδων τα οποία εξιστορούν αυτά που “βίωσαν”.

¹²⁰ (Bauhaus Architecture: Origins and Characteristics of Bauhaus - 2023 - MasterClass, 2021)

¹²¹ (Bauhaus Architecture - An In-Depth Look at Bauhaus Building Styles, 2023)

¹²² (Bauhaus Architecture: Origins and Characteristics of Bauhaus - 2023 - MasterClass, 2021)

¹²³ (Bauhaus Architecture - An In-Depth Look at Bauhaus Building Styles, 2023)

¹²⁴ (Bauhaus Architecture: Origins and Characteristics of Bauhaus - 2023 - MasterClass, 2021)

¹²⁵ (Bauhaus Architecture - An In-Depth Look at Bauhaus Building Styles, 2023)

¹²⁶ (Nastasijevic, n.d.)

Η Αθήνα γνώρισε το μοντερνισμό κατά το μεσοπόλεμο και ειδικότερα μετά την μικρασιατική καταστροφή, η οποία οδήγησε σε μεγάλες ανάγκες στέγασης, στις οποίες ο μοντερνισμός προσπάθησε να "απαντήσει"¹²⁷.

Ωστόσο, ο συντηρητισμός αρκετές φορές στάθηκε εμπόδιο του μοντερνισμού, με αποτέλεσμα τα δύο κινήματα να παράγουν έργο ταυτόχρονα¹²⁸. Ο συντηρητισμός περιορίστηκε στα δημοσιά κτίρια, ενώ στις πολυκατοικίες επικρατεί ο κλασικίζων μοντερνισμός¹²⁹. Οι πρώτες πολυκατοικίες κτίζονται εκείνη την περίοδο για να καλύψουν τις ανάγκες στέγασης, χωρίς όμως να υπάρχει κάποιο οργανωμένο σχέδιο από πλευράς κράτους με απόρροια το σημερινό πολεοδομικό χάος¹³⁰.

Η ραγδαία ανάπτυξη της Αθήνας και η κατεδάφιση πολλών νεοκλασικών αδιακρίτως, έκανε δυσχερή τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό μοντέρνων κτιρίων με τέτοιο τρόπο που να είναι σε αρμονία με τα νεοκλασικά¹³¹.

Η δεύτερη περίοδος ανέγερσης μοντέρνων κτιρίων εκτείνεται μεταξύ 1950 και 1975, όπου πολλά από τα κτίρια με αισθητική Bauhaus του 1930 κατεδαφίστηκαν για την ανέγερση των “πιο μοντέρνων τετραγώνων”¹³². Ο σχεδιασμός είχε τις ρίζες του στη σχολή Bauhaus, δηλαδή η λειτουργικότητα ήταν ο κύριος στόχος του κτιρίου παρά το κάλλος¹³³. Γινόταν απόφια εφαρμογή των διεθνών ρευμάτων αλλά και προσαρμογή στην ελληνική πραγματικότητα, ώστε να αποκτήσουν και ελληνική ταυτότητα¹³⁴.

Στο Κολωνάκι, τη Νεάπολη μπορούμε να βρούμε πολλά κτίρια εμπνευσμένα από τον μοντερνισμό και το Bauhaus, όπου οι κατασκευές είναι γεωμετρικές και βαμμένες με αποχρώσεις του λευκού και “καμένες τερακότες”¹³⁵.

Αξίζει να αναφερθούν και οι μοντερνιστικές πολυκατοικίες στην Λεωφόρο Αλεξάνδρας που χρησιμοποιήθηκαν για στέγαση των προσφύγων της ανταλλαγής πληθυσμών που προέβλεπε

¹²⁷ (Georgakopoulos, n.d.)

¹²⁸ (Georgakopoulos, n.d.)

¹²⁹ (Μοντέρνα αρχιτεκτονική στην Αθήνα 1950–1967: επιτυχίες και αστοχίες, 2015)

¹³⁰ (Μοντέρνα αρχιτεκτονική στην Αθήνα 1950–1967: επιτυχίες και αστοχίες, 2015)

¹³¹ (Μοντέρνα αρχιτεκτονική στην Αθήνα 1950–1967: επιτυχίες και αστοχίες, 2015)

¹³² (Why Athens Is an Underrated Destination for Bauhaus Lovers, 2018)

¹³³ (Why Athens Is an Underrated Destination for Bauhaus Lovers, 2018)

¹³⁴ (Μοντέρνα αρχιτεκτονική στην Αθήνα 1950–1967: επιτυχίες και αστοχίες, 2015)

¹³⁵ (Why Athens Is an Underrated Destination for Bauhaus Lovers, 2018)

η συνθήκη της λωζάνης, όπως και το Νοσοκομείο Σωτηρία (σχεδιάστηκε το 1931) από τον Ιωάννη Δεσποτόπουλο¹³⁶. που παραπέμπει σε Bauhaus¹³⁷.

Η Αθηναϊκή πολυκατοικία είναι χαρακτηρισμένη από εναλλακτική οριακά μοντέρνα τεχνοτροπία, που απέκλινε από το διεθνές πρότυπο¹³⁸.

Παραδείγματα από την Αθήνα:

Ωδείο Αθηνών: σχεδιάστηκε από τον Ιωάννη Δεσποτόπουλο, ο οποίος υπήρξε σημαντικός παράγοντας της ανάπτυξης της μοντέρνας αρχιτεκτονικής στην Ελλάδα¹³⁹, χαρακτηρίζεται από τις λιτές όψεις, καθαρές γραμμές του, ρυθμική κιονοστοιχία του ισογείου, κυρίαρχα στοιχεία¹⁴⁰, “επιτομή” Αθηναϊκού μοντερνισμού¹⁴¹.

Ωδείο Αθηνών, φωτογραφία ανακτημένη από την ιστοσελίδα athensconservatoire.gr

¹³⁶ (Georgakopoulos, n.d.)

¹³⁷ (Why Athens Is an Underrated Destination for Bauhaus Lovers, 2018)

¹³⁸ (Εξωτισμός και Αθηναϊκός Μοντερνισμός, 2020), βλέπουμε να αναπτύσσεται μία Αθηναϊκή πολυκατοικία, η οποία αποτελεί και θέμα μελέτης

¹³⁹ (Η επιβλητική ομορφιά του αθηναϊκού Bauhaus - OIafaq, 2022)

¹⁴⁰ (Georgakopoulos, n.d.)

¹⁴¹ (Η επιβλητική ομορφιά του αθηναϊκού Bauhaus - OIafaq, 2022)

Βόλτα στο Ωδείο#1, Πέταρ Πετκόβ, Ιούνιος 2023, Αθήνα

Βόλτα στο Ωδείο#2, Πέταρ Πετκόβ, Ιούνιος 2023, Αθήνα

Βόλτα στο Ωδείο#3, Πέταρ Πετκόβ, Ιούνιος 2023, Αθήνα

Βόλτα στο Ωδείο#4, Πέταρ Πετκόβ, Ιούνιος 2023, Αθήνα

Η πρεσβεία των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής σχεδιάστηκε από τον Walter Gropius με την ιδέα ως "μεταφορά για την ίδια τη δημοκρατία"¹⁴². Ανεγέρθη τέλη δεκαετίας 1950 και αρχές 1960 και χαρακτηρίζεται από τους πέτρινους πυλώνες και το γυαλί¹⁴³.

Σύγχρονο και παλιό- Πρεσβεία ΗΠΑ, Πέταρ Πετκόβ, Ιούνιος 2023

¹⁴² (de Mita, 2019)

¹⁴³ (Why Athens Is an Underrated Destination for Bauhaus Lovers, 2018)

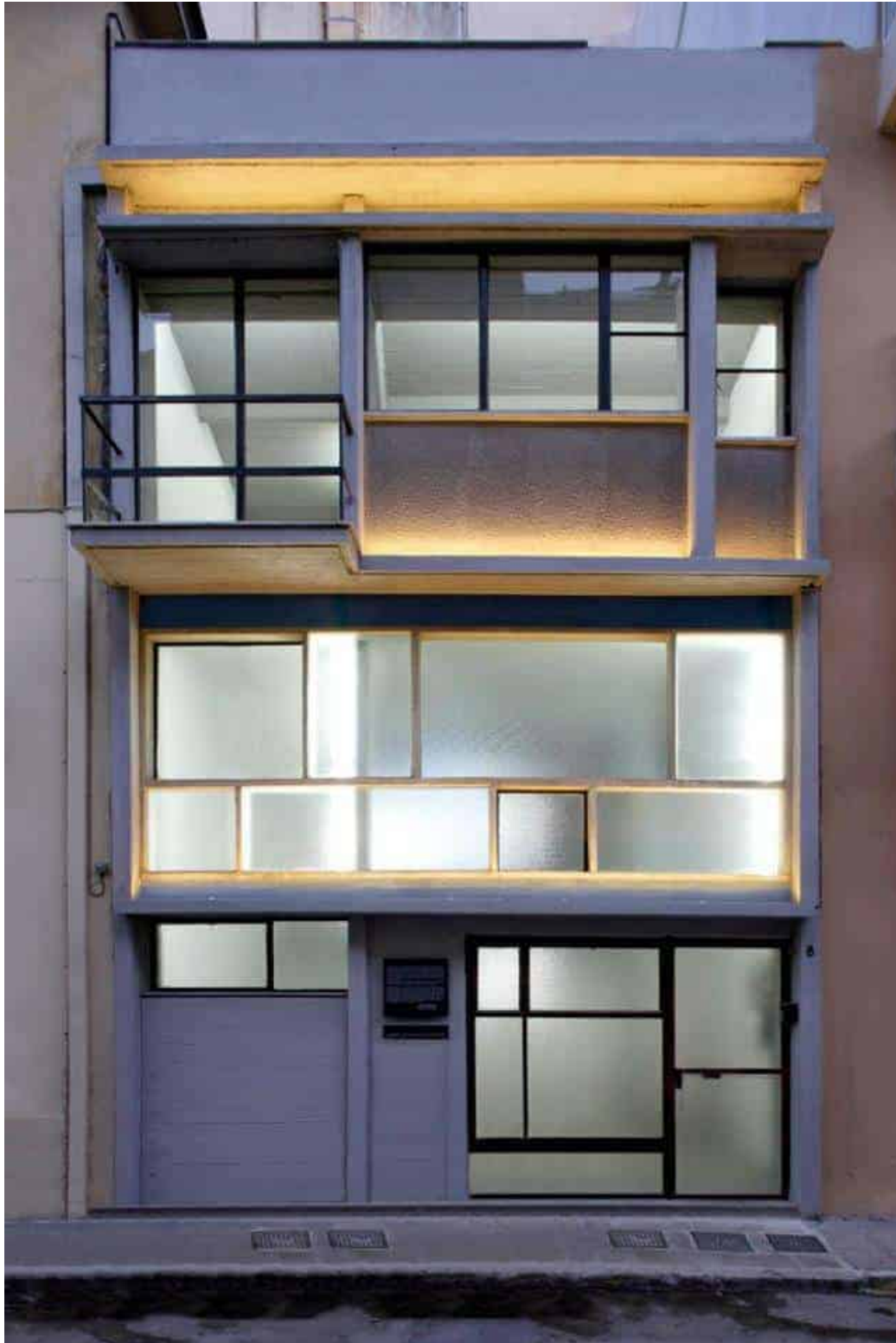

Η πρεσβεία από μέσα, Γιώργης Γερόλυμπος, huffingtonpost.gr

Η πρεσβεία από μέσα, Γιώργης Γερόλυμπος, huffingtonpost.gr

Η Οικία Σπητέρη στην Κυψέλη είναι σχεδιασμένη από τον Αριστομένη Προβελέγιο το 1950 και αποτελεί δείγμα μοντέρνας αρχιτεκτονικής¹⁴⁴.

Οικία Σπητέρη, φωτογραφία Dimitris Benetso, ανάκτηση απο karouzo.com

¹⁴⁴ (Πέντε εμβληματικά κτίρια του αθηναϊκού αρχιτεκτονικού μοντερνισμού, 2018)

Το Στρογγυλό σχολείο στον Άγιο Δημήτριο είναι σχεδιασμένο από τον Τάκη Ζενέτο το 1974 ως μια σύγχρονη αφήγηση, ώστε να συμβαδίζει με την κοινωνία του μέλλοντος. Ενδιαφέρον προκαλούν και οι σκυρόδετες περσίδες ηλιοπροστασίας¹⁴⁵.

Στρογγυλό Σχολείο Άγιος Δημήτριος, φωτογράφος και ημερομηνία άγνωστα, ανάκτηση απο travelstyle.gr

¹⁴⁵ (Πέντε εμβληματικά κτίρια του αθηναϊκού αρχιτεκτονικού μοντερνισμού, 2018)

Η μπλε πολυκατοικία στα Εξάρχεια αποτελεί σταθμό στην ελληνική μοντέρνα αρχιτεκτονική τη δεκαετία του 1930. Σχεδιασμένη από τον Κυριάκο Παναγιωτάκο¹⁴⁶.

Η Μπλε Πολυκατοικία, φωτογράφος άγνωστος, ανάκτηση από economy365.gr

¹⁴⁶ (Πέντε εμβληματικά κτίρια του αθηναϊκού αρχιτεκτονικού μοντερνισμού, 2018)

Το Μουσείο Ακρόπολης είναι σχεδιασμένο από τον Bernard Tschumi και έχει ως σκοπό την απρόσκοπτη παρουσίαση της ιστορίας. Περιβάλλεται από γυαλί και χαρακτηρίζεται από αφθονία φωτός. Ο τελευταίος όροφος ευθυγραμμίζεται με τον Παρθενώνα¹⁴⁷.

Είσοδος Μουσείου Ακρόπολης, φωτογράφος άγνωστος, ανάκτηση απο historypages

¹⁴⁷ (Shugart, n.d.)

Μουσείο Ακρόπολης, φωτογράφος άγνωστος, ανάκτηση από [historypages](#)

Το Μουσείο Μπενάκη στην Πειραιώς είναι σχεδιασμένο ως “σεντούκι θησαυρού” από τους αρχιτέκτονες Κόκκινου και Κούρκουλα. Χαρακτηριστικό είναι το εσωτερικό του κτιρίου όπου υπάρχει ένα μεγάλο αίθριο με διαφανείς τοίχους δίνοντας την αίσθηση ότι εμείς οι ίδιοι είμαστε έργα τέχνης¹⁴⁸.

Μουσείο Μπενάκη, φωτογραφία απο [Μουσείο Μπενάκη Ελληνικού Πολιτισμού](#)

¹⁴⁸ (Shugart, n.d.)

Το Ξενοδοχείο Χίλτον σχεδιάστηκε από τους Εμμανουήλ Βουρέκα, Προκόπη Βασιλειάδη και Σπύρο Στάικο το 1963¹⁴⁹. Το κτίριο συνδέει το μοντέρνο με το κλασικό, απεικονίζοντας αρχαία και μυθικά θέματα μέσω των τεράστιων αναγλύφων στην πρόσοψη του κτιρίου με την μοντέρνα αρχιτεκτονική του¹⁵⁰.

Ξενοδοχείο Χίλτον#1, Πέταρ Πετκόβ, Ιούνιος 2023, Αθήνα

¹⁴⁹ (Georgakopoulos, n.d.)

¹⁵⁰ (de Mita, 2019)

Ξενοδοχείο Χίλτον#2, Πέταρ Πετκόβ, Ιούνιος 2023, Αθήνα

Εμπνευσμένο από το κτίριο του ΟΗΕ και το κτίριο Seagram ο Πύργος Αθηνών αποτελεί τον πρώτο γυάλινο ουρανοξύστη της Αθήνας ο οποίος κατασκευάστηκε κατά την περίοδο της Χούντας. Σχεδιάστηκε από τον Ιωάννη Βικέλα και Ιωάννη Κυμπρίτη¹⁵¹.

Πύργος Αθηνών#1, Πέταρ Πετκόβ, Ιούνιος 2023, Αθήνα

¹⁵¹ (de Mita, 2019)

Πύργος Αθηνών#2, Πέταρ Πετκόβ, Ιούνιος 2023, Αθήνα

Το κτίριο του ΟΤΕ συμβολίζει τις εθνικές φιλοδοξίες για ένα σύγχρονο και τεχνολογικό μέλλον, λόγω της μεγάλης κλίμακας του κτιρίου. Το σχεδίασαν οι Πλάτωνας Μασσέλος και Γρηγόρης Μαυρομάτης¹⁵².

Κεντρικά ΟΤΕ, φωτογράφος άγνωστος, ανάκτηση απο [Capital](#)

¹⁵² (de Mita, 2019)

Τέλος, Το Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος του αρχιτέκτονα Renzo Piano. Στόχος του ήταν να αποτελεί ένα “προσβάσιμο νέο ορόσημο με χαμηλό ενεργειακό αποτύπωμα”¹⁵³.

ΚΠΙΣΝ, φωτογράφος άγνωστος, ανάκτηση από [Εθνική Λυρική Σκηνή](#)

Παράδειγμα νεοκλασικής αρχιτεκτονικής με μοντέρνας επι της λεωφόρου Βασιλίσσης Σοφίας κοντά στον Πύργο Αθηνών.

Το “επιμένον” νεοκλασικό, Πέταρ Πετκόβ, 29 Ιουνίου 2023, Αθήνα

¹⁵³ (Shugart, n.d.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο. Αρχιτεκτονικά Χαρακτηριστικά του Ευαγγελισμού

Σε αυτό το κεφάλαιο θα δούμε πιο προσεκτικά, με όσες διαθέσιμες πληροφορίες, τα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά του Γ. Ν. Α. Θεραπευτήριο “Ο Ευαγγελισμός”.

4.1 Νεοκλασικό

Το “Παλαιό Κτίριο”, όπως ονομάζεται, ήταν ένα νεοκλασικό κτίριο το οποίο χτίστηκε στα πρότυπα των δυτικό-ευρωπαϊκών νοσοκομείων (παρατηρούμε δωρικό κιονόκρανο και άξονες συμμετρίας) και διέθετε σύστημα αερισμού, θέρμανσης, και ανελκυστήρες¹⁵⁴. Χαρακτηρίζεται από μεγαλείο στην κλίμακα, μεγάλα δωμάτια και ψηλές οροφές.¹⁵⁵

Στα πρώτα χρόνια λειτουργίας του το κτίριο αποτελούνταν από 3 διώροφα κτίρια, το κεντρικό τμήμα και το δυτικό και ανατολικομεσημβρινό κτίριο, τα οποία συνδέονται με στεγασμένους διαδρόμους¹⁵⁶. Το 1884, την χρόνια που έγιναν τα εγκαίνια του νοσοκομείου, μόνο το κεντρικό και το δυτικομεσημβρινό κτίριο ήταν “δραστήρια” “ή αλλιώς η πτέρυγα Δημητρίου Θεοδορίδη, ενώ μια χρονιά αργότερα, τίθεται σε λειτουργία και η πτέρυγα Ανδρέα Συγγρού (οι σημαντικότεροι ευεργέτες του Ευαγγελισμού)¹⁵⁷. Μέχρι σήμερα, έχουν γίνει πολλές προσθήκες, οι οποίες έχουν ως στόχο την καλύτερη εξυπηρέτηση των αναγκών του νοσοκομείου και γενικότερα τη χωρητικότητα (προσθήκη ορόφου πάνω από τις συνδέσεις των στεγασμένων ορόφων του αρχικού κτιρίου).¹⁵⁸

Αξίζει να αναφερθεί, πώς εκτός από την πρόβλεψη των αρχιτεκτόνων των αναγκών που θα έπρεπε να υπηρετήσει το κτίριο, το σημείο που επιλέχθηκε για να χτιστεί ήταν μελετημένο. Με έδρα σε σημαντική απόσταση από την λεωφόρο Βασιλίσσης Σοφίας (ή όπως ονομαζόταν τότε, λεωφόρο Κηφισίας) και με ένα ασύλλιο που παρεμβάλλεται, να αποκρούεται ο θόρυβος και η σκόνη του δρόμου¹⁵⁹.

Στα πλαίσια του νεοκλασικού συναντάμε και τον Οίκο Αδελφών. Ο Οίκος Αδελφών, χτίστηκε το 1898 με δωρεά του Ανδρέα Συγγρού και ο σκοπός του ήταν η διαμονή των

¹⁵⁴ (Ανωγιάτης-Pelé et al., 2012)

¹⁵⁵ (Αγγελάκη, προσωπική επικοινωνία, Φεβρουάριος 2023)

¹⁵⁶ (Πιστόλας & Μανδραβέλη, 2021, 141)

¹⁵⁷ (Πιστόλας & Μανδραβέλη, 2021, 141)

¹⁵⁸ (Αγγελάκη, προσωπική επικοινωνία, Φεβρουάριος 2023)

¹⁵⁹ (Νοσοκομείο «Ευαγγελισμός»: Ποια υπόθεση κατασκοπείας εκτυλίχθηκε στο εκκλησάκι του;, 2023)

“αδελφών νοσοκόμων”¹⁶⁰. Στην αρχή, το κτίριο αποτελούνταν από δύο ορόφους¹⁶¹, ενώ αργότερα προστέθηκαν επιπλέον όροφοι μέχρι σήμερα που έχει φτάσει στους 5 ορόφους.

Το 1937, χτίστηκε το ισοϋψές "δίδυμο" κτίριο του Οίκου Αδελφών¹⁶². Λόγω της χρονιάς κατά την οποία χτίστηκε και όλα όσα είδαμε στα προηγούμενα κεφάλαια, θα μπορούσαμε να υποθέσουμε με ασφάλεια ότι το κτίριο αυτό αποτελεί ένα μείγμα μοντέρνων και νεοκλασικών στοιχείων όπως συνηθίζονταν από τους αρχιτέκτονες της εποχής.

Ο Οίκος Αδελφών, μέχρι και πριν δύο μήνες, στέγαζε το νοσηλευτικό προσωπικό του Ευαγγελισμού, αλλά έχει κλείσει για αναπαλαίωση¹⁶³. Ενώ, στο “καινούργιο” κτίριο, μέχρι το 1985 στέγαζε το νοσηλευτικό προσωπικό και σήμερα χρησιμοποιείται, στο ισόγειο του ως κέντρο εμβολιασμού, ενώ στον πέμπτο όροφο διενεργούνται μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών¹⁶⁴.

4.2 Μοντέρνο - Bauhaus

Το όνομα του κτιρίου ΑΧΕΠΑ προέρχεται από την ένωση των ομογενών της Αμερικής, οι οποίοι χρηματοδότησαν το μεγαλύτερο μέρος της κατασκευής του κτιρίου¹⁶⁵. Η θεμελίωση της πτέρυγας υλοποιείται το 1939, αλλά τα εγκαίνια λαμβάνουν χώρα έπειτα από μια μακρά αναβολή,(εξαιτίας της ελληνοϊταλικής σύρραξης και αργότερα της κατοχής), το 1950¹⁶⁶.

¹⁶⁰ (Λανάρα, 1978, 84)

¹⁶¹ (Πιστόλας & Μανδραβέλη, 2021, 144)

¹⁶² (Λανάρα, 1978, 85)

¹⁶³ Μαλισόβα, προσωπική επικοινωνία, Ιούνιος 2023

¹⁶⁴ Μαλισόβα, προσωπική επικοινωνία, Ιούνιος 2023

¹⁶⁵ (Γ.Ν.Α Θεραπευτήριο "Ο Ευαγγελισμός", n.d.)

¹⁶⁶ (Λανάρα, 1978, 88)

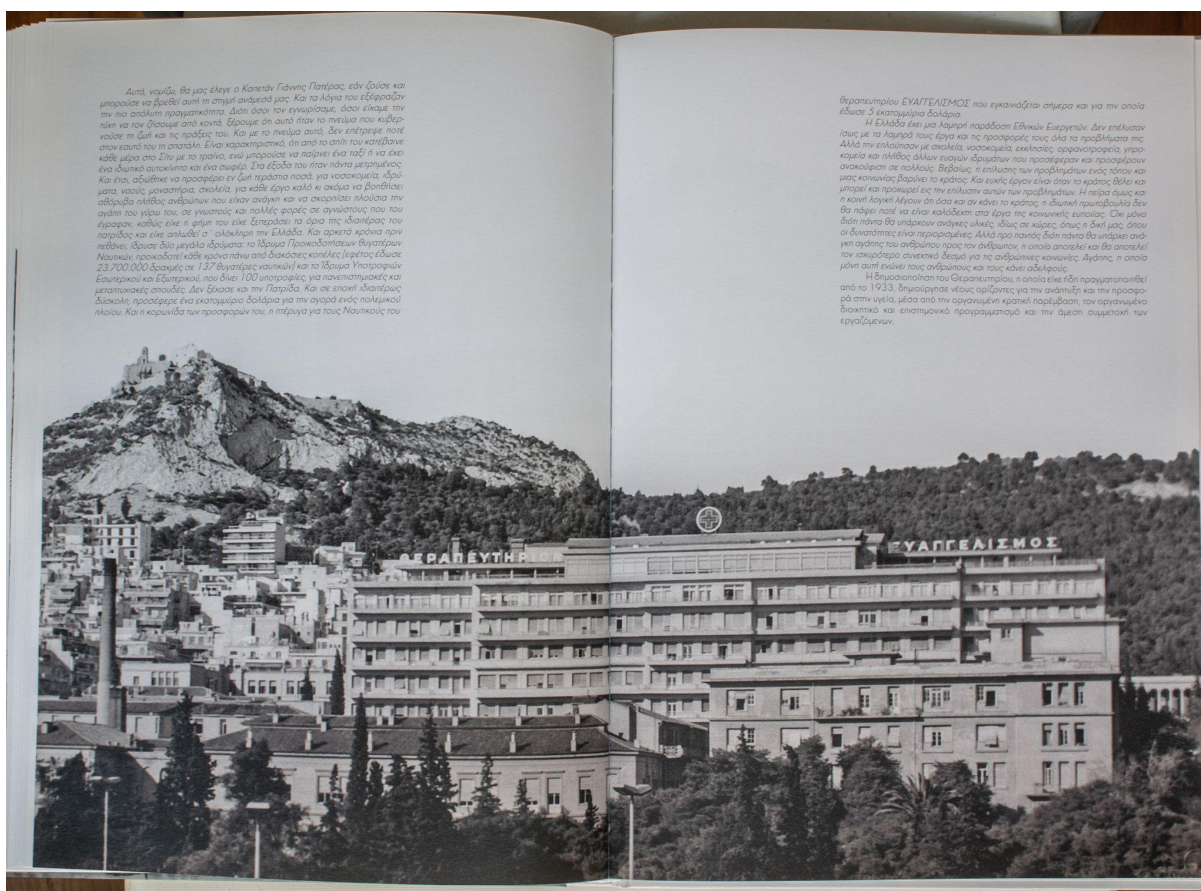
Εγκαίνια της πτέρυγας ΑΧΕΠΑ.
Διακρίνονται η βασίλισσα Φρειδερίκη και
ο βασιλιάς Παύλος

*“Εγκαίνια της πτέρυγας ΑΧΕΠΑ”, φωτογραφία από το Λεύκωμα “Θεραπευτήριο ο Ευαγγελισμός
1881-2021”, σελ.148*

*“Η πτέρυγα ΑΧΕΠΑ”, φωτογραφία από το Λεύκωμα “Θεραπευτήριο ο Ευαγγελισμός 1881-2021”,
σελ.152-153*

Ενώ το νεοκλασικό χαρακτηρίζεται από μεγάλες αίθουσες με ψηλές οροφές, το κτίριο ΑΧΕΠΑ, το οποίο αποτελεί ένα μοντέρνο Bauhaus κτίριο, χαρακτηρίζεται από χαμηλές οροφές με όσο γίνεται περισσότερα δωμάτια, έτσι ώστε να εξυπηρετούνται περισσότεροι ασθενείς, λόγω και της “έκρηξης” του αστικού πληθυσμού. Το κτίριο μέσα στα χρόνια επιμηκύνεται, σήμερα μετρά 10 ορόφους με ένα δώμα στην κορυφή, το οποίο αποδίδεται στις 28 Δεκεμβρίου του 1964 εις μνήμη του Βασιλέως Παύλου¹⁶⁷.

Ο Ευαγγελισμός με το Δώμα στη πτέρυγα ΑΧΕΠΑ, φωτογραφία από το Λεύκωμα “Θεραπευτήριο ο Ευαγγελισμός 1881-2021”, σελ.162-163

¹⁶⁷ (Πιστόλας & Μανδραβέλη, 2021, 155)

Αξία αναφοράς και η πτέρυγα Πατέρα (στιβαρό κτίριο), η οποία άρχισε τη λειτουργία της στις 27 Μαρτίου του 1986 με την “γενναία” συνδρομή του Ιωάννη Διαμαντή Πατέρα¹⁶⁸. Στην αρχή η πτέρυγα απαρτιζόταν από τρία διώροφα κτίρια, αλλά στη συνέχεια προστέθηκαν επιπλέον όροφοι, με συνέπεια η πτέρυγα να λειτουργεί με πέντε ορόφους μέχρι και σήμερα¹⁶⁹.

“Άποψη της Πτέρυγας Ιωάννη Δ. Πατέρα”, φωτογραφία από το Λεύκωμα “Θεραπευτήριο ο Ευαγγελισμός 1881-2021”, σελ. 160-161

¹⁶⁸ (Πιστόλας & Μανδραβέλη, 2021, 158)

¹⁶⁹ (Γ.Ν.Α Θεραπευτήριο "Ο Ευαγγελισμός", n.d.)

4.3 Μεταμοντέρνο

Στα μεταμοντέρνα κτίρια εντάσσονται τα κτίρια των ιατρικών εργαστηρίων και τα νέα χειρουργεία.

Τα Ιατρικά εργαστήρια εγκαινιάστηκαν το 2005¹⁷⁰, αφού είχε προηγηθεί το γκρέμισμα τους λόγω μη πλήρωσης των κριτηρίων, σύμφωνα με τα οποία έπρεπε να κτιστεί¹⁷¹.

Το κτίριο των νέων χειρουργείων εγκαινιάστηκε το 2014, στο ισόγειο περιλαμβάνεται βιβλιοθήκη και χώρος εστίασης¹⁷².

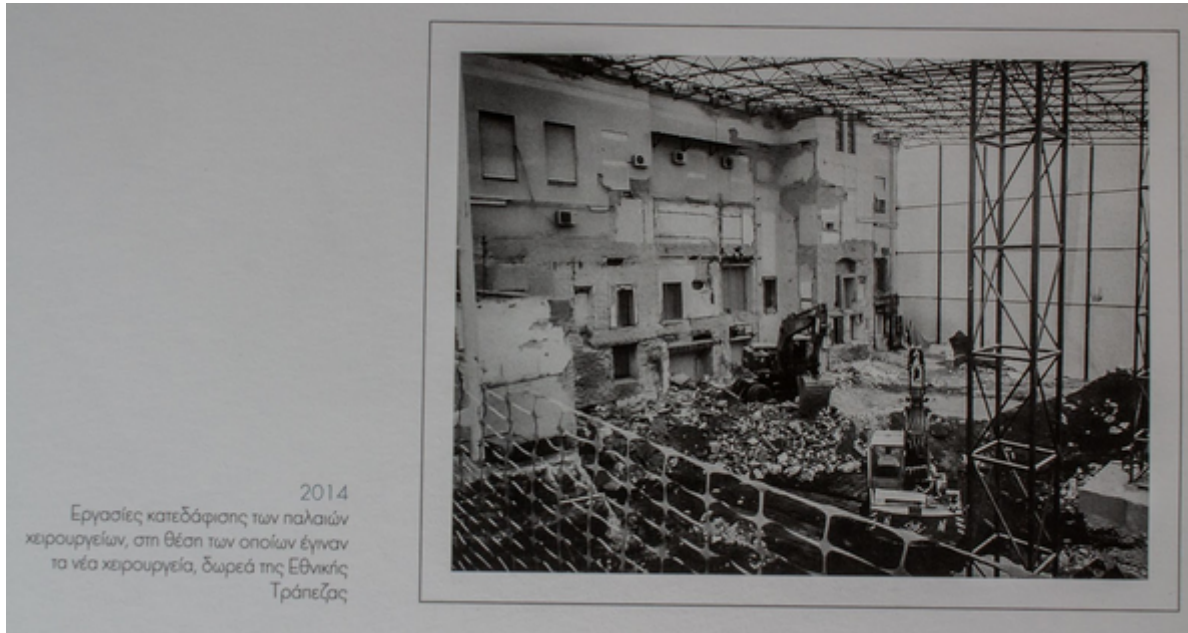
Η Βιβλιοθήκη του νοσοκομείου, φωτογραφία από το Λεύκωμα “Θεραπευτήριο ο Ευαγγελισμός 1881-2021”, σελ.184-185

¹⁷⁰ (Πιστόλας & Μανδραβέλη, 2021, 170)

¹⁷¹ Αγγελάκη, προσωπική επικοινωνία, Φεβρουάριος 2023

¹⁷² (Πιστόλας & Μανδραβέλη, 2021, 174)

Η περίπτωση των νέων χειρουργείων όμως απαιτούσε το γκρέμισμα των ήδη υφιστάμενων χειρουργείων, τα οποία μετά από 45 χρόνια λειτουργίας, “συνταξιοδοτήθηκαν” για να δώσουν την σκυτάλη σε ένα πολύ πιο σύγχρονο κτίριο¹⁷³. Αξιοθαυμαστή η παρουσία φυτοκάλυψης στην οροφή του νέου κτιρίου του¹⁷⁴.

“Εργασίες κατεδάφισης των παλαιών χειρουργείων, στη θέση των οποίων έγιναν τα νέα χειρουργεία, δωρεά της Εθνικής Τράπεζας”, 2014, φωτογραφία από το Λεύκωμα “Θεραπευτήριο ο Ευαγγελισμός 1881-2021”, σελ.175

¹⁷³ (Βουλή των Ελλήνων, 2006)

¹⁷⁴ (ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ, n.d.)

“Η πτέρυγα των νέων χειρουργείων”, φωτογραφία από το Λεύκωμα “Θεραπευτήριο ο Εισαγγελισμός 1881-2021”, σελ.180-181

Οι νέες αίθουσες χειρουργίων του «Ευαγγελισμού», δωρεά της Εθνικής Τράπεζας

Οι διάδρομοι της νέας πτέρυγας του «Ευαγγελισμού», δωρεά της Εθνικής Τράπεζας

Χειρουργεία και διάδρομοι στα νέα χειρουργεία, φωτογραφία από το Λεύκωμα “Θεραπευτήριο ο Ευαγγελισμός 1881-2021”, σελ.178

Οι νέες αίθουσες χειρουργείων του «Ευαγγελισμού», δωρεά της Εθνικής Τράπεζας

Οι διάδρομοι της νέας πτέρυγας του «Ευαγγελισμού», δωρεά της Εθνικής Τράπεζας

179

Χειρουργεία και διάδρομοι στα νέα χειρουργεία, φωτογραφία από το Λεύκωμα “Θεραπευτήριο ο Ευαγγελισμός 1881-2021”, σελ.179

4.4 Η σημασία της αρχιτεκτονικής στα νοσοκομεία

Η αρχιτεκτονική μπορεί να συνεισφέρει στην καλύτερη έκβαση του ασθενούς, με την κατάλληλη επιλογή του μέρους που θα κατασκευαστεί ένα νοσοκομείο. Παράδειγμα αποτελούν τα Ασκληπιεία¹⁷⁵. Επομένως, η τοποθεσία είναι σημαντική, εφόσον ο φυσικός φωτισμός, τα χρώματα, ακόμα και η ιδιωτικότητα μπορούν να αυξήσουν ή να μειώσουν τα επίπεδα του στρες στους ασθενείς¹⁷⁶. Γι'αυτό και τα νοσοκομεία κατασκευάζονται με γνώμονα επιστημονικά στοιχεία¹⁷⁷.

Το νοσοκομείο στην Κομοτηνή σε σχέδια του Ρέντσο Πιάνο αποτελεί ένα τέτοιο παράδειγμα, καθώς είναι σχεδιασμένο κοντά σε πυκνό δάσος με άπλετο φυσικό φως και μονόκλινα ή δίκλινα δωμάτια ώστε να επιτευχθεί η ιδιωτικότητα¹⁷⁸. Δεν πρέπει να παραλειφθεί αναφορά στις προδιαγραφές που τηρούνται όπως επιφάνειες ανθεκτικές στα βακτηρία, αντιμικροβιακά υφάσματα, αντιβακτηριακά φώτα, αποδοτικό σύστημα εξαερισμού, τα οποία περιστελλουν τις πιθανότητες ενδονοσοκομειακών λοιμώξεων¹⁷⁹.

¹⁷⁵ (Νοσοκομειακή Αρχιτεκτονική: Το Design στην υπηρεσία της υγείας | Αρχιτεκτονική, 2020)

¹⁷⁶ (Νοσοκομειακή Αρχιτεκτονική: Το Design στην υπηρεσία της υγείας | Αρχιτεκτονική, 2020)

¹⁷⁷ (Νοσοκομειακή Αρχιτεκτονική: Το Design στην υπηρεσία της υγείας | Αρχιτεκτονική, 2020)

¹⁷⁸ (Νοσοκομειακή Αρχιτεκτονική: Το Design στην υπηρεσία της υγείας | Αρχιτεκτονική, 2020)

¹⁷⁹ (Hospital Architecture Design & Planning: Promoting Patient Safety | Ideas, 2018)

Το νέο νοσοκομείο στην Κομοτηνή σε σχέδια του Ρέντσο Πιάνο, φωτογραφία από archisearch.gr

Συνεπώς, η αρχιτεκτονική και ο σχεδιασμός ενός κτιρίου μπορούν να περιορίσουν σε μεγάλο βαθμό τις ενδονοσοκομειακές λοιμώξεις όπως και την βέλτιστη έκβαση των ασθενών μέσω της παροχής φυσικού φωτισμού και ιδιωτικότητας μεταξύ άλλων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο. Βουλγαρική Αρχιτεκτονική

Η επίσκεψη στη Βουλγαρία δύναται να μας προσφέρει μία πλούσια (αρχιτεκτονική) "κατάδυση" στην ιστορία. Η περιήγησή μας θα μας οδηγήσει σε κάποια νεοκλασικά κτίρια, στην πλειονότητά τους τα συναντάμε στην πόλη Ρούσε, αλλά επίσης στην ίδια πολλά θα συναντήσουμε περισσότερα κτίρια σε στυλ μπαρόκ και βιεννέζικης "απόσχισης" (δικαίως "βαπτίστηκε" "Μικρή Βιέννη")¹⁸⁰.

Κτίριο στο κέντρο της πόλης Ρούσε, φωτογραφία αρχείου, Πέταρ Πετκόβ, 24 Ιουλίου 2021, Ρούσε, Βουλγαρία

¹⁸⁰ (Kolev, 2019)

Στην πορεία αναδύονται ο μοντερνισμός και το Bauhaus, ενώ τέλος, εντοπίζουμε να “επιβάλλεται” η σοσιαλιστική αρχιτεκτονική, η οποία όμως, δεν είναι τόσο πρωτότυπη, παρά μόνο “εμπνευσμένη” από τον μοντερνισμό της Γαλλίας¹⁸¹, με τις δικές της προσαρμογές, όπως στη Ρωσία, έτσι και τοπικά, στη Βουλγαρία. Ένα παράδειγμα αποτελεί η χρήση της αρχιτεκτονικής ως “εργαλείο επιβολής του καθεστώτος”¹⁸².

Τέλος, με την πτώση του κομμουνιστικού καθεστώτος, αναδεικνύονται τα σύγχρονα για την εποχή αρχιτεκτονικά κινήματα.

5.1 Αρχιτεκτονική

Η αρχιτεκτονική στην πρώην κομμουνιστική χώρα έχει επηρεαστεί από όποιο αρχιτεκτονικό στυλ ήταν επίκαιρο τη δεδομένη χρονική περίοδο¹⁸³. Αρχικά, μεγάλη επιρροή είχε ο Ζετσεσιονισμός ή αλλιώς, απόσχιση, ενώ μπορούμε να βρούμε και διάφορα νεοκλασικά από το 1900 και μετά¹⁸⁴.

Κτίριο στο κέντρο της πόλης Ρούσε#2, φωτογραφία αρχείου, Πέταρ Πετκόβ, 24 Ιουλίου 2021, Ρούσε, Βουλγαρία

Ο νεοκλασικισμός είχε γερμανικά στοιχεία, όπως και στην Ελλάδα¹⁸⁵. Δυστυχώς, η βιβλιογραφία αναφορικά με το νεοκλασικισμό στη Βουλγαρία είναι από περιορισμένη έως ανύπαρκτη, καθώς μια “ασθένεια” από την οποία πάσχει η βουλγαρική κοινωνία είναι η

¹⁸¹ (Όσα δεν ξέρατε για τις παλιές σοβιετικές πολυκατοικίες, 2022)

¹⁸² (ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ, 2015, σελ.21)

¹⁸³ ((Βουλγάρικη αρχιτεκτονική, τι είναι αυτό;) България архитектура – що е то?, n.d.)

¹⁸⁴ ((Βουλγάρικη αρχιτεκτονική, τι είναι αυτό;) България архитектура – що е то?, n.d.)

¹⁸⁵ ((Βουλγάρικη αρχιτεκτονική, τι είναι αυτό;) България архитектура – що е то?, n.d.)

πλήρης αδιαφορία της ως προς το αρχιτεκτονικό της παρελθόν. Ακολούθως, θα παρουσιαστούν κάποια νεοκλασικά παραδείγματα από την Βουλγαρία.

Κτίριο στο κέντρο της πόλης Ρούσε#3, φωτογραφεία αρχείου, Πέταρ Πετκόβ, 24 Ιουλίου 2021, Ρούσε, Βουλγαρία

Σειρά έχει ο μοντερνισμός ο οποίος κάνει την εμφάνιση του μεταξύ των δύο παγκοσμίων πολέμων και η συνεχής αύξηση του πληθυσμού καθιστά επιτακτική την κατασκευή πολλών κατοικιών. Είναι επηρεασμένος από τον “γερμανικό λειτουργισμό” και το Bauhaus¹⁸⁶ και εξαπλώθηκε λόγω των Βούλγαρων αρχιτεκτόνων που φοίτησαν στο εξωτερικό¹⁸⁷.

¹⁸⁶ ((Βουλγάρικη αρχιτεκτονική, τι είναι αυτό;) Българска архитектура – що е то?, n.d.)

¹⁸⁷ (Tsankova, 2020)

5.2 Σοσιαλιστική Αρχιτεκτονική

Η σοσιαλιστική αρχιτεκτονική ανατέλλει στη Βουλγαρία με την άνοδο του ολοκληρωτικού καθεστώτος το 1946. Ως αποτέλεσμα, πολλά νεοκλασικά κτίρια και κτίρια απόσχισης καταδαφίζονται για τη δημιουργία τεράστιων πλατειών όπου τα “κομματικά σπίτια”, όπως ονομάζονταν, “αιωρούνταν, υποδηλώνοντας το αδιαπέραστο τους”¹⁸⁸. Λόγω των βομβαρδισμών κατά τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο υπήρξε χώρος για την ανοικοδόμηση του κέντρου της Σοφίας ως “πρότυπο σοσιαλιστικής πόλης”¹⁸⁹. Μια ολόκληρη πόλη χτίστηκε σε πρότυπα σοσιαλιστικής αρχιτεκτονικής και αυτό είναι το Ντιμίτροβγκραντ¹⁹⁰, ενώ το Largo (βρίσκεται στο κέντρο της Βουλγάρικης πρωτεύουσας) όπως είναι γνωστό, αποτελεί ένα από τα πιο “σπουδαία” έργα του κομμουνιστικού καθεστώτος. Σήμερα εκεί συναντάμε το Υπουργικό Συμβούλιο (πρώην υπουργείο Βαριάς Βιομηχανίας), την Παλιά Βουλή και το Προεδρικό Μέγαρο (πρώην Υπουργείο Ηλεκτρισμού)¹⁹¹.

Προεδρικό Μέγαρο, φωτογραφία αρχείου, Πέταρ Πετκόβ, 22 Μαρτίου 2022, Σόφια, Βουλγαρία

¹⁸⁸ (Trankova & Georgieff, 2018, 18-20)

¹⁸⁹ (Trankova & Georgieff, 2018, 115)

¹⁹⁰ (Trankova & Georgieff, 2018, 16)

¹⁹¹ (Trankova & Georgieff, 2018, 117-118)

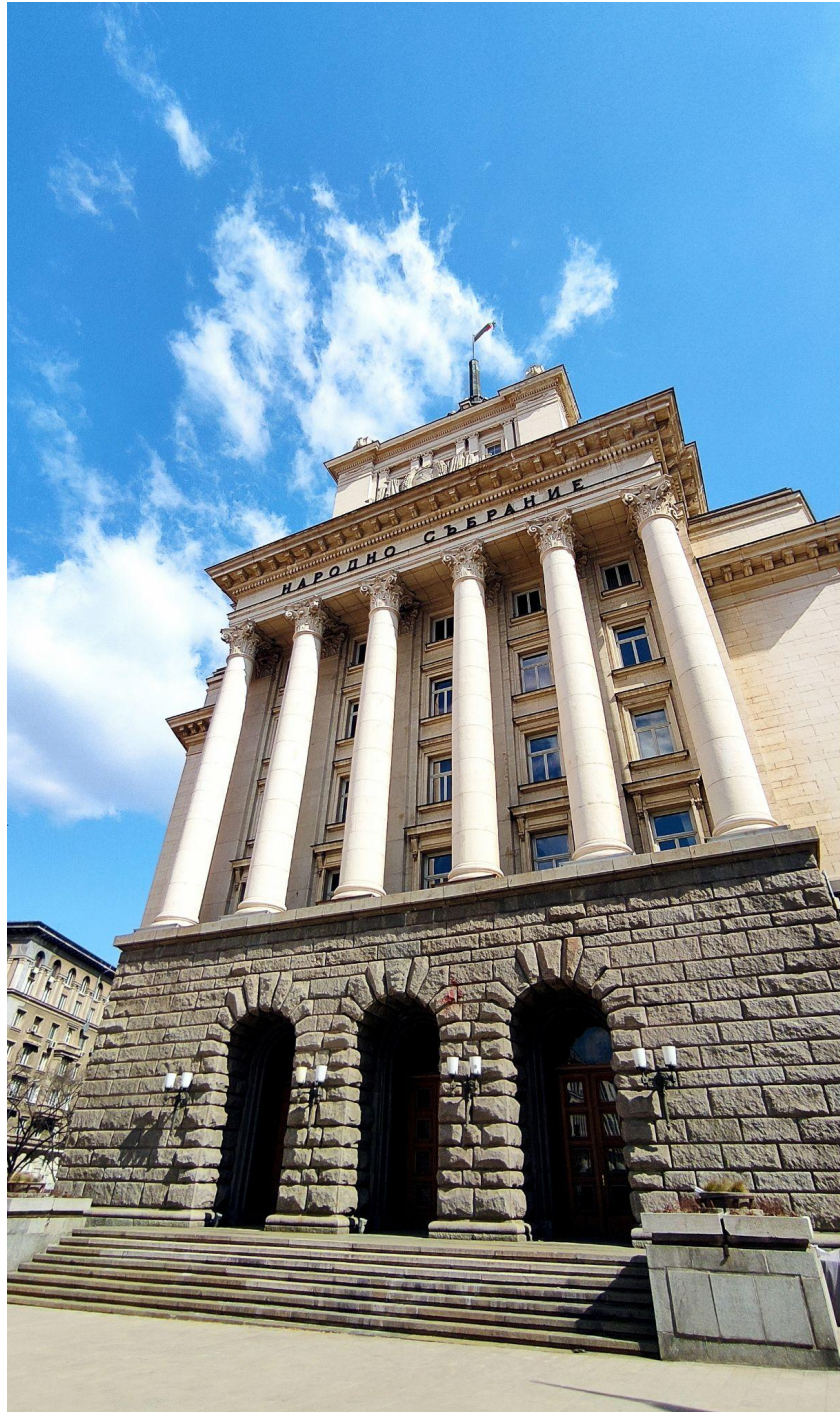
*Προεδρικό Μέγαρο βοηθητική είσοδος, φωτογραφία αρχείου, Πέταρ Πετκόβ, 22 Μαρτίου 2022, Σόφια,
Βουλγαρία*

Υπουργικό Συμβούλιο, φωτογραφία αρχείου, Πέταρ Πετκόβ, 22 Μαρτίου 2022, Σόφια, Βουλγαρία

Είσοδος Προεδρικού Μεγάρου και από πίσω φαίνεται το Υπουργικό Συμβούλιο, φωτογραφία αρχείου, Πέταρ Πετκόβ, 22 Μαρτίου 2022, Σόφια, Βουλγαρία

*Παλιά Βουλή (επί Κομμουνισμού), φωτογραφία αρχείου, Πέταρ Πετκόβ, 22 Μαρτίου 2022, Σόφια,
Βουλγαρία*

Η σημερινή Βουλή (στο κτίριο αναγράφεται “Η επιτυχία προέρχεται από την ένωση”, φωτογραφία αρχείου, Πέταρ Πετκόβ, 22 Μαρτίου 2022, Σόφια, Βουλγαρία

Τα κτίρια αυτά χαρακτηρίζονται από τη μεγάλη τους κλίμακα¹⁹², κάτι που ήταν σκόπιμο, μιας και η αρχιτεκτονική αποτελούσε “προπαγανδιστικό εργαλείο” με σκοπό τη μετατροπή του σε “μέθοδο που παράγει υποβλητικότητα και επιβλητικότητα” (σε κάνει να νιώθεις ασήμαντο)¹⁹³. Επιπλέον, η βουλγάρικη αρχιτεκτονική “μιμούνταν” σε μειωμένες “δόσεις” τη σταλινική ΕΣΣΔ. Χαρακτηρίζονταν από “απάνθρωπα μινιμαλιστικούς χώρους, ενώ στοιχεία της Αναγέννησης, του Μπαρόκ και του Ροκοκό είναι εμπλουτισμένα με δανεικά στοιχεία από την παραδοσιακή βουλγάρικη αρχιτεκτονική”¹⁹⁴. Οι διακοσμήσεις εξυπηρετούσαν τους σκοπούς του καθεστώτος, δηλαδή πεντάκτινα αστέρια, άντρες και γυναίκες εργάτες¹⁹⁵. Το στυλ αυτό ήταν γνωστό ως Σοσιαλιστικός Ρεαλισμός, αλλά σήμερα ονομάζεται σταλινικό μπαρόκ¹⁹⁶.

¹⁹² (Trankova & Georgieff, 2018, 115)

¹⁹³ (ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ, 2015, σελ.22)

¹⁹⁴ (Trankova & Georgieff, 2018, 16)

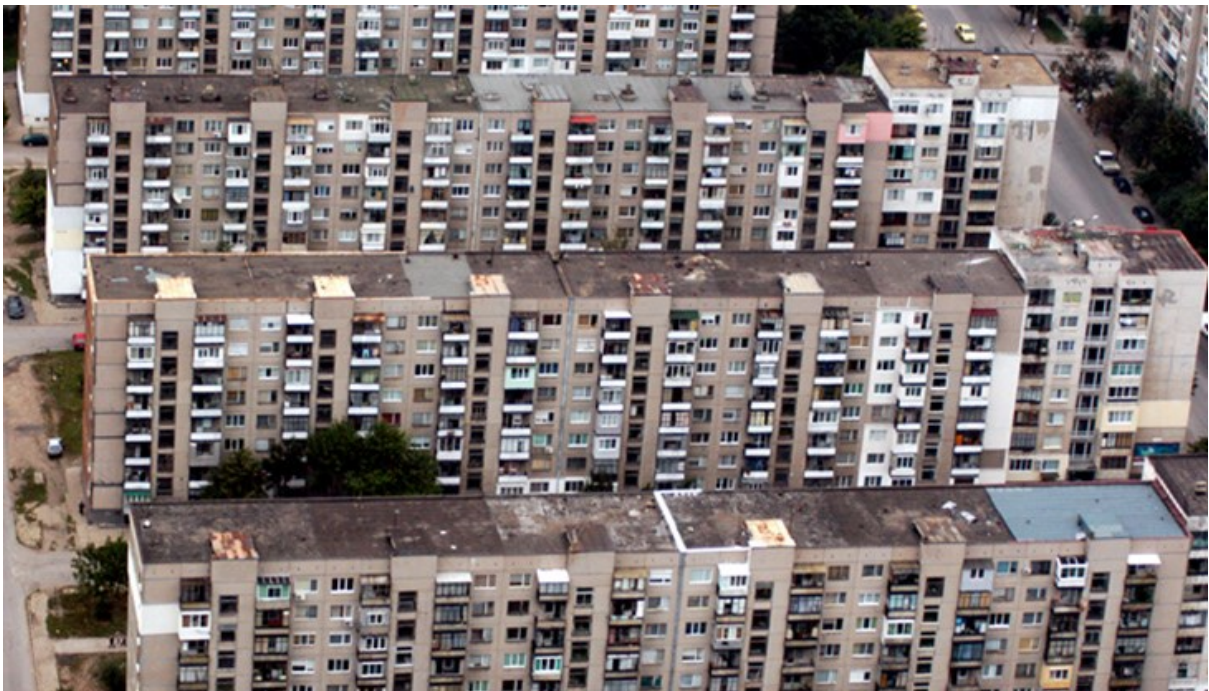
¹⁹⁵ (Trankova & Georgieff, 2018, 16)

¹⁹⁶ (Trankova & Georgieff, 2018, 18)

Ο θάνατος του Στάλιν και η εγκατάλειψη της λατρείας της προσωπικότητας του, σήμανε μια σχετική χαλάρωση στην αρχιτεκτονική από το καθεστώς. Αυτό βοήθησε στη διεύδυση του μοντερνισμού στη Βουλγαρία και η αρχιτεκτονική έγινε πιο “ανθρώπινη” και οι όγκοι πιο ανάλαφροι και οι σιλουέτες χαμηλότερες. Ακόμα και η κατασκευή κτιρίων και κατοικιών αλλάζει, περισσότερο φως στα διαμερίσματα, και τα ξενοδοχεία κατά μήκος της Μαύρης Θάλασσας αποτελούν παράδειγμα σωστής ενσωμάτωσης την μοντερνιστικής αρχιτεκτονικής στο περιβάλλον¹⁹⁷.

Ο μπρουταλισμός εμφανίστηκε τη δεκαετία του 1950 και χαρακτηρίζεται από μονολιθικές φόρμες, άκαμπτα γεωμετρικά στυλ και ασυνήθιστα σχήματα¹⁹⁸, ήταν χαρακτηριστικός εκείνης της εποχής, με τους μεγάλους ανοιχτούς χώρους και τους τεράστιους όγκους εκτεθειμένου σκυροδέματος¹⁹⁹.

Ήταν και μια περίοδος που ανεγέρθηκαν αμέτρητες πολυκατοικίες σοσιαλιστικού τύπου ονόματι Panelki που διαμόρφωσαν ένα καταθλιπτικό αστικό περιβάλλον, καθώς οι χώροι ήταν περιορισμένοι και ομοιόμορφοι²⁰⁰. Επίσης, ο λόγος κατασκευής τέτοιας κλίμακας ήταν ο εορτασμός της 1300ης επετείου από την ίδρυση του Βουλγαρικού κράτους, όπου κατασκευάστηκαν και συνεδριακά κέντρα και μέγαρα πολιτισμού²⁰¹.

¹⁹⁷ (Trankova & Georgieff, 2018, 18)

¹⁹⁸ (Βουλγάρικος αρχιτεκτονικός μοντερνισμός)Български архитектурен модернизъм, n.d.)

¹⁹⁹ (Trankova & Georgieff, 2018, 20)

²⁰⁰ (Trankova & Georgieff, 2018, 20)

²⁰¹ (Trankova & Georgieff, 2018, 18)

“Panelki”, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουλίου 2021, Ρούσε, Βουλγαρία

Επιπλέον, η χρήση σκυροδέματος και μετάλλου μέσω κατασκευής αγαλμάτων και πελώριων μνημείων, προσπάθησε να κάνει τους ανθρώπους να αισθάνονται δέος και ασήμαντοι ταυτόχρονα²⁰². Τα σχήματα ήταν τραχιά, από τα κτίρια έλειπαν οι διακοσμήσεις εξωτερικά, ενώ εσωτερικά υπήρχαν τεράστιες προπαγανδιστικές τοιχογραφίες με σκηνές από το κομματικό κίνημα ή και στιγμές από τη βουλγάρικη ιστορία τα οποία ήταν ζωγραφισμένα ανάγλυφα²⁰³.

Η παταγώδης πτώση του καθεστώτος το 1989 έφερε κάποιες αλλαγές, αλλά η κληρονομιά παρέμεινε, καθώς πολλά από τα κτίρια, δημοσιά και κατοικίες, συνέχισαν να χρησιμοποιούνται, αλλάζοντας σκοπό και ιδιοκτήτες, αφαιρώντας τα κομμουνιστικά σύμβολα²⁰⁴. Τα Panelki²⁰⁵ αντέχουν στο χρόνο με τους ιδιοκτήτες να προσπαθούν να τα

²⁰² (Angelova, 2018)

²⁰³ (Angelova, 2018)

²⁰⁴ (Trankova & Georgieff, 2018, 23)

²⁰⁵ Αξίζει να αναφερθεί ότι αυτού του τύπου πολυκατοικίες είχαν Γαλλική επιρροή, πηγή: Οσα δεν ξέρατε για τις παλιές σοβιετικές πολυκατοικίες, 2022)

εκσυγχρονίσουν με τον δικό τους τρόπο, με αποτέλεσμα να δημιουργείται και εδώ ένα αρχιτεκτονικό χάος (ή ασχήμια) και μεγαλειώδη μνημεία, όπως το Buzludzha (Μπούζλουτζα) να διατρέχουν κίνδυνο κατάρρευσης (σήμερα, τρέχει σοβαρό εγχείρημα ανακαίνισης του μνημείου αυτού και λειτουργίας του ως μουσείο)²⁰⁶. Στην Σόφια, εκεί που κάποτε έστεκε το άγαλμα του Λένιν, τώρα στέκεται το άγαλμα της Sveta Sofia²⁰⁷.

²⁰⁶ (Trankova & Georgieff, 2018, 23

²⁰⁷ (Jacobson, 2016)

Άγαλμα Sveta Sofia, φωτογραφία αρχείου, Πέταρ Πετκόβ, 22 Μαρτίου 2022, Σόφια, Βουλγαρία

Στη συνέχεια θα δούμε κάποια παραδείγματα από το κάθε αρχιτεκτονικό στυλ που αναλύσαμε σε αυτήν την πτυχιακή εργασία.

5.3 Αρχιτεκτονικά παραδείγματα

Το "ταξίδι" μας ξεκινά με το "Βουλγαρικό Λούβρο" ή αλλιώς Εθνική Πινακοθήκη «Τετράγωνο 500». Χρονολογείται από το 1883, σχεδιασμένο σε νεοκλασικό στυλ και σήμερα στεγάζει πινακοθήκη η οποία κατέχει τεράστια συλλογή βουλγάρικης και ξένης τέχνης (για αυτό και το όνομα Βουλγάρικο Λούβρο)²⁰⁸.

Εθνική Πινακοθήκη «Τετράγωνο 500», στιγμιότυπο [Google Street View](#), Aeromedia, Ιανουάριος 2021

²⁰⁸ (Visit 8 of The Most Beautiful Buildings in Sofia With Free Sofia Tour, 2019)

Εθνική Πινακοθήκη «Τετράγωνο 500», στιγμιότυπο και ανάκτηση από opoznai.bg

Συνεχίζουμε με το “Κτίριο με απόδοση κερδών” (Profit-Yielding Building ή αλλιώς, Dohodno Zdanie) είναι ένα νεοκλασικό κτίριο που εγκαινιάστηκε το 1902 σε σχέδια του Βιεννέζου αρχιτέκτονα Peter Paul Brang²⁰⁹. Είναι διακοσμημένο με άφθονα στολίδια, αγάλματα και αρχιτεκτονικές λεπτομέρειες ενδεικτικές των τελών του 19ου αιώνα²¹⁰. Υπάρχουν και επτά φιγούρες οι οποίες συμβολίζουν μεταξύ άλλων τον πολιτισμό και την επιστήμη, το ενδιαφέρον έγκειται στο ότι οι μορφές που συμβολίζουν τη γεωργία και τον πόλεμο αρχικά δεν εγκρίθηκαν, επειδή κρίθηκαν υπερβολικά γερμαπρεπή, οπότε τροποποιήθηκαν σε βουλγαρικό πρότυπο από τον Τ. Πετκόβ²¹¹. Σήμερα στεγάζει Δραματικό Θέατρο²¹².

Κτίριο Dohodno Zdanie#1, φωτογραφία αρχείου, Πέταρ Πετκόβ, 24 Ιουλίου 2021, Ρούσε, Βουλγαρία

²⁰⁹ (Famous Landmarks in Ruse City, Bulgaria. Monuments and Historical Places., n.d.)

²¹⁰ (Dohodno Zdanie („The House of Profits”), Ruse » Audio Travel Guide, n.d.)

²¹¹ (Dohodno Zdanie („The House of Profits”), Ruse » Audio Travel Guide, n.d.)

²¹² (Bozhinov & Brancovan, n.d.)

Κτίριο Dohodno Zdanie#2, φωτογραφία αρχείου, Πέταρ Πετκόβ, 24 Ιουλίου 2021, Ρούσε, Βουλγαρία

Επόμενη στάση το 1908 με το Εθνικό Θέατρο “Ιβάν Βάζοβ” (ομώνυμου διάσημου συγγραφέα) και αποτελεί εξίσου παράδειγμα νεοκλασικής αρχιτεκτονικής με ένα πάρκο μπροστά του (όπως συνηθιζόταν στα νεοκλασικά της εποχής)²¹³.

Εθνικό Θέατρο “Ιβάν Βάζοβ”, φωτογράφος άγνωστος, ανάκτηση από sumfinity.com

²¹³ (Visit 8 of The Most Beautiful Buildings in Sofia With Free Sofia Tour, 2019)

Η δεκαετία του 1930 μας γνωρίζει με κτίρια όπως το κτίριο της Εθνικής Τράπεζας της Βουλγαρίας και την Εθνική Βιβλιοθήκη “Αγ. Αγ. Κύριλλος και Μεθόδιος” όπου παρατηρούμε στοιχεία του γερμανικού νεοκλασικισμού, με έμπνευση από την παλιά βουλγαρική οικοδομική τέχνη²¹⁴.

Εθνική Τράπεζα Βουλγαρίας, φωτογράφος άγνωστος, ανάκτηση από trud.bg

²¹⁴ ((Βουλγάρικη αρχιτεκτονική, τι είναι αυτό;) България архитектура – що е то?, n.d.)

Εθνική Βιβλιοθήκη “Αγ. Αγ. Κύριλλος και Μεθόδιος”, J L C A, 5 Ιουλίου 2013, ανάκτηση απο [Wikipedia](#)

Εθνική Βιβλιοθήκη “Αγ. Αγ. Κύριλλος και Μεθόδιος”, φωτογράφος άγνωστος, ανάκτηση απο [literatours.bg](#)

Το κτίριο του σχολείου “Sveti Sedmochislenitsi” στα Σόφια αποτελεί δείγμα ενός κτιρίου Bauhaus. Μοναδική απόδειξη ύπαρξης αυτού του σχολείου και πολλών άλλων κτιρίων αποτελούν οι φωτογραφίες, καθώς τα περισσότερα καταστράφηκαν κατά τους βομβαρδισμούς του Β’ Παγκόσμιου Πολέμου²¹⁵.

Τελος, ως μπρουταλιστική αρχιτεκτονική ορίζονται, μεταξύ άλλων, κτίρια όπως το Εθνικό Μέγαρο Πολιτισμού ή NDK στο κέντρο της Σόφιας²¹⁶. Αναλυτικότερα, το κτίριο αυτό χτίστηκε το 1981 σε σχέδια του Alexander Barov²¹⁷. Χαρακτηρίζεται από το μεγάλο του μέγεθος (51 μέτρα ύψος), από την περιεκτικότητα του σε χάλυβα (περισσότερη από τον Πύργο του Άιφελ) και την παρουσία μιας τεράστιας μαρμάρινης πλατείας²¹⁸.

²¹⁵ ((Βουλγάρικος αρχιτεκτονικός μοντερνισμός)Български архитектурен модернизъм, n.d.)

²¹⁶ (Βουλγάρικος αρχιτεκτονικός μοντερνισμός)Български архитектурен модернизъм, n.d.)

²¹⁷ (National Palace of Culture – Sofia, Bulgaria, 2016)

²¹⁸ (Trankova et al., 2023, 53)

“National Palace of Culture, Sofia, Bulgaria”, Wikicont007. 11 Ιουνίου 2022, ανάκτηση απο [Wikipedia](#)

“National Palace of Culture”, Deensel. 18 Οκτωβρίου 2017, ανάκτηση απο [Wikipedia](#)

Αξίζει να αναφερθεί και το μνημείο Buzludzha με έδρα την κορυφή του όρους Stara Planina (κοντά στο γεωγραφικό κέντρο της Βουλγαρίας)²¹⁹. Χαρακτηρίζεται από συντριπτικές διαστάσεις και υπάγεται αναμφίβολα στην βουλγαρική κομμουνιστική αρχιτεκτονική. Αποτελεί μνημείο του Βουλγαρικού Κομμουνιστικού Κόμματος και χτίστηκε το 1981 σε σχέδια του Georgi Stoilov²²⁰. Περιλαμβάνει αίθουσα συνελεύσεων και έναν τεράστιο πύργο από εκτεθειμένο σκυρόδεμα²²¹. Εκτός από τον προπαγανδιστικό τύπο του κτιρίου, ο αρχιτέκτονας ήθελε να δημιουργήσει ένα κτίριο που ήταν φουτουριστικό και μπρουταλιστικό συνάμα. Το μνημειώδες του κτιρίου το βοήθησε να κυριαρχήσει στο τοπίο και εύκολα φαίνεται από χιλιόμετρα μακριά²²². Μετά την κατάρρευση του καθεστώτος, το μνημείο αυτό είχε αφηθεί στη μοίρα του, αλλά από το 2018 φρουρείται και πρόσφατα άρχισαν έργα ανακαίνισης.

Μνημείο Buzludzha#1, φωτογραφία αρχείου, Πέταρ Πετκόβ, 26 Ιουλίου 2021, Gabrovo, Bulgaria

²¹⁹ (Angelova, 2018)

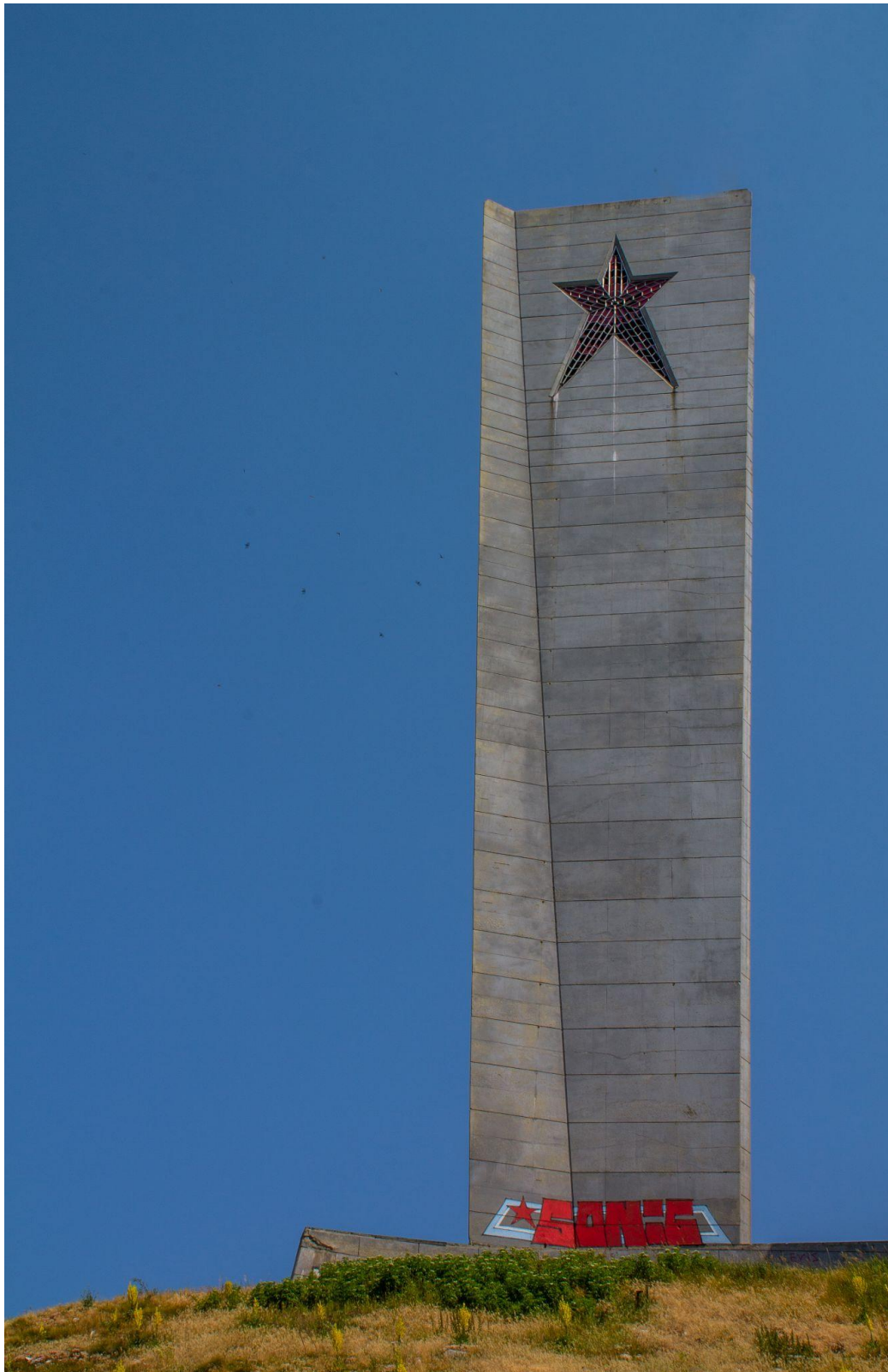
²²⁰ (Angelova, 2018)

²²¹ (Angelova, 2018)

²²² (Angelova, 2018)

Μνημείο Buzludzha#2, φωτογραφία αρχείου, Πέταρ Πετκόβ, 26 Ιουλίου 2021, Gabrovo, Bulgaria

Μνημείο Buzludzha#3, φωτογραφία αρχείου, Πέταρ Πετκόβ, 26 Ιουλίου 2021, Gabrovo, Bulgaria

*Παλιά φωτογραφία απο Buzludzha και την οροφή όπως ήταν, Dobrin Keresteliev, ανάκτηση από
Buzludzha Open Foundation*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο. Διαδικασία και δυσκολία φωτογράφισης

Σε αυτό το κεφάλαιο θα αναφερθώ για τη διαδικασία που έπρεπε να ακολουθήσω για την φωτογράφιση του Ευαγγελισμού, τις δυσκολίες που αντιμετώπισα και τις λύσεις, όπως και τον εξοπλισμό που χρησιμοποίησα και την μετέπειτα ψηφιακή επεξεργασία.

Για να γίνει πραγματικότητα αυτή η πτυχιακή εργασία, χρειάστηκε να πάρω άδεια φωτογράφισης από την διοίκηση του νοσοκομείου, η οποία έγινε πραγματικότητα με την βοήθεια της προϊσταμένης της νευρολογικής κλινικής, κα. Μαλισόβα Ευαγγελία. Εφόσον δόθηκε η άδεια φωτογράφισης, έπρεπε να προγραμματίσω τις επισκέψεις μου, αφού ο Ευαγγελισμός αποτελεί το μεγαλύτερο (δημόσιο) νοσοκομείο στην Ελλάδα και καθημερινά εξυπηρετεί πολλούς ασθενείς στα εξωτερικά του ιατρεία και έχει δύο εφημερίες εβδομαδιαίως. Επίσης, η άδεια ήταν περιοριστική εκ φύσεως, μιας και η είσοδος σε αρκετά τμήματα του δεν ήταν εφικτή (όπως σε εργαστήρια, θαλάμους κτλ) και απαγορευόταν να φωτογραφίζω ασθενείς, προσωπικό για ευνόητους λόγους (ωστόσο σε μια φωτογραφία τουλάχιστον, χωρίς σκηνοθετικά τεχνάσματα, φωτογράφισα έναν άνθρωπο πίσώπλατα, καθώς έμπαινε στην πτέρυγα ΑΧΕΠΑ). Κάποιες μικρές εξαιρέσεις έγιναν, όπως να φωτογραφίσω το γραφείο νοσηλευτών της νευρολογικής κλινικής στο κτίριο ΑΧΕΠΑ.

Ο εξοπλισμός που χρησιμοποίησα είναι μια φωτογραφική CANON 1100D και ένας κανονικός φακός 18-55mm. Λόγω του περιορισμένου χώρου, προσπάθησα να αξιοποιήσω τον διαθέσιμο με το 18mm στον φακό μου, ώστε να συμπεριλάβω τα πιο σημαντικά στοιχεία. Όπου δεν μπόρεσα, χρησιμοποίησα το κινητό μου. Επίσης, έκανα μια προσπάθεια να κολλήσω μέσω του Adobe Photoshop μια ενιαία φωτογραφία του εξωτερικού του νοσοκομείου. Η ψηφιακή επεξεργασία ήταν χρονοβόρα, καθώς η αντίληψη μου για την προοπτική και τα παράγωγα είναι μειωμένη (ακόμα και με την χρησιμοποίηση “οδηγών”). Ενώ η εξωτερική φωτογραφία του νοσοκομείου ήταν απαιτητική, καθώς υπήρχαν πολλά “περιττά στοιχεία” τα οποία παρεμβάλλονταν στην φωτογραφία και η επεξεργασία τους ήθελε χρόνο. Οι υπόλοιπες φωτογραφίες επεξεργάστηκαν ως προς την προοπτική, τη φωτεινότητα και την αντίθεση. Έγινε και χρήση του εργαλείου Content Aware Fill του Photoshop, καθώς η επεξεργασία της προοπτικής και της παραμόρφωσης του φακού, δημιουργούσαν κάποια κενά τα οποία τα γέμιζαν με το εργαλείο, όπως και βοηθούσε στη διαγραφή αντικειμένων που ενοχλούσαν, ενώ με τα εργαλεία Healing Brush Tool και Clone Stamp Tool πετύχωνα την τελειοποίηση.

Να τονιστεί ξανά το μεγάλο πρόσκομμα του ανεπαρκούς χώρου για φωτογράφιση, το οποίο αντιμετώπισα με διάφορους τρόπους (όπως, εκμετάλλευση όλου του χώρου με “δημιουργικούς τρόπους”, χρήση κινητού και του Photoshop). Επίσης, μια άλλη δυσχέρεια ήταν η έλλειψη πληροφοριών σχετικά με τον Ευαγγελισμό και την αρχιτεκτονική του (δεν υπάρχει τίποτα πέραν της mainstream πληροφορίας). Προσπάθησα να βρω πληροφορίες στο διαδίκτυο και μέσω αυτής της πολύωρης αναζήτησης (οι περισσότερες ιστοσελίδες διαθέτουν τις "επιφάνειες" πληροφορίες) βρήκα αρκετές πληροφορίες για την ιστορία του θεραπευτηρίου, αλλά λιγότερες από ότι θα ήλπιζα για την ίδια την αρχιτεκτονική του. Αποτάθηκα στη διευθύντρια της τεχνικής υπηρεσίας, στην οποία πήρα μια ανεπίσημη συνέντευξη (είχαμε προσυμφωνηθεί για μαγνητοσκόπηση της συνέντευξης, αλλά οι εξορισμού ανειλημμένες υποχρεώσεις της, κατέστησαν αδύνατο). Μέσω αυτής της συνέντευξης, πήρα κάποιες κατευθυντήριες γραμμές για την αρχιτεκτονική του Ευαγγελισμού, οι οποίες με βοήθησαν να συλλέξω παραπάνω πληροφορίες από κάποια Ελληνικά βιβλία γραμμένα από την ίδια την διοίκηση του Ευαγγελισμού. Στο ίδιο κύμα προχώρησε και η αναζήτηση πληροφοριών σχετικά με την αρχιτεκτονική της Βουλγαρίας. Λόγω των εκ των βαθέως αναζητήσεων, προέκυψε και μία δυσκολία στη διαχείριση των πολλών πληροφοριών, που κατάφερα να διαχειριστώ μέσω της σωστής κατηγοριοποίησης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αρχιτεκτονικό μιξ, Πέταρ Πετκόβ, 29 Ιουνίου 2023, Αθήνα, κοντά στο Νοσοκομείο Ευαγγελισμός.

Η σημασία της αρχιτεκτονικής είναι εφάμιλλη της παρουσίας ενός άρτια εκπαιδευμένου νοσηλευτικού προσωπικού. Αυτό συνάγουμε μέσω της ιστορίας του Γ. Ν. Α Θεραπευτήριου “Ο Ευαγγελισμός” αλλά και μεταγενέστερων παραδειγμάτων, όπως το νέο νοσοκομείο στην Κομοτηνή. Επίσης είδαμε ότι η εξέλιξη της αρχιτεκτονικής είναι στενά συνδεδεμένη με την πρόοδο της τεχνολογίας (και της ιατρικής), όπως και η ιστορία του Ευαγγελισμού με την ιστορία της Ελλάδας και τον τρόπο δόμησης του κτισμένου περιβάλλοντος. Δηλαδή βλέπουμε ότι ο Ευαγγελισμός αποτελεί ένα “δειγματολόγιο αρχιτεκτονικής”. Αξίζει να αναφερθεί ότι οι απαιτήσεις της κάθε εποχής, μεταβάλλουν και την αρχιτεκτονική της (απαραίτητη προϋπόθεση είναι και η τεχνολογική εξέλιξη). Είδαμε πως μετά την απελευθέρωση, τα κτίρια ήταν νεοκλασικά, καθώς η τεχνολογία δεν είχε προχωρήσει τόσο και δεν υπήρχε χρεία για περισσότερα δωμάτια. Ωστόσο, λόγω της βιομηχανικής επανάστασης και της αύξησης των αστικών πληθυσμών, επήλθαν σαρωτικές αλλαγές στις ανάγκες για κατοικίες, με συνέπεια να δημιουργούνται κινήματα όπως το Bauhaus, τα οποία προσφέρουν λύσεις σε αυτά τα “σύγχρονα” προβλήματα. Επιπροσθέτως, παρατηρούμε πως ένα νοσοκομείο μπορεί να αλλάξει τη φυσιογνωμία μιας περιοχής, αναβαθμίζοντας την.

Τέλος, από την φωτογράφιση του Ευαγγελισμού είδα μια ιστορία 140 ετών και μέσα από αυτήν την ιστορία ενός ολοκλήρου έθνους. Όπως η ιστορία έτσι και η ίδια η διαδικασία της φωτογράφισης ήταν γεμάτο από κωλύματα και δυσκολίες, τα οποία όμως, κατά σημαντικό βαθμό ήταν αντιμετωπίσιμα. Η έλλειψη χώρου αποτελούσε ένα πρόβλημα που τις περισσότερες φορές επιλύθηκε μέσω της εκμετάλλευσης όλου του διαθέσιμου χώρου ή περικοπής περιττών στοιχείων. Επιπλέον πρόβλημα ήταν ώρες κατά τις οποίες ήταν εφικτό να περιηγηθώ στον Ευαγγελισμό, μιας και οι εφημερίες, η λειτουργία των εξωτερικών ιατρείων και άλλες υπηρεσίες του νοσοκομείου, μου “άφηναν” ώρες μεσημβρινές ή

απογευματινές για φωτογράφιση, με αποτέλεσμα να προσπαθώ να τοποθετούμαι με τέτοιο τρόπο ώστε ο ήλιος να μην είναι εμπόδιο, αλλά πλεονέκτημα.

Επίσης, χρειάστηκε να κάνω αλληπάλληλες επισκέψεις στο νοσοκομείο, αλλά αυτό με διευκόλυνε σε σχέση με το θέμα του ηλιακού φωτός, καθώς μπορούσα μεν να βγάλω κάποιες εξωτερικές σε διαφορετικές ώρες, ήταν περιορισμένες οι δυνατότητες δε. Παρόλα αυτά, από την φωτογράφιση μπορώ να πω ότι αποκόμισα κάποια μαθήματα, όπως να προτιμώ φωτογράφιση πρωί ή σε ημέρες με συννεφιά, ώστε να μην είναι τόσο σκληρός και φλατ ο φωτισμός και σε ώρες "ησυχίας" για να είναι πιο άνετες οι κινήσεις μου κατά τη φωτογράφιση. Κάτι που "μετανιώνω", είναι ότι δεν είχα αρκετό "ελεύθερο χώρο" να αναδείξω την καλλιτεχνική φύση των φωτογραφιών μου και έπρεπε κάπως να "τρέξω" τις φωτογραφίες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Λόγια Αρχιτεκτονική - Νεοκλασικισμός.* (n.d.). Λόγια Αρχιτεκτονική - Νεοκλασικισμός. Ανάκτηση Ιούνιος 2, 2023, από http://morfologia.arch.duth.gr/3o_etos/3o_exam_VI/neoklassika.pdf
- ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ.* (n.d.). ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ. Ανάκτηση Ιούνιος 3, 2023, από https://www.prasinistegi.gr/wp-content/uploads/2020/03/Evangelismos-Hospital_gr_20.pdf
- (Βουλγάρικη αρχιτεκτονική, τι είναι αυτό;) Българска архитектура – що е то?* (n.d.). (Αρχιτέκτονες) Αρχιτεκτι. Ανάκτηση Ιούνιος 5, 2023, από <https://architects.bg/balgarska-arhitektura-shto-e-to/>
- (Βουλγάρικος αρχιτεκτονικός μοντερνισμός)Български архитектурен модернизъм.* (n.d.). (Αρχιτέκτονες) Αρχιτεκτι. Ανάκτηση Ιούνιος 5, 2023, από <https://architects.bg/balgarski-arhitekturen-modernizam/>
- Γ.Ν.Α Θεραпевτήριο "Ο Ευαγγελισμός". (n.d.). *ΙΣΤΟΡΙΚΟ.* Νοσοκομείο Ευαγγελισμός. Ανάκτηση April 20, 2023, από <https://www.evangelismos-hosp.gr/index.php/istoriko>
- Μηχανή του Χρόνου. (n.d.). *Η ιστορία των νοσοκομείων στην Ελλάδα. Πότε δημιουργήθηκε το υπουργείο υγείας και πως αντιμετώπισε τις επιδημίες. Ο ρόλος της μαμής και του κουρέα. Νέα εκπομπή.* ΜΗΧΑΝΗ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ. Ανάκτηση April 20, 2023, από <https://www.mixanitouxronou.gr/i-istoria-ton-nosokomeion-stin-ellada-pote-dimioyrgithike-to-ypourgeio-ygeias-kai-pos-antimetopise-tis-epidimies/>
- Μηχανή του Χρόνου. (n.d.). *Αναγνωρίζετε ένα από τα πιο διάσημα κτίρια της Αθήνας; Βρίσκεται στο κέντρο της πόλης, σε έναν από τους πιο πολυσύχναστους δρόμους. Έδωσε το όνομά του στην περιοχή και σε σταθμό του μετρό.* ΜΗΧΑΝΗ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ. Ανάκτηση Ιούνιος 1, 2023, από <https://www.mixanitouxronou.gr/anagorizete-ena-apo-ta-pio-diasima-ktiria-tis-athinas-vriske-te-sto-kentro-tis-polis-se-enan-apo-tous-pio-polisichnastous-dromous-edose-to-onoma-tou-stin-periochi-ke-se-stathmo-tou-metro>
- Βουλή των Ελλήνων. (2006, February 22). *ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ.* Ανάκτηση Ιούνιος 2, 2023, από <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/67715b2c-ec81-4f0c-ad6a-476a34d732bd/8148508.pdf>
- Τα πρώτα νεοκλασικά της Αθήνας.* (2016, April 23). News247. Ανάκτηση Ιούλιος 2, 2023, από <https://www.news247.gr/weekend-edition/ta-prota-neoklasika-tis-athinas.6420913.html>
- Πέντε εμβληματικά κτίρια του αθηναϊκού αρχιτεκτονικού μοντερνισμού.* (2018, Φεβρουάριος 15). LiFO. Ανάκτηση Ιούνιος 3, 2023, από <https://www.lifo.gr/tropos-zois/urban/pente-emblimatika-ktiria-toy-athinaikoy-arhitektonikoy-monternismoy>

- Εξωτισμός και Αθηναϊκός Μοντερνισμός*. (2020, Αύγουστος 3). Archetype.gr. Ανάκτηση Ιούνιος 3, 2023, από <https://www.archetype.gr/blog/arthro/exotismos-kai-athinaikos-monternismos>
- Τι είναι τα Νεοκλασικά | Τι είναι Νεοκλασική αρχιτεκτονική | Γιατί τα γκρεμίσαμε*. (2021, Σεπτέμβριος 3). De-Facto. Ανάκτηση Ιούλιος 29, 2023, από <https://de-facto.gr/neoclassics/>
- Όσα δεν ξέρατε για τις παλιές σοβιετικές πολυκατοικίες*. (2022, Μάρτιος 14). Ered.gr. Ανάκτηση Ιούνιος 4, 2023, από <https://www.ered.gr/real-estate-news/osa-den-kserate-gia-tis-palies-sobietikes-polykatoikies>
- Νοσοκομείο «Ευαγγελισμός»: Ποια υπόθεση κατασκοπίας εκτυλίχτηκε στο εκκλησάκι του*. (2023, January 14). Athens Voice. Ανάκτηση Απρίλιος 28, 2023, από <https://www.athensvoice.gr/life/life-in-athens/785555/therapeutirio-euaggelismos-poia-muthis-torimatiki-upothesi-kataskopias-ektulihitike-sto-ekklisaki-tou/>
- Γνωρίζοντας την ιστορία της Αθήνας μέσα από την αρχιτεκτονική της*. (2023, Απρίλιος 15). OffLine Post. Ανάκτηση Ιούνιος 2, 2023, από <https://www.offlinepost.gr/2023/04/15/gnwrizontas-thn-istoria-tha-athinas-mesa-apo-thn-arxitektonikh-ths/>
- Λανάρα, Β. (1978). *Τα Εκατό Χρόνια Της Σχολής Αδελφών Νοσοκόμων Του Ευαγγελισμού 1875 - 1975*. "ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ".
- ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ, Ι. (2015). *Αρχιτεκτονική και Ολοκληρωτικά Καθεστάτα: Η "Αόρατη" πόλη των τράνων*. Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Ανάκτηση Ιούνιος 5, 2023, από <https://dspace.lib.ntua.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/40723/%CE%91%CE%A1%CE%A7%CE%99%CE%A4%CE%95%CE%9A%CE%A4%CE%9F%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%97%20%CE%9A%CE%91%CE%99%20%CE%9F%CE%9B%CE%9F%CE%9A%CE%9B%CE%97%CE%A1%CE%A9%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%91%20%CE%9A%CE%91%>
- Τριανταφύλλου, Β. (2016). «Ο ΜΟΝΤΕΡΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ». «Ο ΜΟΝΤΕΡΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ». Ανάκτηση Ιούνιος 2, 2023, από <https://www.vtria.gr/el/wp-content/uploads/sites/2/2017/11/o-monternismos-kai-i-arxitektonik-i-twn-sxolikwn-ktiriwn-stin-allada-tou-mesopolemou.pdf>
- Μπαριάμη, Α., & Στασινοπούλου, Θ. (2002). *ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΑΘΗΝΩΝ (1835-1922)*. ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ. Ανάκτηση 05, 2023, από <http://nestor.teipel.gr/xmlui/handle/123456789/12283>
- Πιστόλας, Δ., & Μανδραβέλη, Α. (2021). *Θεραπευτήριο ο Ευαγγελισμός 1881-2021*. Τοροί. *Μοντέρνα αρχιτεκτονική στην Αθήνα 1950–1967: επιτυχίες και αποτυχίες*. (2015, Μάρτιος 11). Σκελετος. Ανάκτηση Ιούνιος 3, 2023, από

- <https://skeletos.gr/2015/03/11/%CE%BC%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%AD%CF%81%CE%BD%CE%B1-%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B9%CF%84%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B1%CE%B8%CE%AE%CE%BD%CE%B1-1950-196/>
- Angelova, M. (2018, Ιούλιος 30). *Unique Aspects of Bulgaria's Communist Architecture*. Culture Trip. Ανάκτηση Ιούνιος 7, 2023, από <https://theculturetrip.com/europe/bulgaria/articles/unique-aspects-of-bulgarias-communist-architecture/>
- Νεοκλασική αρχιτεκτονική προέλευση, χαρακτηριστικά, εκπρόσωποι και έργα τους / Art. (n.d.). Thpanorama. Ανάκτηση Ιούνιος 2, 2023, από <https://el.thpanorama.com/articles/arte/arquitectura-neoclsica-origen-caractersticas-representantes-y-sus-obras.html>
- Bauhaus Architecture - An In-Depth Look at Bauhaus Building Styles*. (2023, Μάιος 5). Art in Context. Ανάκτηση Ιούνιος 3, 2023, από <https://artincontext.org/bauhaus-architecture/>
- Bauhaus Architecture: Origins and Characteristics of Bauhaus - 2023 - MasterClass*. (2021, Νοεμβρίου 2). Masterclass. Ανάκτηση Ιούνιος 2, 2023, από <https://www.masterclass.com/articles/bauhaus-architecture-explained>
- Bauhaus - Designing Buildings*. (2021, Ιούλιος 9). Designing Buildings Wiki. Ανάκτηση Ιούνιος 2, 2023, από <https://www.designingbuildings.co.uk/wiki/Bauhaus>
- Η επιβλητική ομορφιά του αθηναϊκού Bauhaus - OIafaq*. (2022, Μάρτιος 19). OLFAQ. Ανάκτηση Ιούνιος 3, 2023, από <https://olafaq.gr/culture/architecture/h-epivlitiki-omorfia-toy-athinaikou-bauhaus/>
- Behrens, P. (2022, Αύγουστος 5). *What is Modern Architecture? (History & Modernist Buildings)* • DeCombo. DeCombo. Ανάκτηση Ιούνιος 2, 2023, από <https://decombo.com/modern-architecture-history-buildings/>
- Bozhinov, T., & Brancovan, P. C. (n.d.). *Dohodno Zdanie, Russe*. cityseeker. Ανάκτηση Ιούνιος 8, 2023, από <https://cityseeker.com/russe/1075729-dohodno-zdanie>
- Carney, R. (2022, May 7). *Top 25 Examples of Neoclassical Architecture - Architecture of Cities*. Architecture of Cities -. Ανάκτηση Ιούλιος 28, 2023, από <https://architectureofcities.com/neoclassical-architecture>
- Chermayeff, S., & Mendelsohn, E. (n.d.). *Modernism in architecture*. Royal Institute of British Architects. Ανάκτηση Ιούνιος 2, 2023, από <https://www.architecture.com/explore-architecture/modernism>
- de Mita, F. (2019, Φεβρουάριος 15). *A City's Rebirth: The Modernist Architecture that Shaped Today's Athens*. Greece Is. Ανάκτηση Ιούνιος 3, 2023, από <https://www.greece-is.com/a-citys-rebirth-the-modernist-architecture-that-shaped-todays-athens/>

- Dilouambaka, E. (2017, Αύγουστος 14). *A Tour of Athens' Neoclassical Architectural Landmarks*. Culture Trip. Ανάκτηση Ιούνιος 2, 2023, από <https://theculturetrip.com/greece/articles/a-tour-of-athens-neoclassical-architectural-landmarks/>
- Dohodno Zdanie („The House of Profits”), Ruse » *Audio Travel Guide*. (n.d.). Audio Travel Guide. Ανάκτηση Ιούνιος 6, 2023, από <https://audiotravelguide.ro/en/dohodno-zdanie-the-house-of-profits-ruse/>
- Famous landmarks in Ruse city, Bulgaria. Monuments and historical places*. (n.d.). Ruse Summer Free Walking Tour. Ανάκτηση Ιούνιος 6, 2023, από <http://rusesummerfreetour.com/landmarks.html>
- Farrell, T., & Furman, A. N. (n.d.). *Postmodernism in architecture*. Royal Institute of British Architects. Ανάκτηση Ιούνιος 2, 2023, από <https://www.architecture.com/explore-architecture/postmodernism>
- Georgakopoulos, P. (n.d.). *Modern architecture in Athens*. Wikipedia. Ανάκτηση Ιούνιος 3, 2023, από https://en.wikipedia.org/wiki/Modern_architecture_in_Athens
- Heckmann, C. (2022, Αύγουστος 14). *What is Neoclassicism — Movement, Artists & Art Explained*. StudioBinder. Ανάκτηση Ιούνιος 2, 2023, από <https://www.studiobinder.com/blog/what-is-neoclassicism-art-definition/>
- Hospital Architecture Design & Planning: Promoting Patient Safety | Ideas*. (2018, Οκτώβριος 5). HMC Architects. Ανάκτηση Ιούνιος 3, 2023, από <https://hmcarchitects.com/news/hospital-architecture-design-planning-promoting-patient-safety-2018-10-05/>
- Irwin, D. (n.d.). *Neoclassical art | History, Characteristics & Artists | Britannica*. Encyclopedia Britannica. Ανάκτηση Ιούνιος 2, 2023, από <https://www.britannica.com/art/Neoclassicism>
- Jacobson, M. M. (2016, Ιούλιος 27). *The Largo – Sofia, Bulgaria*. Atlas Obscura. Ανάκτηση Ιούνιος 6, 2023, από <https://www.atlasobscura.com/places/the-largo-sofia-bulgaria>
- Koley, Y. (2019, Δεκέμβριος 5). *Architectural gems of Bulgaria's Ruse - History and religion*. BHP. Ανάκτηση Ιούνιος 5, 2023, από <https://bnr.bg/en/post/101200721/architectural-gems-of-bulgarias-ruse>
- Migdol, E. (2020, Ιούλιος 16). *What Is Modern Architecture, Anyway? - Los Angeles*. Getty. Ανάκτηση Ιούνιος 2, 2023, από <https://www.getty.edu/news/what-is-modern-architecture-anyway/>
- Modernism*. (n.d.). Tate. Ανάκτηση Ιούνιος 2, 2023, από <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/m/modernism>
- Modernist architecture - Designing Buildings*. (2023, Ιανουάριος 8). Designing Buildings Wiki. Ανάκτηση Ιούνιος 2, 2023, από https://www.designingbuildings.co.uk/wiki/Modernist_architecture

- Modernist architecture: the Bauhaus and beyond* · V&A. (n.d.). V&A. Ανάκτηση Ιούνιος 2, 2023, από <https://www.vam.ac.uk/articles/modernist-architecture-the-bauhaus-and-beyond>
- Nastasijevic, A. (n.d.). *Bauhaus Architecture Style – History, Characteristics and Artists – Artlex*. Artlex. Ανάκτηση Ιούνιος 3, 2023, από <https://www.artlex.com/architecture/styles/bauhaus/>
- National Palace of Culture – Sofia, Bulgaria*. (2016, Ιούλιος 26). Atlas Obscura. Ανάκτηση Ιούνιος 6, 2023, από <https://www.atlasobscura.com/places/bulgarias-national-palace-of-culture>
- Neoclassical Architecture: Top 10 Neoclassical Designs & Buildings*. (2021, October 27). Architecture & Design. Ανάκτηση Ιούνιος 2, 2023, από <https://www.architectureanddesign.com.au/features/list/neoclassical-architecture-from-around-the-word#>
- Pehnt, W., & Breuer, M. (n.d.). *BAUHAUS*. Architecture-history.org. Ανάκτηση Ιούνιος 3, 2023, από <http://architecture-history.org/schools/BAUHAUS.html>
- Ανωγιάτης-Pelé, Δ., Τσιάμης, Κ., Μαυρέας, Κ., & Αθανασοπούλου, Ι. (2012, ΜΑΡΤΙΟΣ). *Δημογραφική προσέγγιση της νοσηλευτικής κίνησης του Θεραπευτηρίου «Ο Ευαγγελισμός» κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου (1927-1939)*. Τετράδια Ιστορικής Δημογραφίας 7/2012. Ανάκτηση Ιουνίου 5, 2023, από <https://history.ionio.gr/postgraduate/demography/publications/>
- Provost, R. (2022, Σεπτέμβριος 4). *Bauhaus — Art Movement, Style & History Explained*. StudioBinder. Ανάκτηση Ιούνιος 2, 2023, από <https://www.studiobinder.com/blog/what-is-bauhaus-art-movement/>
- Robicelli, A. (2021, December 22). *What Is Neoclassical Architecture?* MyDomaine. Ανάκτηση Ιούνιος 2, 2023, από <https://www.mydomaine.com/neoclassical-architecture-5214039>
- Shugart, D. (n.d.). *A Tour of Athens Through its Architecture | The Official Athens Guide*. This is Athens. Ανάκτηση Απρίλιος 28, 2023, από <https://www.thisisathens.org/arts-entertainment/urban-culture/modern-architecture-timeline>
- Νοσοκομειακή Αρχιτεκτονική: Το design στην υπηρεσία της υγείας | Αρχιτεκτονική*. (2020, Δεκέμβριος 30). MAXMAG. Ανάκτηση Ιούνιος 3, 2023, από <https://www.maxmag.gr/design/arxitektoniki/nosokomeiaki-architektoniki-to-desing-stin-ypir-esia-tis-ygeias/>
- Trankova, D., & Georgieff, A. (2018). *A Guide to Communist Bulgaria / Пътеводител за комунистическа България*. https://www.academia.edu/35885657/A_Guide_to_Communist_Bulgaria_%D0%9F%D1%8A%D1%82%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB_%D0%B7%D0%B0_%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%83%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D0%91%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0

- Trankova, D., Georgieff, A. G., Lozanov, G., & Gruev, M. (2023). *A GUIDE TO COMMUNIST BULGARIA*. Free Speech International.
https://fsibooks.eu/books/a-guide-to-communist-bulgaria?gclid=CjwKCAjw1MajBhAcEiwAagW9MVUB7uimPp2iCu1Ayf-TocDcRCGHohP6wdX1mIkzcbC8w77ZFng4HBoCstUQAvD_BwE
- Tsankova, D. (2020, Ιανουάριος 31). *Industrial buildings from period of Modernism in Bulgaria and their sad fate*. (BNR) БНР. Ανάκτηση Ιούνιος 6, 2023, από
<https://bnr.bg/en/post/101222303/industrial-buildings-from-period-of-modernism-in-bulgaria-and-their-sad-fate>
- Tschumi, B. (n.d.). *Modern Architecture: 10 Buildings Worth Seeing in Athens | The Official Athens Guide*. This is Athens. Ανάκτηση Ιούνιος 3, 2023, από
<https://www.thisisathens.org/arts-entertainment/sightseeing/modern-architecture-athens-photo-gallery>
- Visit 8 of The Most Beautiful Buildings in Sofia with Free Sofia Tour*. (2019, Φεβρουάριος 22). Free Sofia Tour. Ανάκτηση Ιούνιος 7, 2023, από
<https://freesofiatour.com/blog/beautiful-buildings-sofia/>
- What Is Bauhaus Architecture?* (2022, Φεβρουάριος 3). The Spruce. Ανάκτηση Ιούνιος 2, 2023, από
<https://www.thespruce.com/what-is-bauhaus-architecture-4784133>
- What Is Bauhaus Architecture?* (2022, Φεβρουάριος 3). The Spruce. Ανάκτηση Ιούνιος 2, 2023, από
<https://www.thespruce.com/what-is-bauhaus-architecture-4784133>
- Why Athens Is an Underrated Destination for Bauhaus Lovers*. (2018, Απρίλιος 18). Culture Trip. Ανάκτηση Ιούνιος 3, 2023, από
<https://theculturetrip.com/greece/articles/why-athens-is-an-underrated-destination-for-bauhaus-lovers/>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄

Αλσύλλιο, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Θέα από το αλσύλλιο, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Πρόσοψη παλαιού κτιρίου, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

“Γέφυρα”, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

”Απέναντι”, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Παλιό κτίριο εσωτερικό, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

Παλιό κτίριο διάδρομος, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

Παλιό κτίριο κλίμακα#1, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

Παλιό κτίριο κλίμακα#2, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

Παλιό κτίριο κλίμακα#3, Πέταρ Πετκόβ, 23 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Παλιό κτίριο εξωτερικά ιατρεία, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Το παλιό και το “καινούργιο”, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

Ο “πύργος” του Οίκου Αδελφών, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

Ο δίδυμος “πύργος”, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

“Αντίθεση”, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

Νέα Εργαστήρια, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

“Παράθυρο” προς το παρελθόν, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Πτέρυγα ΑΧΕΠΑ είσοδος, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

“Κλίμακα”, Πέταρ Πετκόβ, 23 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Πτέρυγα ΑΧΕΠΙΑ από οδό Ι.Διαμαντή Πατέρα, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

“Γέφυρα αιώνων”, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

“Σύνδεση”, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

Εσωτερικό της “γέφυρας”, Πέταρ Πετκόβ, 23 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Παλιά είσοδος πτέρυγας Πατέρα, Πέταρ Πετκόβ, 23 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Κλίμακα πτέρυγα Πατέρα, Πέταρ Πετκόβ, 23 Ιουνίου 2023, Αθήνα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄

Αλσύλλιο, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Το κεντρικό κτίριο απο το αλσύλλιο, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Ανατολικομεσημβρινό κτίριο και οι προσθήκες στις “συνδέσεις” με το κεντρικό κτίριο,, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

Δυτικομεσημβρινό κτίριο και οι προσθήκες στις “συνδέσεις” με το κεντρικό κτίριο,, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

Η προσθήκη της σύνδεσης του κεντρικού κτιρίου με τα “πλαϊνά”, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

Ο πρώτος όροφος της σύνδεσης του κεντρικού κτιρίου με τα “πλαϊνά”, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

Το δυτικομεσημβρινό κτίριο ή αλλιώς, πτέρυγα Ανδρέα Συγγρού, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

Επέκταση πτέρυγας Ανδρέα Συγγρού το 1912, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

Εξωτερικό Παλαιό Κτίριο, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Μαρμάρινες σκάλες παλαιού κτιρίου, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

Κεντρικό κτίριο,, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

Είσοδος παλαιού κτιρίου#1, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

Είσοδος παλαιού κτιρίου#2, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

Είσοδος παλαιού κτιρίου#3, Πέταρ Πετκόβ, 15 Μαΐου 2023, Αθήνα

Πλάκα της ίδρυσης με ευεργητές, Πέταρ Πετκόβ, 15 Μαΐου 2023, Αθήνα

Εσωτερικό παλαιού κτιρίου, Πέταρ Πετκόβ, 23 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Γραμματεία ολοήμερης λειτουργίας, Παλιό κτίριο, Πέταρ Πετκόβ, 23 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Κλίμακα παλαιού κτιρίου#1, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

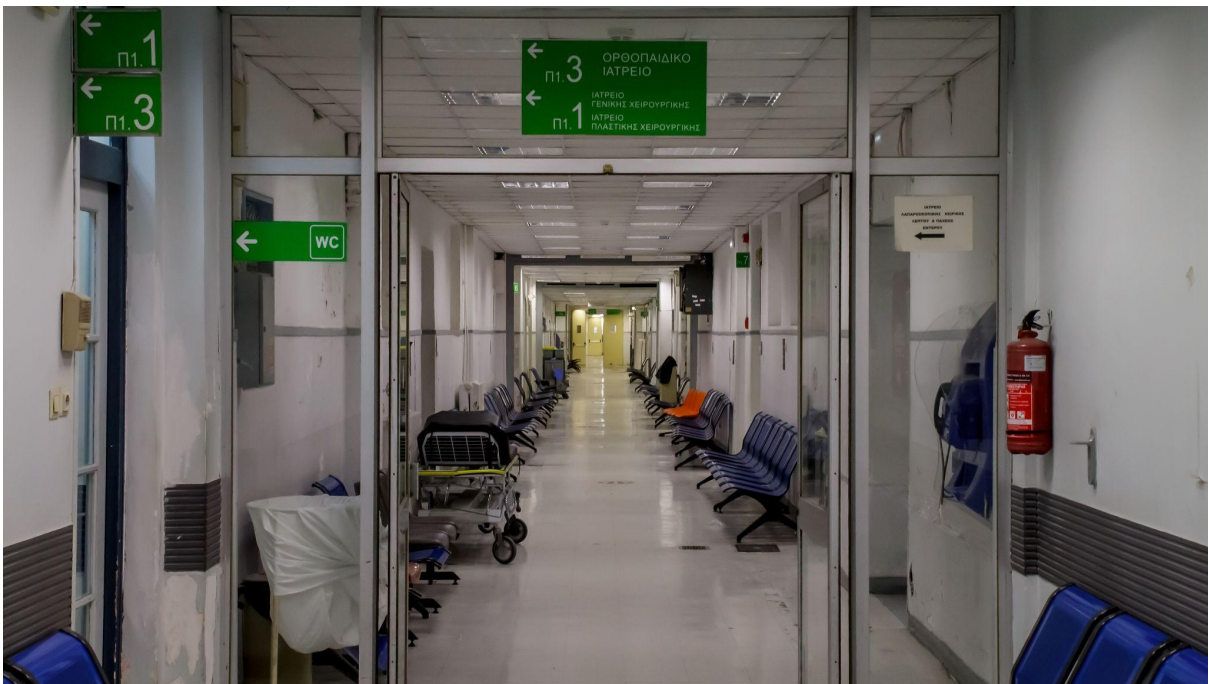
Κλίμακα παλαιού κτιρίου#2, Πέταρ Πετκόβ, 23 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Διάδρομος και υψηλές οροφές του παλιού κτιρίου, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

Διάδρομος Παλαιό κτίριο, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Εξωτερικά ιατρεία υπόγειο παλαιού κτιρίου, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Πλαϊνή είσοδος του παλιού κτιρίου, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Είσοδος Οίκου Αδελφών#1, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

Είσοδος Οίκου Αδελφών#2, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

Η επιγραφή αναγράφει: “ΑΝΔΡΕΑΣ Δ. ΣΥΓΓΡΟΣ, ΑΝΗΓΕΙΡΕ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΝ ΤΟΥΤΟΝ ΟΙΚΟΝ ΤΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΝΟΣΟΚΟΜΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ ΕΝ ΕΤΕΙ 1898”

Ο Οίκος Αδελφών στα δεξιά και το εμβολιαστικό κέντρο απέναντι, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

Ο Οίκος Αδελφών και το εμβολιαστικό κέντρο στα αριστερά, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Είσοδος εμβολιαστικού κέντρου, Πέταρ Πετκόβ, 23 Ιουνίου 2023, Αθήνα

“Αντίθεση”, Πέτρος Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα.

ΑΧΕΠΑ, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

Πτέρυγα ΑΧΕΠΑ από την οδό Ι.Δ.Πατέρα, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Πτέρυγα ΑΧΕΠΑ εξωτερικό με το δώμα στον τελευταίο όροφο, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

Το πίσω μέρος της πτέρυγας ΑΧΕΠΙΑ, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Πτέρυγα ΑΧΕΠΙΑ και πτέρυγα Πατέρα, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Λεπτομέρεια πτέρυγα ΑΧΕΠΙΑ, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Πτέρυγα ΑΧΕΠΙΑ και Νέα Εργαστήρια, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Γραφείο Νοσηλευτών στον τέταρτο όροφο στην πτέρυγα ΑΧΕΠΑ, Πέταρ Πετκόβ, 23 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Γραφείο Νοσηλευτών εσωτερικά, Πέταρ Πετκόβ, 23 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Χώρος αναμονής πτέρυγα ΑΧΕΠΑ, Πέταρ Πετκόβ, 23 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Πτέρυγα Πατέρα, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Πτέρυγα Πατέρα πρόσοψη, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Τα δύο κτίρια της Πτέρυγας Πατέρα, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Η παλιά είσοδος της πτέρυγας Πατέρα απο την οδό Ι.Δ.Πατέρα, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου, Αθήνα

Ανεγκυστήρες πτέρυγα Πατέρα στο "κρυμμένο" κτίριο, Πέταρ Πετκόβ, 23 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Παλιός ανελκυστήρες πτέρυγα Πατέρα, Πέταρ Πετκόβ, 23 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Προτομή του Ιωάννη Διαμαντή Πατέρα, Πέταρ Πετκόβ, 23 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Είσοδος Νέων Εργαστηρίων#1, Πέταρ Πετκόβ, 23 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Είσοδος Νέων Εργαστηρίων#2, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Τα Νέα Εργαστήρια με ΑΧΕΠΙΑ και εμβολιαστικό κέντρο, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Τα Νέα Εργαστήρια με ΑΧΕΠΙΑ και ο Οίκος Αδελφών, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

“Λεπτομέρεια#1”, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

“Λεπτομέρεια#2”, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

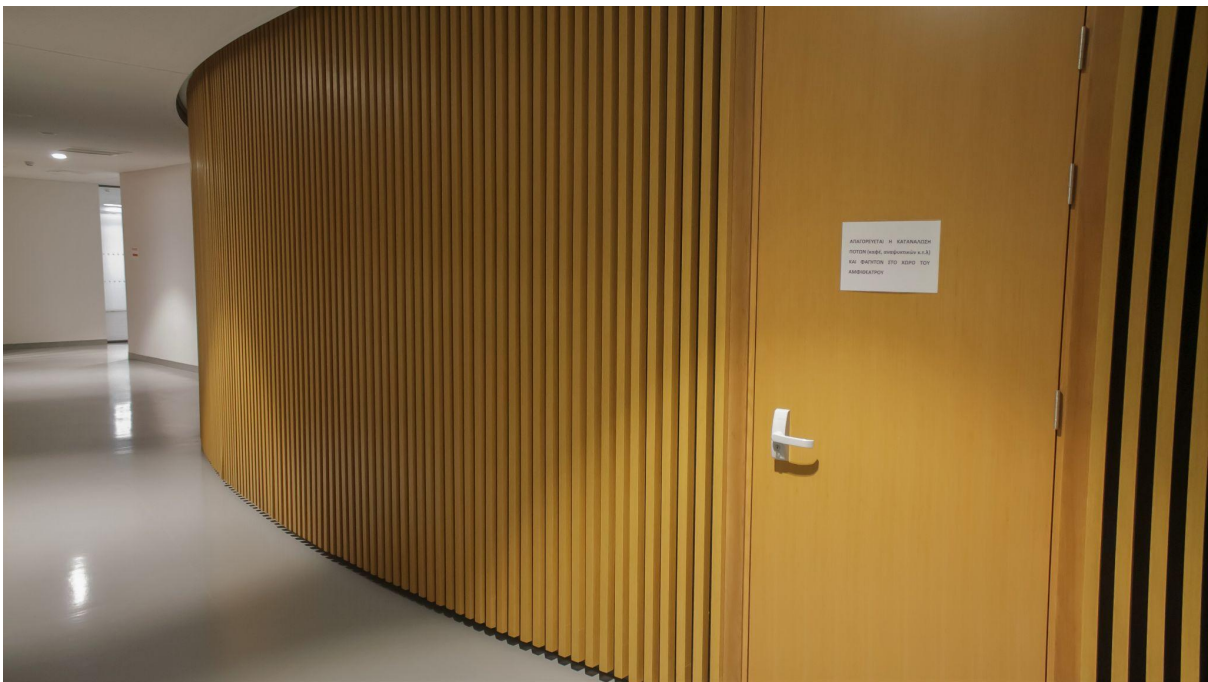
Νέα Χειρουργεία εξωτερικό, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Νέα Χειρουργεία λεπτομέρεια, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

Η Βιβλιοθήκη στο ισόγειο των Νέων Χειρουργείων, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Ισόγειο κτιρίου Νέων Χειρουργείων, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

Διάδρομος ισόγειο Νέων Χειρουργείων, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

“Συνδέσεις #1”, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

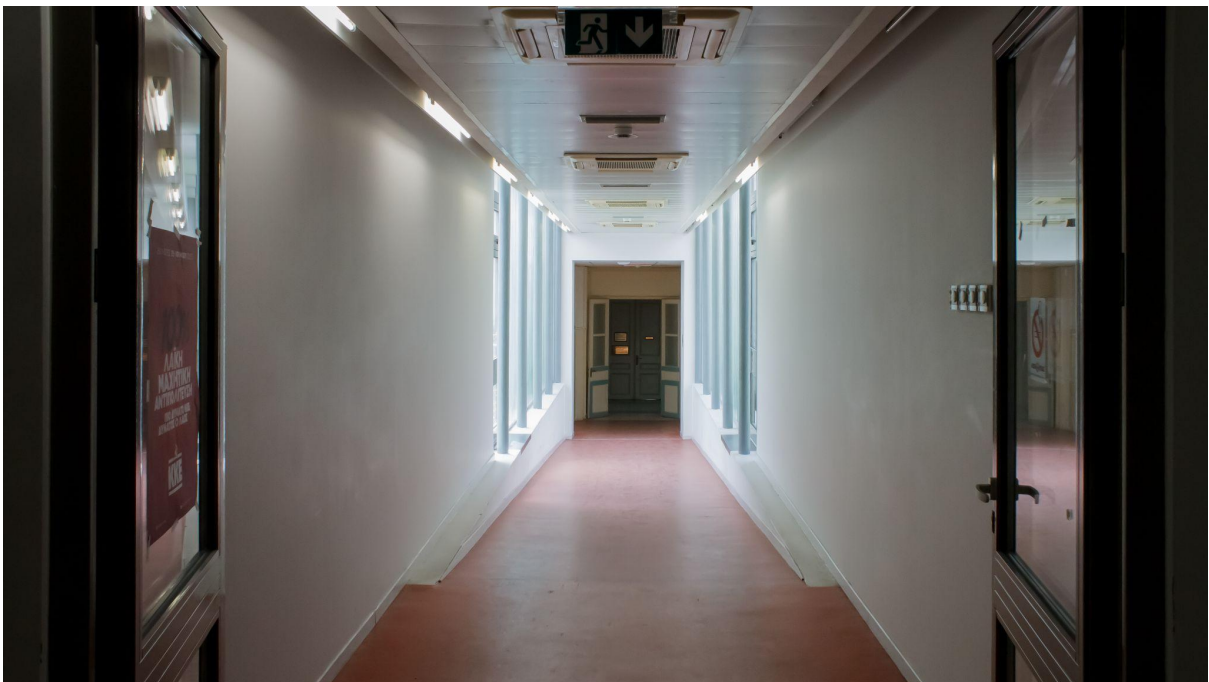
“Συνδέσεις #2”, Πέταρ Πετκόβ, 17 Φεβρουαρίου 2023, Αθήνα

“Συνδέσεις #3”, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

“Συνδέσεις #4”, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

“Συνδέσεις #5”, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

“Συνδέσεις #6”, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

“Συνδέσεις #7”, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

“Συνδέσεις #8”, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

“Συνδέσεις #9”, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

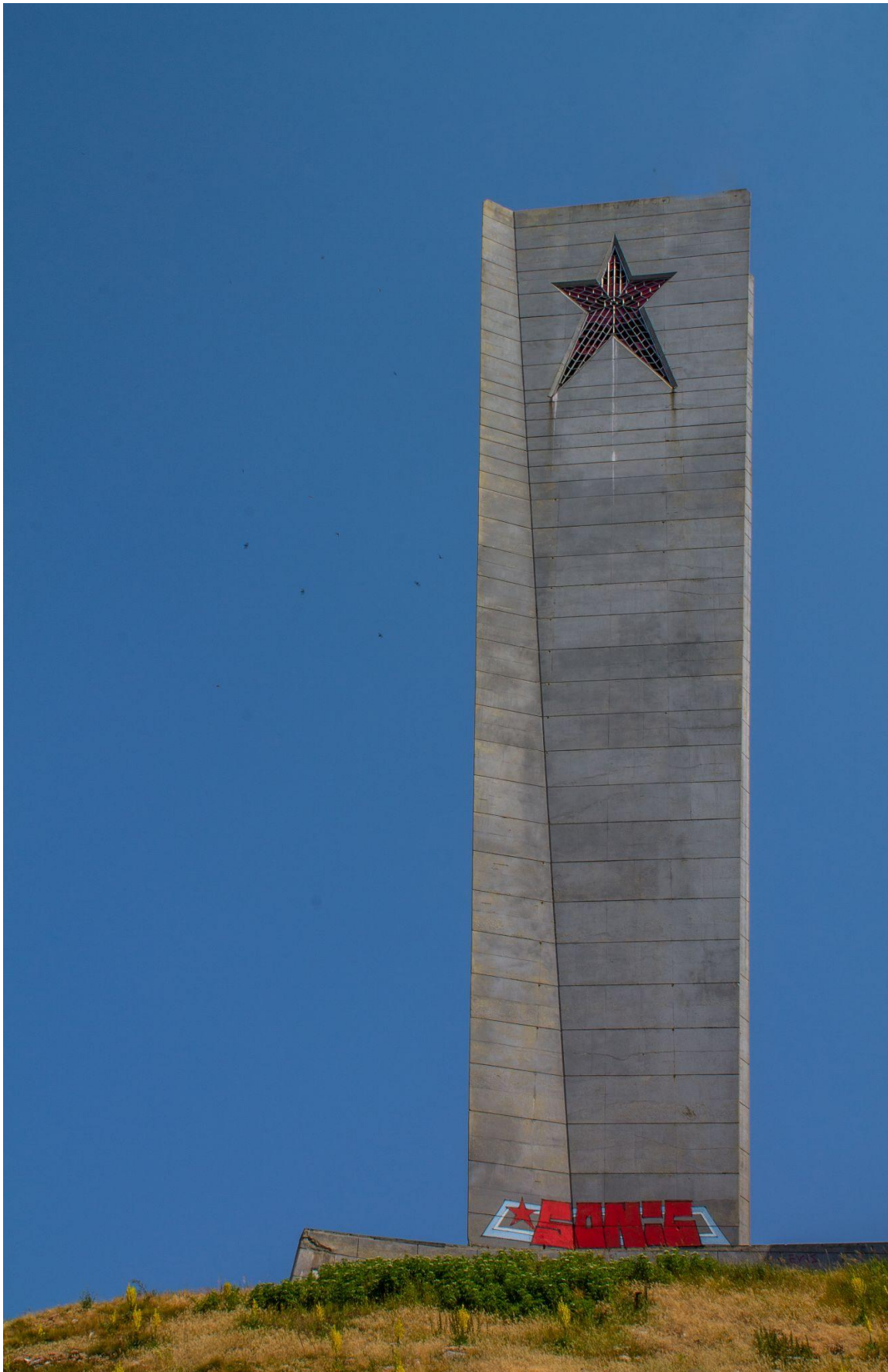
Ναός Ευαγγελισμού, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουνίου 2023, Αθήνα

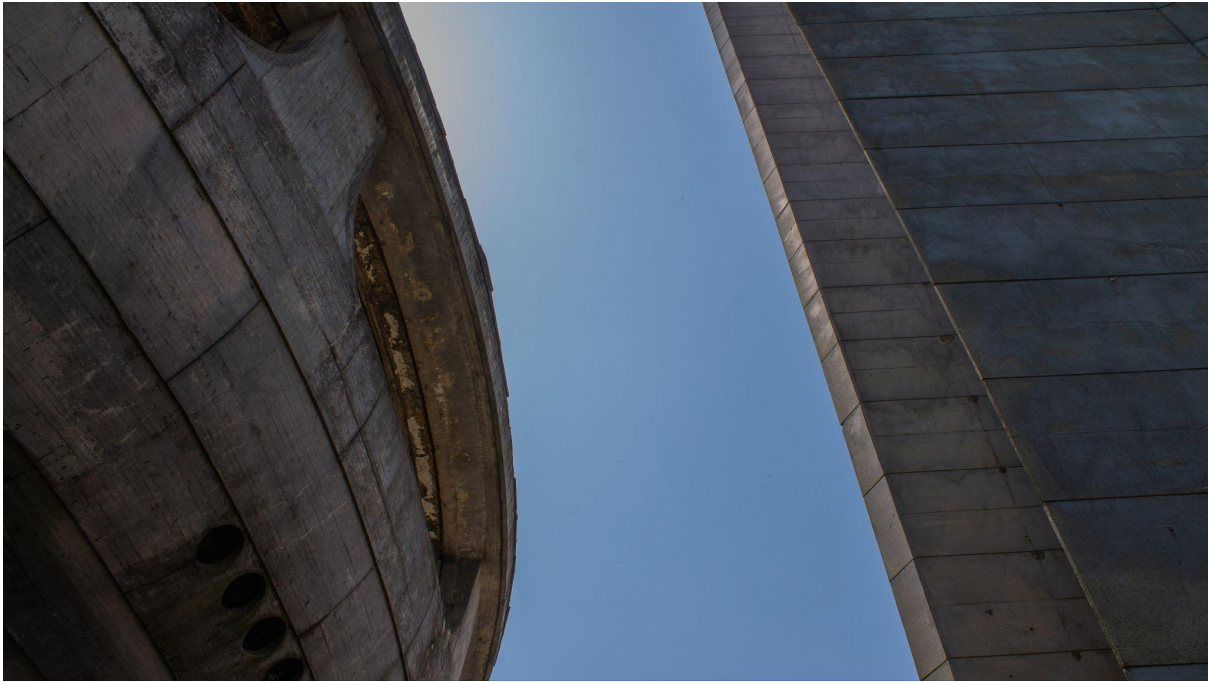
Μνημείο Buzludzha#1, φωτογραφία αρχείου, Πέταρ Πετκόβ, 26 Ιουλίου 2021, Gabrovo, Bulgaria

Μνημείο Buzludzha#2, φωτογραφία αρχείου, Πέταρ Πετκόβ, 26 Ιουλίου 2021, Gabrovo, Bulgaria

Μνημείο Buzludzha#3, φωτογραφία αρχείου, Πέταρ Πετκόβ, 26 Ιουλίου 2021, Gabrovo, Bulgaria

Μνημείο Buzludzha#4, φωτογραφία αρχείου, Πέταρ Πετκόβ, 26 Ιουλίου 2021, Gabrovo, Bulgaria

Μνημείο Buzludzha#5, φωτογραφία αρχείου, Πέταρ Πετκόβ, 26 Ιουλίου 2021, Gabrovo, Bulgaria

Μνημείο Buzludzha#6, φωτογραφία αρχείου, Πέταρ Πετκόβ, 26 Ιουλίου 2021, Gabrovo, Bulgaria

Μνημείο Buzludzha#7, φωτογραφία αρχείου, Πέταρ Πετκόβ, 26 Ιουλίου 2021, Gabrovo, Bulgaria

Μνημείο Buzludzha εσωτερικά, φωτογραφία αρχείου, Πέταρ Πετκόβ, 26 Ιουλίου 2021, Gabrono, Bulgaria

“Panelki”, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουλίου 2021, Ρούσε, Βουλγαρία

Δημαρχείο της πόλης, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουλίου 2021, Ρούσε, Βουλγαρία

Δικαστικό Μέγαρο, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουλίου 2021, Ρούσε, Βουλγαρία

Ρούσε, Πέταρ Πετκόβ, 25 Ιουλίου 2021, Ρούσε, Βουλγαρία